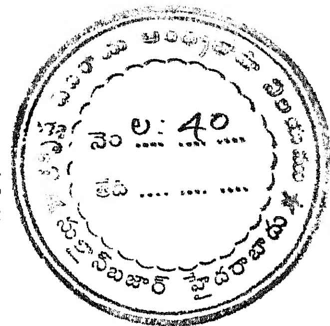
పద్మిని

(ఆఱంకముల కల్పితనాటకము)

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుచే

రచియింపఁబడినది.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

కాకినాడ:

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

1929

[వెల 0_12_0

శ్రీరామ.

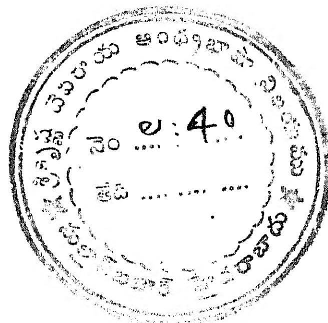
పీఠిక.

ఈ పద్మిని నా పంతొమ్మిదవ నాటకము. దీనిలోని కథ కల్పితము. శ్రీ శ్రీ పీఠికాపురాస్థాన మహారాజావారు దీని నచ్చువేయించిరి. వారికి వారికుటుంబమునకు భగవంతుడు సర్వశ్రేయముల నిచ్చుగాక!

నా మిత్రులగు బ్రహ్మశ్రీ కూచి నరసింహముగారు దీనికి నాందీ ప్రస్తావనలను వ్రాసియిచ్చినారు. ఆయన కనేకనమస్కారము లర్పించుచున్నాను.

పిఠాపురము,
5-10-29.

వా॥ లక్ష్మీనరసింహారావు.

ఇందలి పాత్రలు.

పురుషులు.

మురళీమనోహరుఁడు — కళింగరాజపుత్రుఁడు — పద్మినిని ప్రేమించినవాఁడు.

విజయనారాయణవర్మ — రత్నప్రభను వరించినయాతఁడు.

గోపాలవర్మ — రత్నప్రభతండ్రి — నారాయణవర్మ మేనమామ.

స్త్రీలు.

పద్మిని — సౌభాగ్యనగరపురాణి — కథానాయిక.

రత్నప్రభ — గోపాలవర్మపుత్రిక.

మాలిని — పద్మినిదాసి.

శ్రీ రామ

పద్మిని.

నాంది.

చం. మనసిజుప్రేరణ న్జలుపు । మాయలు, పిమ్మట నాత్మదుష్క్రియా
జనితమహానుతాపశిఖి; । స్వాంతమున న్వనితానురక్తి, పై
కనువగు సాధువేష;— మిటు । లద్భుతలీలల నొప్పు సర్వసృ
ష్టిని గనరాక త్రిప్పుచు నటించెడురాముఁడు మిమ్ముఁ బ్రోవుతన్!

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుఁడు—కథానాయిక యగు కాంత పురుషులమించిన పరుషస్వభావురాలును, గపటికశిఖామణియు నైనప్పుడు, నటి నేల పిలువవలయును? భావా పారిపార్శ్వకా!

పా—[ప్రవేశించి] ఏమిసెలవు?

సూ—పిల్చుచువాఁడను నేనును బిలువఁబడినవాఁడవు నీవును నైనప్పుడు, ప్రయోజనము నాటకప్రదర్శనముగాక యన్యమేమై యుండును?

పా—ఎవరినాటకము? ఏనాటకము?

సూ—

సీ. ఆంధ్రాంగ్లభాషల । నారితేఱినవాఁడు,
పరిపక్వలోకానుభవమువాఁడు;
గద్యంబునకు హృద్యపద్యమాధురిఁ గూర్చు
సుకవితాచతురతఁ । జూపువాఁడు;

భావంపుటూటల । బావియౌబుద్ధివాఁ,
దంచితోపమల గుప్పించువాఁడు;
నిర్ఝరపాతసన్నిభ వాణిగలవాఁడు,
పలుకుపలుకున హాస్య । మొలుకువాఁడు;
గీ. సాత్త్వ్యుపన్యాసముల నాంధ్రజనులనెల్ల
హర్షవివశులఁ జేసెడు । నట్టివాఁడు;
మేటియౌ పానుగంటి లక్ష్మీనృసింహ
రావు, బావ! నాకటమును । వ్రాసినాఁడు.

పా—ఆలాగుననా? కుశీలవబృందమున కాయన చిరపరిచితుఁడైన ప్రఖ్యాతనాటకకర్తయే! కవివయసెంత?

సూ—నూఱేండ్లకును అఱువదినాలుగు. అట్లడిగినావేమి?

పా—వార్ధకమువలన వపుర్బలముతో బుద్ధిపాటవముగూడ జంకునే మోయని!

సూ—శరీరసత్వమించుక జంకిన జంకుఁగాక, బుద్ధిబలము మాత్ర మెప్పటియట్లే యున్నది. ఆమాట నేఁజెప్పనక్కఱలేదు. నేఁడు ప్రదర్శించుటకుఁ బఠనార్థము మీ కిచ్చిననాటకమే చెప్పఁగలదు.

పా—ఏమీ! అదేనా మన ప్రస్తుతప్రస్తావనావిషయమైననాటకము?

సూ—ఔను.

పా—అయిన, నాయనమానము నిరాధారము.

గీ. పూర్వనాటకముల రసపుష్టితోడ
నేయొలర్చుచున్నది । యిదియుఁగూడఁ;
గడుమనోహరమౌ కథాకల్పనంబు
ప్రస్ఫుటంబుగఁ జూపట్టు । బావ! యిటను.

సూ—

గీ. వయసు గడచిన కొలఁదిని। వన్నెకెక్కు
వస్తువులు కొన్నిగల వీప్రపంచమందు
వంటమందులు ద్రాక్షాసవంబు—నిట్టి
వానిలోనిదె సూ! కవిత్వంబుగూడ.

అదియుఁగాక—

గీ. రసికుఁడు నుదారుఁడౌ మహారాజుపోష
ణంబునను జిత్తశాంతి నుండఁగఁగాంచు
కవికి, వార్ధక మాత్మబంధువుగనుండుఁ
గాని యెప్పుడు శత్రువు। గాదుసుమ్ము!

పా—అట్లైనయెడలఁ, బోషితుఁడును బోషకుఁడునుగూడఁ జిరాయు
రారోగ్యయశస్సంపన్నులై యుందురుగాక!

సూ—తథాస్తు!

పా—సరియేకాని, మీరీనాటకము కవిరచించిననాటకములలో
నెన్నవనాటకమో, దానిపేరేమో, యింకను జెప్పినారు
గారు.

సూ—(నవ్వుచు) బాగా! అడిగినవెంటనే యది కవియే చెప్పలేక
పోయినాఁడు. నాటకపటిమఁబట్టి యది యాయన జ్ఞాపకశక్తి
లోపమని చెప్పలేముగదా! ఇఁక నాదోషమంతయుఁ దత్పూ
ర్వకృతనాటకగ్రంథసఖ్యాబాహుళ్యమునకంటఁగట్టకతీఱదు.

పా—కవిపరిహాసప్రియత్వము మిమ్ముఁగూడ నంటుకొన్నట్లున్నది.
వేళాకోళములు గట్టిపెట్టి యడిగిన ప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరము
సెలవిండు.

సూ—పందొమ్మదవ నాటకము—పేరు పద్మిని—నాయీకావ్యము
ను నాటకనామమును నొక్కటియే

పా — పేరుమంచిదేగాని తీరుమంచిదిగాదు. నాయిక మహాకంటకు రాలు.

సూ — ఆమె యెట్టిదైన నీకేమి? ప్రదర్శనమునకు సర్వము సిద్ధముగా నున్నదికదా?

పా — ఉండకేమి? మీరు సిద్ధసంకల్పులు. తలంచుకొన్నపని కాకపోవునా?

(తెరలో) తలంచుకొన్నపని కాకపోవునా?

సూ — అవిగో! పద్మినీవాక్యము లప్పుడే వినంబడుచున్నవి. నాటకము ప్రారంభమైనట్లున్నది. మన మింకఁ బోవుదము రమ్మా!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పద్మిని

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము:—సౌభాగ్యనగరము - అంతఃపురము.

[ప్రవేశము:—పద్మిని.]

పద్మి—తలఁచుకొనినపని కాకపోవునా? కాకపోవుటకు లోపమేమి? ధనలోపమా? అధికారలోపమా? ఉత్సాహలోపమా? బలలోపమా? ప్రయత్నలోపమా? ఏలోపముఁగూడ నున్నట్లు లేదే? ఇఁకఁ గాకపోవుటయెట్లు? మాలినీ! మాలినీ!

మాలి—[ప్రవేశించి] అమ్మా! ఏమిసెలవు?

పద్మి—అతఁడు వచ్చినాఁడా?

మాలి—ఇంకరాలేదు.

పద్మి—రాకపోయినయెడల నీ వేలవచ్చితివి? నీపనికిమాలినమొగముఁ జూచుటకే నిన్నుఁ బిలిచితి ననుకొంటివా? పో—పోయి యాతనిజాడఁ గనుఁగొనిరమ్ము. (మాలిని పోఁబోవును.) ఇదిగో చూడు. నీవు తిరుగ రానక్కఱలేదు. అతని నిటకుఁ బంపుము. తెలిసినదా? అట్లు తేఱిపాఱఁజూచెదవేమి? ఇందునఁ దప్పేమున్నది. అతఁడొక్కఁడు నిచ్చట నాతో మాటలాడఁగూడదా? నీవుండినఁగాని మాసంభాషణమునకు గౌరవమును, ఘనతయుఁ గలుగవని యనుకొంటివా? నేను మహారాజ్ఞిని. అతఁడు సామంతరాజులలో నొక్కఁడు. సామంతరాజుఁగూడఁ గాఁడు. అతని బంధుఁడఁట. ఎవఁడైననేమి?

అదిగో! మొద్దులాగున నట్లు నిలువఁబడెద వేమి? నీసందేహామేమో చెప్పక గుక్కిళ్లుమ్రింగుచు గ్రుడ్లుపెట్టుకొని యట్లు చూతువేల?

మాలి—అమ్మా! నేను మాటలాడవచ్చునా ?

పద్మి—మాటలాడకుండ-మాటలాడకుండ-నీనోరుమూసితినా? అయినను నీవు మాటలాడవలసినయావశ్యకత యేమున్నది? ఇదివఱకే యనవసరముగ చనవుఁదీసికొని యిందుఁగూర్చి నాకెన్నిపర్యాయములో యడ్డు చెప్పితివి. నీవు మాటలాడనక్కఱయే లేదు. నీవు నాకు సేవఁజేయవలసినదానవు కాని నన్ను దిద్దవలసినదానవు కావుగదా! అదిగాక, నేనేమైనఁ దప్పుఁజేయుచుంటినా? ఆతఁడు నాదర్శనమునకు వచ్చెదననినాఁడు. అదిగో! తల యడ్డముగ నూపెద వేమి? ఆతఁడు నాదర్శనమునకు వచ్చెదనని చెప్పుట యసత్యమనియా? ఊఁ. అసత్యమే యగుఁగాక. నేనే ముందాతనికి నాదర్శనమునకు రమ్మని వార్త నంపితిని. నిజమే. అందుపై నాతఁడు వచ్చెదననినాఁడు. రానీ-ఏవో నాల్గుమాటలు మాటలాడి సెలవిచ్చి పంపెదను. దీనికింత పూర్వపక్షరాద్ధాంతము లేల ? నీ మొగము మాడుపు, మూఁతి ముడుపు లేల? నీవిప్పుడే పోయి యాతని నిటఁ బంపుము. కిక్కురుమనకుండఁ బొమ్ము. (మాలిని పోఁబోవును)

పద్మి—చూతు. ఇదివఱకే రావలసినవాఁడుకదా? ఇంతవఱకేల రాకుండెను! ఎక్కడ నేమిచేయుచున్నాఁడో నీకేమైనఁ దెలియునా?

మాలి—ఏమో నా కెట్లు తెలియును?

పద్మి—ఏమో నా కెట్లు తెలియునని నంగనాచివలెఁ బ్రత్యుత్తర మిమ్మని నిన్నడుగలేదు. ఏలరాలేదోయని నన్ను నేను పృచ్ఛిం

చుకొంటిని. తెలిసినదా? ఆతనినిగూర్చి నే నాందోళన మొం
దుచుంటినని నీ వనుకొనుచుంటివి కాఁబోలు! ఆతఁడు వచ్చిన
సరియే. రాకున్నసరియే. నా కాగణన మెంతమాత్రము లేదు
సుమా! మహాధికారిణినైన నన్నుఁ జూచుటకు వచ్చుచున్న
వారిలో నాతఁ డొక్కఁడు. నేనేమో యాతనియందు విశేష
మారోపించితినని నీ వనుకొనుచున్నావు కాఁబోలు! ఎదుటి
చిత్తమునుఁ గనిపట్టుట కెంత తెలివియుండవలయును? నీవు
పెద్దదానవు. నీవంటిదానికిఁ దెలివి తీక్ష్ణముగా నుండుట కవకా
శము లేదు. నీవయస్సువారికిఁ బనికిమాలినసందేహములు,
కారణములేని భ్రాంతులు, ననావశ్యములైన యాలస్యములు
ప్రబలముగా నుండును. మా కవియేవియుఁ గిట్టవు.

మాలి—నిజమే. పడుచువారితొందరపాటులు ముసలివారికిఁగూడఁ
గిట్టవమ్మా!

పద్మి—నీకు బుద్ధిలేదా? నా కట్టితొందరపాటును లేదని నీతో నెన్ని
సారులు చెప్పియుండలేదు. మాటవరుసకుఁ దొందరపాటున్న
దనియే యెంచుము. నీకు నావయస్సున నీమాత్రపుఁ దొందర
పాటు లేదని నీవు ప్రమాణముఁ జేసి చెప్పఁగలవా? నాకున్నట్లు
పదునెనిమిదేండ్లవయస్సు సర్వాంగసౌందర్యము, మహాధి
కారము, మహారాజ్ఞీపదవి, మహాబుద్ధివిభవము, సర్వస్వాతం
త్ర్యము నీకున్నయెడల, నీవు నామాత్రపుఁ దొందరపాటుతో
సరిపుచ్చియుందువా? మింటికెగిరి పేఁకజువ్వవలె మిడిసిరాల
కుందువా? అయిదుపదులు నెత్తిమీఁదికివచ్చి యున్నియు నుడి
గియుంటచే నీవు నాకు ధర్మపన్నములు చెప్పుచున్నావు. నీ
త్యుపన్యాసము లిచ్చుచున్నావు. నీమాటలు నాచెవి కెక్కవు.
ఎక్కువసి యుడివటి కెన్నిసారులో చెప్పితిని. అంటుకొన్న

తుపాకికిఁ బేలవలదని చెప్పుము. మేఘమునకు బడబడలాడ వలదని చెప్పుము. అంతేకాని నాతోఁ జెప్పెదవేల? చాలు. చాలు. పో. పో.

మాలి—అమ్మా! పోయెదనుగాని తలుపుచాటునఁ గూరుచుండియే యాతనితో మాటలాడవలయునుజుమా! ఆమర్యాదను మాత్రము మీఱవలదు దానివలన ముందెన్ని చిక్కులున్నవో మీ రాలోచించుకొనవలయును?

పద్మి—ప్రపంచస్వభావము నాకంటె నీకెక్కువ తెలియదు. నీకు వార్ధకము వచ్చినది కాని ప్రపంచజ్ఞానము రాలేదు. చిక్కులని జడిసినకొలఁది సందేహించినకొలఁదిఁ జిక్కులెక్కువయగును. విధేయునిమీఁదనే ప్రభుప్ప నవారియగును. మెత్తనివానినే మొల్లెక్కువ జడిసినకొలఁది సాంక్రామిక వ్యాధివచ్చును. ప్రపంచసౌఖ్యమునకు మొండితోఁప్రంతటి సులభమార్గము మఱేదియు లేదని నానమ్మకము.

మాలి—అమ్మా! అంతసాహసమా? మీకుఁ గాఁదలఁచిన భర్తగారి సంగతి రవంత యాలోచింపనక్కఱలేదా?

పద్మి—ఛీ ఛీ. ఆసంగతి నీకేంకులకు? అది యిప్పుడేల ప్రస్తావించితివి. దానికి దీని కేమిసంబంధమున్నది? ఉన్నదేయనుకో- ఆ సంగతి చెప్పవలసిన దానవు నీవా? నీవెవతెవో యెఱుఁగకుండ మాటలాడెదవా? నోరు సంభాళించుకొనుము. జాగ్రత్త. పో.

మాలి—చిత్తము. భద్రముగాఁ బ్రవర్తింపవలయునని ప్రార్థించుచున్నాను. పోయెదను. సెలవు. (పోఁబోవును.)

పద్మి—ఉండు. ఉండు. పొమ్మనుసరికిఁ దుఱ్ఱునఁ బరుగెత్తెదవా? మీ దాసిజ్ఞాతి కెన్నివిధముల నిచ్చటఁ బోషించుచున్నను నింటికిఁ బోవలయుననియే యెప్పుడు దేవులాట. ఇంటియొద్ద నేము

న్నది. నీ మొగము. కాఁకిటిలోఁ గోళ్ళగంప—వంటయింటిలో సజ్జకూడు—పడుకపంచపాళిలో నులకకుక్కి—చిలుకకొయ్యను గుండ. ఇంతేకాదా? పోయెదను సెలవఁట! నీవుపోయిన యెడల నిచ్చట పని యెవరుచేసెద రనుకొంటివి?

మాలి—ఇచ్చట నేను జేయవలసిన పనియంతయు నైనదమ్మా.

పద్మ—పనియైనదా? ఏమైనది, నీ మొగము. ఆతఁ డిక్కడకు వచ్చునుగదా! ఏకుర్చి వేయవలయునో, ఎక్కడ వేయవలయునో ఏలాగున వేయవలయునో, ఏపళ్ళెరములోఁ బువ్వులు ఉంచవలయునో, ఏపళ్ళెరములోఁ దాంబూల ముంపవలయునో, ఏదియెక్కడ నుండవలయునో, ఏదియెక్కడ నుండఁగూడదో, ఏదియుండి యుండనట్లుండవలయునో, ఏదియుండకుండ నుండి నట్లుండవలయునో—

మాలి—అమ్మా! మీమాట కడ్డువచ్చితినని కోపపడకుము. ఇంత గొడవ, యింతగందరగోళము, నింత కాళ్లు త్రొక్కుకొనుట యెందులకమ్మా! ఆతఁడు మీసామంతరాజు బంధువే కాదా?

(నేపథ్యమున) అమ్మా! విజయనారాయణవర్మగారు దయచేసినారు.)

పద్మ—చూచితివా! నీమూలమున నెంతపనిజరిగినదో! వట్టికంఠశోషముతోఁ గాలక్షేపమైనది. ఏప్రయత్నమును జేయలేదు. ఎక్కడిదక్కడే. చూడు! ఆ యద్దమిటు తెమ్మా. (అద్దమును జూచుకొని) సరే చూడు. ఈవైపు ముంగురులు కొంచెము ముందునకు వాలినవి. సరిచేయుము- ఛీ! ఆవైపునఁగాదు. ఈవైపున. నీవు వట్టిపెద్దమ్మవు. నేనే సరిచేసికొందును లెమ్మా. నీవు పరుగునఁబోయి యాతని నిటకుఁ దీసికొనిరమ్మా. (దాసినిష్క్రమించును.) నా కాతఁడు విధేయకోటిలోనివాఁడు. నేను మహారాజ్ఞిని. ఆతఁడు వచ్చినప్పుడు నేను లేవవలయు

నా? అక్కఱలేదు. ప్రమాదవశమున లేచెదనేమో? కట్టుదిట్టముగఁ గూరుచుండెదను.

[నారాయణవర్మ ప్రవేశించును.]

పద్మి—(అదరిపడి లేచును.)

నారా—(ఆమెనుజూచి యదరిపడి మోము మోరజేసికొని) మహారాజ్ఞీమణీ! మీవిధేయవర్గములోని నన్నింత పెద్దసేయవచ్చునా? మీరు నిలువఁబడితిరేల?

పద్మి—(తొట్రుపాటుతోఁ జప్పునఁగూరుచుండి) (తనలో) ఆహా! నేను నిలువఁబడితినా? తెప్పపాటు క్రిందనే కాఁబోలు బింకముగఁ గూరుచుంటినే. ఇప్పుడెట్లు నిలువఁ బడియుంటిని? ఎఱుఁగనీకుండ మనస్సు మనచే నెన్నిపనులు చేయించుచున్నది. మనస్సులో నెన్నిదొంగయెఱలున్నవో? (ప్రకాశముగా) నీవు రాజ్ఞీదర్శనమువలనఁ గలిగిన సంకోచమును విడిచి నిస్సందేహముగా నటఁ గూరుచుండుము.

నారా—అనుగ్రహింపఁబడితిని.

పద్మి—నారాయణవర్మా! క్షత్రియకాంత పరపురుషునెదుటఁ గానఁబడఁగూడదను మర్యాద నెఱుఁగనిదానను గాను. చక్రవర్తినినైన నే నట్లు తలుపుచాటునఁ గూరుచుండునెడల నాకెట్లు జరుగుఁబాటగును? నీవంటి తగుమనుష్యుఁడు దర్శనార్థియై వచ్చినప్పుడు నేను గోడచాటునఁ గూరుచుండునెడల నిన్నుఁ జులకన చేసినట్లు నీకుఁ దోఁచునేమో? మీరందఱు నావలన గౌరవింపఁబడినప్పుడే కదా నాకు గౌరవము. అవిలంఘ్యమైన రాజధర్మమునకుఁ గట్టుబడి నేను నీకుఁ బ్రత్యక్షముగఁ గనబడినందులకు క్షమింపుము.

నారా—ఎంతమాట? క్షమింపుమని మీరు నన్నుఁ గోరుట ధర్మమా? మీతండ్రిగారు మా మేనమామగారిసామంతరాజ్యముపై మిగుల నభిమానముతో నుండెడివారు. మీతండ్రిగారు స్వర్గస్థులైనపిమ్మట మా మేనమామ యీయవలసిన కప్పములో సగము కొట్టివైచి మాయెడల నత్యంతయభిమానముతోనున్నందులకు మహానంద మొందుచున్నారు. మీరు భగవంతుఁడు— (చేతులు జోడించుకొనును.)

వద్మి—వలదు. వలదు. వ్యవహారపుముచ్చట లిచ్చట నెందులకయ్యా? ఇది యంతఃపురముకాని మహారాజసభ కాదు. పాలనాతంత్రములు, పత్రికములు, కట్టుబడులు, కప్పములు నిచ్చట యర్హములుకావు. నారాయణవర్మా! నీవు మహాధీమంతుఁడవని మహావిద్వాంసుఁడవనియు, ధర్మప్రవర్తనతత్పరుఁడవనియు ఊ. మహా ఊ. ఊఁ. సుందరస్వరూపుఁడవనియు, ననేకులవలన విని యానంద మొందితిని. మాతండ్రిగారి సభలో నిన్నొకసారి చూచి శిరఃకంపన మొనర్చితిని. అట్లులికిపడెదవేల? నే నొరులను స్తోత్రముఁ జేయుదాననుగాను. నామనస్సునకు నచ్చుటచేతనే నే నిట్లు చెప్పుచుంటిని. నీవంటివారు దేశమున కలంకారములు. మధురమధురమైన సపోటాపండుపై కనహ్యముగనుండును. బంగరుపండువలెనుండు నిమ్మపండు నకుఁ జెప్పరాని పులుసుండును. మొసలితలలో మాణిక్యముండును. గాజులోఁ బురుగుండును. మయూరపుగూఁత రోఁత. కోకిలరుత మమృతము. అంతర్బహిస్స్వరూపములందు సృష్టిలో నెంతయో వ్యత్యాసము కనఁబడుచున్నది. విజ్ఞానవంతుఁడు వికృతరూపుఁడుగా నుండును. అటికయంతతలతోనో, బోదురుకప్పయంత ముక్కుతోనో, కాకికన్నుతోనో,

గాఁడిద వాలకముతోనో తఱచుగా నుండును. ముఖకాంతిచేతఁ జంద్రోదయమొనర్చు లావణ్యవంతునకుఁ దలలో మన్ను, హృదయములోఁ బన్ను తఱచుగా నుండును. కత్తికిఁదగిన యొర, యొరకుఁదగిన కత్తి తఱచుగా లభింపవు. అందుచే నిన్ను సావధానముగఁ జూడఁగోరి యిటకు రప్పించితిని. (తనలో) హా! జగన్మోహనుఁడగు నీకనిఁ జెట్టఁబట్టకుండునెడల నా జన్మమేల? నాయైశ్వర్యమేల? (ప్రకాశముగా) నారాయణవర్మా! ఏదియో యోజించుచు నూరకుంటివేల?

నారా—ఏమియు లేదు

పద్మి—ఏమియు లేదనుట సరికాదు. ఏదియో యున్నది. దానిఁ జెప్పుటకు నీ నాలుక సందేహపడుచున్నది కాని నీకన్నులు దానిని వెల్లడిచేయుచున్నవి. మనోరహస్యమును బైటఁబెట్టుటలోఁ గన్నంత చలపాదివస్తువు లేదుసుమా? కన్ను వెలిబుచ్చలేని శరీరవ్యాధియు లేదు. మనోవ్యాపారమును లేదు. గొంతుకోయఁదలఁచిన యుద్రేకము మొదలు, ముద్దుగొను నుబలాటమువఱకు నన్ని మానసికావస్థలను గూడ మొలచినది మొలచినట్లు కన్ను చిత్రింపఁగలదు. కంటికొనలోనున్న గ్రంథభండారమింతింతయా? ఇప్పుడు నీకంటిచూపునుబట్టి నీమనస్సున నేమి యోజించుకొనుచుంటివో నేను జెప్పఁగలను. చెప్పనా?

నారా—చెప్పఁదలఁచినవారు మానుదురా?

పద్మి—తలఁచుకొన్నపని మానుట నాయొద్ద లేదే క్రొత్తవాఁడవైన నాతో నీమె యింత నిస్సందేహముగ నింత చనవుగ నేల మాటలాడుచున్నదో. ఈమెయాంతరంగవైఖరి యెట్టిదో సుమా యని నీవు గుబ్బెటలు పడుచున్నావు. అదిగో ముసిముసినవ్వు.

నవ్వుచున్నావు. నేను జెప్పినది సత్యమేకద. నీతో నేనింత చనువుగ నేలమాటలాడుచున్నానో చెప్పెదను వినుము. మాతండ్రిగారు స్వర్గస్థులై దాదాపుగా నాలుమాసములు కావచ్చినది. ఈమహారాజ్యభారమంతయు నాతలఁగట్టి యామహానుభావుఁడు మహాదేవసన్నిధానముకు జేరినాఁడు. పసునన్నిదేండ్లబాలను. అయినను జంకుకొంకునెఱుఁగనిదానను గాని వ్యవహారసమర్థనము కష్టముగానున్నది. మంత్రులు లేరా! సేనాధిపతులు లేరా యని యడుగవేమో? ఉన్నారు. వారు నామాటకు బళీ యనువారేకాని నాకుఁ జెప్పఁదగినవారు కారు. కఠినమైనహితమును నాకు బోధించునెడల నాకెక్కడఁగోపమువచ్చునో, తమలబ్ధి యెక్కడఁజెడునో యని దేవులాడు మంత్రికాని సేనానికాని నాకుండిననేమి లేకున్ననేమి రాష్ట్రలాభముకంటెను స్వలాభమును జూచుకొనువాఁడు రాష్ట్రమున నుండుట మహాోపద్రవము కాని మఱియొకటి కాదు. పాపము! వారి ననవలసినపని యేమున్నది? ధనసంపాదనకై సేవకొప్పుకొన్నపిమ్మట నెవ్వఁడైన నొక్కటే. నీవు బుద్ధిశాలివనియు, మారాష్ట్రముపై నవ్యాజాభిమానముఁ గలవాఁడవనియు నేనెఱిఁగియుండుటచే నిన్నిక్కడకు రమ్మంటిని. అదిగో మొగము ముడుచుకొనుచున్నావు. నిన్ను సేవకై నియోజించెద ననుకొనుచున్నావు కాఁబోలు. నీవు నాకు హితబోధముకై నాయొద్దనుండవలయును. నీయభిప్రాయము లేకుండ నేనేపనియుఁజేయను. నీవు నాతో సమానప్రతిపత్తికలవాఁడవై యిచ్చట నుండుము. నాచే నీరాష్ట్రమును నీయిష్టానుసారముగఁ బరిపాలింపఁజేయుము.

నారా—చక్రవర్తినీ! మీరు నాతో నింతధారాళముగ మాటలాడుచున్నప్పుడు నేనట్లు మాటలాడకుండుట నావినతవ్వు. మీరు నాకీయఁదలఁచిన గౌరవాధికతకు నేను సర్వదా కృతజ్ఞుఁడను గాని—

పద్మి—ఆగు. నారాయణవర్మా! అంతటితో నాఁగు. ఇఁకఁ గాని యేల? ఈరాష్ట్రమంతయు నీవే పరిపాలించుకొనుచుండవచ్చునే. నేను నిమిత్తమాత్రముగనుందును. నీయోగ్యతను, సమంజసతను జూచి నేనిందులకుఁ బ్రార్థించుచున్నాను. మాతండ్రిగారు నాకొసఁగినరాజ్యము ససందర్భముగఁ బరిపాలించిన నింద నాకు రాకుండ నన్నుఁ గనిపట్టుము. అంతయే నా కోరిక.

నారా—మీతండ్రిగారిరాజ్యమును యథాన్యాయ్యముగఁ బరిపాలించుట మీకెట్లుసమీచీనమో మీతండ్రిగారు మిమ్ముఁ గళింగ రాజపుత్రుని వివాహమాడుమని యిచ్చిన యాజ్ఞను బరిపాలించుట మీకంతసమీచీనమే. కావున మీ రాతనిఁ ద్వరలోఁ బెండ్లియాడి యాతనిఁ దెచ్చి యిటబెట్టుకొనుఁడు. ఆతఁడే మీకు సర్వహితముల బోధించును. మఱియొక్కఁడేల?

పద్మి—ఏమంటివి? నేను నిన్నడిగినదేమి? నీవు చెప్పినదేమి? నీవిచ్చట నిల్చి నారాజ్యపాలనతంత్రమున సాహాయ్యమును జేయుమని నిన్ను నేను గోరుటయేమి? కళింగరాజపుత్రుని వివాహమాడుమని నీవు నాకు బోధించుటయేమి? దానికి దీని కేమైన సంబంధమున్నదా? నీసాహాయ్యమునకు నామనువునకును లంకె వైచితివేమి? ఇది విరుద్ధముగ లేదా? ఎక్కడిమహీపాలనము. ఎక్కడిమనువు? నారాజ్యములో నిప్రజలు పంటలు లేక

పోవుటచే నెంగిలిలంఘనములతో నుండ నేను బెండ్లివిందు లా
రగింతునా? నేను స్త్రీనని నారైతులు నాయాజ్ఞలను వ్యతిరే
కించుచుండ మగనిని వశపఱచుకొని తూఁగుటుయ్యెలలోఁ ద్రు
ళ్ళుచుందునని నీయభిప్రాయమా? రాచపుట్టువునకు రాజ్యపాలన
ము విధి కాని వివాహమంతవిధి కాదే మనకుఁ గావలసినది జన
సౌఖ్యమా? స్వసౌఖ్యమా? రాజులు ప్రపంచసౌఖ్యమునకు
సృష్టింపఁబడిరి కాని లోఁడి తెడుకుటుంబములో గుడుగుడుగుం
చములాడుటకా? నారాయణవర్మా! స్వార్థపరిత్యాగమొనర్చి
పరహితాభిలాషచే రాజ్యతంత్ర మొనర్పు నేను రవంతతో
డుపడుమని నిన్ను వాంఛింపఁగఁ గళింగరాజపుత్రిని బెండ్లి
చేసికొనుమని నీవు నాకు బోధించితివి. నేను గోరినకోరిక
నీకిష్టమగునెడల సరే యనవలయును. కాదేని నా కవకాశము
లేదనవలయును. అంతేకాని సంబంధశూన్యమైన యీ యుప
దేశము నాకుఁ జేయఁదగునా? నే నెవరినైనఁ బెండ్లిచేసికొం
దునో లేదో నీవెఱుంగుదువా?

నారా—(తనలో) ఈమె నన్ను వరించుచున్నదని దుర్భ్రమమొందితి
ని. ఈమెప్రకృతి దురవగాహముగనున్నది. (ప్రకా) చక్ర
వర్తినీ! నాహితబోధనము సదా విని యట్లుప్రవర్తించుటకై
నన్ను మీరాజ్యమున నుండుమంటిరి. నే నిప్పుడు చేసిన స్వల్ప
మైనహితబోధనమును మీకు వినుటకే కష్టమయ్యెనే?

గీ. హితము బోధింపు మనికోర । హితము చెప్ప
మంత్రిమాటగణింపఁడు । తెన్మధవుండు
శాస్త్రు డాచార్యమాటను । సరకుఁగొనఁడు
మఱి పురోహితుమాట నెవ్వరును వినరు

ఎల్లవారును హితబోద్ధ లెల్లవారు
హితతిరస్కారపారీణమతులు, హితము
చెప్పుమనికోరువారికి సిగ్గులేదు
చెప్పువారి కంతటికంటె సిగ్గులేదు.

పద్మి—ఎంతమాటనంటివి. ఎంతమాటనంటివి. ఎంతయలక్ష్యముగ మాటలాడితివి. చక్రవర్తినినని కానంత యాలోచించితివి కావే! సెబాస్! నీయలక్ష్యమే, నీనిర్భయత్వమే నాకు సంతోషమిచ్చినది సుమా! నీవుకూడ నితరులవలె వంగివంగి, నంగినంగి కల్లబొల్లి స్తుతిపాఠములాడి యుండినయెడల నాకు రోఁతగ నుండియుండును. నీస్వతంత్రబుద్ధిఁ గనఁబఱచితివి. ఆనందించితిని. నామాటకందఱు తలలువంచుకొనువారే. అందఱు చేతులు నులుముకొనువారే. అందఱొడలు ముడుచుకొనువారే. ఒక్కఁడైన మచ్చునకైన నెదురుతిరిగినవాఁడు కనఁబడఁడే! దోసిలొగ్గి చిత్తము చిత్తమనువానినిఁ జూడ నాకు రోఁత. తలయొత్తి రవంత మొఱాయించినవానినిఁ జూడ నాకు ముచ్చట. ఎంతసేపువినమ్రత, ఎంతసేపు మెత్తన, ఛీ! నాకసహ్యము. రవంత కఱకుఁదనము, రవంత యెదురెక్కుఁదనము, రవంత త్రుళ్ళిపాటు ప్రభుత్వమున కప్పుడప్పుడు మోతాదుగఁ దగులుచుండినఁ గాని సుఖమే లేదు. పండ్లున్నవాఁడెల్లప్పుడు వెన్న దినవలసివచ్చునెడల వానికది యెంతయసహ్యముగనుండునో యీసంతతవినయప్రవర్తనప్రదర్శనము నాకంతకంటె నసహ్యముగనున్నది. కఱకఱలాడుచుఁ గటుక్కుమన్నది కాని పంటికి సుఖమీయలేదు. మిరెపుఁగాయ చురుకుగాని నాలుకకు ద్రవమీయలేదు. వాదములో రవంత యొత్తిపొడుపున్నఁ గాని ప్రతివాదికుద్రేకము లేదు. ప్రజలతిరుగుఁబాటున్నప్పుడు

కాని ప్రభుని కుత్సాహము లేదు. మొత్తము మీఁద నాతత్వ మది. ప్రపంచతత్త్వ మదియగునో కాదో? ఎటులైననేమి? సంపూర్ణ విధేయతాదర్శనమున మొగము మొత్తిన నాకు నీ యవిధేయవాక్యమున నా మొత్తు వదలినది. ఏలాగు! చెప్పుమనికోరువారికి సిగ్గు లేదు. చెప్పువారికిఁగూడ సిగ్గు లేదు. ఇక్కడకు నాకును నీకును గూడ సిగ్గు లేదని చెప్పితివికదా! ఇంక సంకోచమేల? నీవు కనిలేనిదే నాపెండ్లినిగూర్చి ముచ్చటించితివి. నే నూరకుందునా? నీపెండ్లిమాట యేమని నేనడుగుచున్నాను. నీ మేనమామకూఁతుతో నీకు వివాహము స్థిరపడినదా? నారాయణవర్మా! నీమేనమామపుత్రిక యెట్లుండునో నేను జెప్పనా? గుండ్రని మొగము. అవునా? గుండ్రని కన్నులు, ఉంగరాలవెండ్రుకలు, కుడికంటిలోఁ బుట్టుమచ్చ, గడ్డము మీఁదఁ బచ్చబొట్టు. ఎడమచెవి కవంత వంకర, అవునా?

నారా—(నవ్వుచు) చక్రవర్తినీ! మీ కింతస్పష్టముగ నెట్లు తెలిసెను?

పత్ని—దేవేంద్రుని కోడలంతయుఁ గన్నులైనట్లు మా కోడలంతయుఁ జెవులే. అదిగాక యామెయు నేను నిచ్చట బాల్యమునఁ జదువుకొంటిమి కాదా? నీభార్య నాకుఁ గ్రొత్తయనుకొంటివా? పోనీ! ఆసంగతి యెందులకు? నీ వామెను వివాహమాడుట కంగీకరించినట్లు నీమందహాసమే స్పష్టపఱచుచున్నదే? నారాయణవర్మా! తెలిసినవాడవుకదా? ధర్మాధర్మవిచక్షణుఁడవు కదా! మేనమామకూఁతును వివాహముఁజేసికొనుట తప్పని యెఱుఁగవా? ఏల యంగీకరించితివి?

నారా—అట్టియాచార మచ్చటచ్చట నున్నది కాని లేకపోలేదే!

పత్ని—అచ్చటచ్చటనున్నదా? ఎచ్చ టెచ్చటనున్న మన కేమి? మా రాజ్యమందున్నదా? మీ మేనమామరాజ్యమందున్న

దా ? ఆచారము దేశమునకు సంబంధించినదేకదా? మనదేశాచారమును మనమే మీఱవచ్చునా ? ఈదేశమునకు దురాచారమైనది నీకు సదాచార మెట్లు? నీవీదేశములోనివాఁడవు కావా ? ఆచారకాండమందుఁ బ్రత్యేకముగ నీకొఱకు వ్యతిరేకసూత్రము పుట్టియున్నదా ? ఉండు. ఉండు. నేను జెప్పఁదలఁచిన దేదో చెప్పినతరువాత నీవు చెప్పవచ్చును. తొందరయేల ? పండితుఁడవు ప్రత్యుత్తరమే చెప్పలేకుందువా ? కాని నీ పాండిత్యము పరబోధమున కక్కఱకురాదగినదే కాని స్వాచరణమున కక్కఱకురాదేమి ? దురాచారమును మనవంటివారే యవలంబించినయెడల నింకేమున్నది. ప్రజలు పాడైపోరా? ప్రజలకు మార్గదర్శకులుగా నుండవలసినవారము కాని సామాన్యులము కాము. వంకరదువ్వెనతో సూటియైన పాపటు వచ్చునా ? ప్రజలతో నాకేమిసంబంధమని నీవు తప్పించుకొనుట కవకాశము లేదే ? నీ మేనమామ యపుత్రకుఁడగుటచే నీ వాతనిరాజ్యమును స్వీకరింపవలసినవాఁడవుకావా ? ప్రజలప్పుడే నీమంచిచెడ్డలను గనిపెట్టుచున్నారని యెఱుఁగవా ? ఉదయవైఖరినిబట్టి దినమెట్లుండునో గొల్లవాఁడైన గ్రహింపక లేకుండునా? ప్రభుత్వము లేనప్పుడే యింతనిరంకుశముగఁ బ్రవర్తించువాఁడవు. ప్రభుత్వమువచ్చినపిమ్మట నెట్లుండువో యని జనులకు సందేహము కలుగనీయవచ్చునా ?

నారా—నాచరిత్రమును మీరు వినవలయును. అతిసంక్షేపముగఁ జెప్పెదను. నేను తొమ్మిదేండ్లపిల్లవాఁడనై యుండగా మాతల్లిదండ్రులు పరలోకగతులైరి. అవసానకాలమున వారు మామేనమామతో నిట్లు చెప్పిరి. "మాదురదృష్టవశమున మారాజ్యమిదివఱకే పోయినది. మాపిల్లవానిని నీవు పెంచి యిప్పటికి

రెండేండ్ల వయస్సున్న నీపిల్లను మాతులకన్యావివాహము మాదేశమున నాచారమే కావున, వానికిచ్చి జీవనాధారమేమైనఁ గల్పించినయెడల మాయాత్మలు సంతోషించును." వారి యవసానవాంఛను మా మేనమామ తీర్పఁదలచినాఁడు.

పద్మ—ఈచరిత్రము నేను విననిదదియే నాతోఁ జెప్పితివా? నీవు చెప్పినమాటలనుబట్టి బాల్యమున నీతల్లిదండ్రుల మృతి, వారు నిన్ను మేనమామ కప్పఁజెప్పుట, ఆతఁడు నిన్ను పెంచుట, యిల్లరికముండుట తక్క నీకితరాధారమేదియు లేకుండుట యివియే కారణములని తెలియుచున్నది. కాని మీయన్యోన్యానురాగముమాట చెప్పకపోయితివేల? ఇట్టిసన్నివేశములో నన్యోన్యానురాగ ముండుట కవకాశముండునా? నీ వెఱుఁగనిసంగతి కాదే! నీయెడల వారికుండునది జాలికాని యనురాగమింతమాత్రము కాదు. వారియెడల నీకుండునది కృతజ్ఞత కాని ప్రేమ కానేరదు. 'పాపము. ఇతరాధారములేనివాఁ'డని వారికి నీయందుండును. ఎటులో పెంచి పెద్దవానినిఁ జేసినారు వారియెడల విశ్వాసముగ నుండకపోవునెడల బాగుగానుండదని నీకు వారియందుండును. ఇట్టి మనస్స్థితులు వివాహమునకు సాధనములగునా?

నారా—చక్రవర్తినీ! ఈయంశము లాలోచించుశ్రమమంతయు మీకెందులకు? నన్ను రమ్మని యెందుల కాజ్ఞాపించితిరో యది సెలవిచ్చి నాకు సెలవీయఁదగును.

పద్మ—ఎందులకీగొడవయని యెంత తృణప్రాయముగాఁ జెప్పితివి? చక్రవర్తిని యగుటచే నన్నిగొడవలు నాకే కావలయునని నీ వెఱుఁగవా? నాకు సహపాఠిని నాకత్యంతమిత్రమునైన రత్నప్రభను నీవు వివాహమాడఁ దలఁచియున్నావు కదా?

నీవు నాకింక సామంతరాజవు కావలసియున్నావు కదా? ఆమెకు నీ యందనురాగమున్నదో? లేదో? నీ కామెయం దెట్లున్నదో! నేను గనుఁగొని మీవివాహమును స్థిరపఱుపవలయును గాదా! అంతేకాని నీ తల్లిదండ్రుల యవసానవాక్యములు తీర్పఁదలఁచిన నీమేనమామ తొందరచేత మీకు హృదయపరీక్ష లేకుండ ఘటించినవారియెడల గౌరవముకొఱకు దంపతులయి యెడమొగము, పెడమొగమై యిడుమలందఁగ నేను సహింతునా? నన్నెందులకుఁ బిలిపించితిరో త్వరగఁ జెప్పుమని నీవు నన్ను దొందరపెట్టుచుంటివే. నిశ్చలమై, నిరంతరమై, నిర్వ్యాజమైన యనురాగము నాచెల్లెలియందు నీ కున్నదా? నిజము చెప్పుము.

నారా—ఉన్నది.

పద్మి—(తనలో) హా! బాకుపోటు బ్రహ్మరంధ్రము నంటినది. (ప్రకా) ఉన్నదా? నిజముగనున్నదా? చక్రవర్తిని మొగము బాగుగాఁ బరిశీలించి మఱిచెప్పుము.

నారా—చక్రవర్తినీ! దైవముఖమును జూచి చెప్పుచున్నాను. ఉన్నది. ఉన్నది.

పద్మి—(తనలో) హా! ప్రాణమెగిరి పోవుచున్నది. (ప్రకా) కనఁబడని దైవముఖమును నీవు చూచుటయేమి? చెప్పుటయేమి? నాకది పనికిరాదు. ఇదిగో నా మొగమును జూచి చెప్పుము. విద్యుద్దీపమువలె వెలిగిపోవుచున్న నా మొగమును జూచి చెప్పుము. (తనలో) హా! పెదవు లదరుచున్నవేమో. గుండెలు గొంతులోఁ గొట్టుచున్నవేమో? బింకముగఁ గూరుచుండెదను. (ప్రకా) నారాయణవర్మా! తొందరలేదు. బాగుగా నిదానించి మఱి చెప్పుము.

నారా — (చక్రవర్తినివంకఁ జూచి) త్రికరణశుద్ధిగా మనవిచేయుచున్నాను. మా కన్యోన్యానురాగమున్నది.

పద్మి — (తనలో) హా! భగవంతుఁడా! ఇఁక నాబ్రదుకెట్లు? ఈతఁడు నన్నుబాగుగాఁ జూచినప్పటికి నాయందుఁ గానంతయైన ననురాగము లేకున్నాఁడే. నేను సౌందర్యహీననా? ఈతఁడు గ్రుడ్డివాఁడా? (ప్రకా.) ఏమంటివయ్యా! నేను వినఁగ వినలేదు.

నారా — చక్రవర్తినీ! మా కన్యోన్యానురాగ మున్నదని మనవిచేసితిని.

పద్మి — (తనలో) హుఁ. (ప్రకా) అన్యోన్యానురాగముమాట యెవరడిగినారని చెప్పితివయ్యా! నీమాట నేనడుగగ నామెమాట కూడ నీవేచెప్పనేల? అది నీవు చెప్పఁదగదు. నే నామెను గనుగొనకపోవుదునా?

నారా — మీయిష్టము.

పద్మి — నీవిఁకఁ బోవచ్చును. రత్నప్రభ నిక్కడకుఁ బంపుమని నీవు మీమేనమామతోఁ జెప్పుము.

నారా — అభ్యంతరమేమి? సెలవుదీసికొందును. (పోఁబోవును.)

పద్మి — ఉండు. ఉండు. రత్నప్రభ నిక్కడ కెవ్వరుతీసికొనివచ్చెదరు?

నారా — ఆమెతండ్రియే తీసికొనివచ్చును.

పద్మి — అతఁడు పెద్దవాఁడు. అతని నెందులకు శ్రమపెట్టవలయును? పోనీ రత్నప్రభ వెంట నీవే రాకూడదా?

నారా — నేనెందులకు? నేనువచ్చితినేని గాదా! నావరీక్షయేదో యైనదిగాదా?

పద్మి — నీవు తిరిగి రాఁదలఁచుకొననప్పుడు వెళ్ళుట యెందులకు? ఇక్కడనేయుండుము. ఆమెవచ్చినతరువాత నిద్దఱుపోవచ్చును.

నారా—నన్ను క్షమింపుము వివాహముకాకుండ నామె నేనును కలసివచ్చుటకాని, పోవుటకాని బాగుగానుండదు.

పద్మి—నీ కట్టినందేహమున్న యెడలఁ బొమ్ము.

నారా—చిత్తము. (పోవును.)

పద్మి—ఉస్సు. ఉస్సు. నారాయణవర్మా!

నారా—(ప్రవేశించి) వచ్చుచున్నాను.

పద్మి—నీవు పోకతప్పదా?

నారా—పనిలేకుండ నేల యుండవలయును?

పద్మి—పనిలేకుండ నుండుమనుదాననే యనుకొంటివా? నే నెందుల కుండుమంటినో యోజించితివా?

నారా—నాకుఁ దెలియదు.

పద్మి—రత్నప్రభ నాకు ప్రాణసమానమైనసఖి. ఆమెకు నీయెడల ననురాగమున్నట్లు నాకుఁ దెలిసిన యెడల—వింటివా? అట్లు స్థిరపడిన యెడల—అబ్బ! అబ్బ!

నారా—అదియేమి. అదియేమి?

పద్మి—(తనలో) అయ్యో! వెల్లడిపడితిని గాఁబోలు. (ప్రకా) ఎడమ గుండెలో 'కళుకు' మని పొడిచినట్లైనది. చూచితివా దేహములో నెక్కడ నేమిజరుగుచున్నదో యెంతమాత్రము తెలియదు. హృదయముమాట నింకఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది? ఈ మాటలకేమి. చూతము. ఊఁ నేనిదివఱ కెక్కడకుం జెప్పితిని?

నారా—ఆమెకు నాయందనురాగమున్నట్లు స్థిరపడినయెడల—

పద్మి—హుఁ. ఆమాటయెందులకు. అది అయిపోయినదికదా. మీరు వివాహపూర్వమున జరుగవలసిన ప్రధానోత్సవమును నాతోటలో నేను జేయింతును.

నారా—అనుగ్రహింపఁబడితిని.

పద్మి—అందువలన నిన్నిటనే యుండుమని యంటిని.

నారా—చిత్తము.

పద్మి—రత్నపరీక్షను దీసికొనిరమ్మని యామెతండ్రికి మఱియొకనిచే వార్తనంపెదను.

నారా—చిత్తము. సెలవు.

పద్మి—సరే. (నారాయణవర్మ పోవును.)

ఎవరక్కడ ?

(నేపథ్యమున) అమ్మా! ఏమి సెలవు ?

పద్మి—ఇటురా.

[మాలిని ప్రవేశించును.]

మాలినీ ! నారాయణవర్మ వెళ్ళినాఁడా ?

మాలి—ఆ.

పద్మి—అతని మొగమును నీవు పరిశీలనముగఁజూచితివా ?

మాలి—ఏమమ్మా అట్లడుగుచున్నారు ?

పద్మి—తిరుగప్రశ్నింతువేల ? చూచితివా ?

మాలి—చూచితిని.

పద్మి—సంతోషముగానున్నాడా ? విచారముగానున్నాడా ? ఆలోచన భారమున నున్నదా ? సందేహాన్వితమైయున్నదా? సంభ్రమ సంకులమై యున్నదా ?

మాలి—అంతసూక్ష్మపుసంగతులు నేను జెప్పలేనమ్మా.

పద్మి—నీ మొగము. నీకుఁగన్నులెందుకు. నెమిలితోఁకకుఁ గన్నులే— నీకుఁగన్నులే. మంచమునకుఁగన్నులే— నీకుఁగన్నులే. ముంజెకాయకుఁ గన్నులే— నీకుఁ గన్నులే. ఎందులకున్నకన్నులు. సూక్ష్మపుసంగతులు చెప్పలేనంటివికదా ! పోనిమ్ము. అతఁడు చుఱుకుగా నడచినాఁడా ? మెల్లఁగనడచినాఁడా ? అటునిటు కాకుండ నడచినాడా ? అడుగు వేసినప్పుడు బింకముగవేసినాఁడా ? వదులువదులుగవేసినాఁడా ?

మాలి—అతనియడుగు నామెడపై వేయకపోవుటవలన నెట్లువేసి నాఁడో చెప్పలేనమ్మా !

పద్మి—ఓసి నీగొంతుకఁ గోయ! చమత్కారపుమాట తెచ్చుచుంటివా! ఆతనికాలు నీగొంతుకపైఁ బడలేదందువా? ఆలోపముఁ దీర్చుటకు నేనుంటినిగాదా! పో! ఆవలికిఁ బో! నీవిక్కడ కింక రానక్కఱలేదు. (మాలిని పోవును.)

నాసేవకుఁ బనుచుదాసిని జేర్చునెడల నది యితరదృష్టిచే నాసేవ తిన్నగఁ జేయదేమోయని యీముసలిదాసిని జేర్చఁగ నిది యీతీరుననున్నది. బుద్ధిహీనయేగాని విశ్వాసవతి.

(నేపథ్యమున) అమ్మా! స్నానమునకు దయచేయవచ్చును.

పద్మి—మాలినీ!

మాలి—(ప్రవేశించి) అమ్మా!

పద్మి—ఈయుదయమున నూరిలోని విశేషము లేమియు చెప్పలేదేమి?

మాలి—ఇచ్చటివిశేషములలోఁ దెఱపిలేకపోయినది. అమ్మా! ఒకబైరాగి వచ్చి కోటగుమ్మమునొద్ద నిన్నసాయంకాలము నుండియుఁ గూరుచుండియున్నాఁడు ఆతఁడు చక్రవర్తినిగారి దర్శనము నపేక్షించియున్నాఁడు. మీ కామెదర్శనము కాదనియు, మంత్రిని జూచి మీయభీష్టమేదో చెప్పుకొనుఁడనియు నెందఱో చెప్పినారు. ఆమెదర్శనమగువఱకు నేనిక్కడ నభోజనముగఁ గూరుచుందునని ప్రతిజ్ఞచేసి యట్లుకూరుచుండినాఁడు. ఏమిసెలవు?

పద్మి—ఆతనికాపట్టెందులకో? నేనిప్పుడు చూడనొల్లను. మధ్యాహ్నమునఁ జూతునని చెప్పుము. చూచుట నిశ్చయము కావున భుజింపుమని నేనుగోరితినని చెప్పుము.

మాలి—చిత్తము. స్నానశాలకు దయచేయుఁడు.

పద్మి—సరే. నీవు మూఁడుగంటలకు నాతోమాటలాడి మఱియాతనిని దీసికొనిరావలయును.

మాలి—చిత్తము. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

పద్మిని

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము—అంతఃపురము.

[ప్రవేశము—మాలిని, పద్మిని]

మా—పట్టగిడసలాగున నున్నాఁడమ్మా- పడుచువాఁడు.

ప—అటులైన విరాగియెట్లయ్యెను? అతఁడు దొంగబైరాగియేమో సుమా?

మా—నిజమైన బైరాగియైనయెడల మీకు లాభమేమి? దొంగవాఁడైనయెడల నష్టియేమి? ఏవఁడో యొకఁడు; మీకు రాణిగారు దర్శన మిప్పించెదరు, భుజింపవయ్యా యని యతని బతిమాలితిని. అంగీకరింపలేదు.

ప—నా కీపాపముగూడ నెందులకు? త్వరగఁ దీసికొనిరమ్మా. మాఁదునిమునసులకంటె నేనెక్కువ యవకాశ మాతని కీయఁజాలను. ఆసంగతి యాతనితోఁ జెప్పి మఱి తీసికొనిరమ్మా.

మా—అమ్మా! వెళ్ళనా?

ప—మాలినీ! వెళ్లుదువు గానిలే- చూడు- ఈదినమున నేమో కాని మనస్సు మనస్సులో లేదుసుమా?

మా—ఔనమ్మా. అడిగినయెడలఁ దిట్టుదురేమో యని యూరకుంటిని గాని నేను గనిపట్టకపోలేదు. కోడిమాంసము సెనగపప్పు వేసిన యిగురు మీకెంతయో యిష్టముకదా యని చేయించితిని. వేలితో ముట్టుకొననైన ముట్టుకొనక పోతిరి.

ప—నామాటకేమి ? మన యతిథిసుఖము ముందుగా మనము చూడఁ దగినది. విజయనారాయణవర్మ సుష్ఠుగా భుజియించినాఁడో లేదో కనుగొంటివా ?

మా—అతని కేమమ్మా మన్నెపుగొరవంక మిరెపుబాడ్లను మ్రింగి నట్లాతఁడొక్కటే మ్రింగుట కాని నమలనైన లేదఁటమ్మా.

ప—హుఁ (దీర్ఘ నిశ్వాసముతో) నాతో నిచ్చటఁ జిన్నతనమునఁ జదువుకొన్న రత్నప్రభ నీకు జ్ఞప్తిలో నున్నదా ?

మా—లేకేమమ్మా ! ఆమె మీవయస్సుదే కాదా ? కంటిలోఁ గుదపలాగునఁ బుట్టుమచ్చయున్న పిల్లయే కాదఁటమ్మా?

ప—ఆమె నాకంటె రెండేండ్లు చిన్న. కంటిలోఁబుట్టుమచ్చమాటయే చెప్పితివి, కాని చెవికున్న వంకరమాట చెప్పితివి కావేమి ?

మా—అమ్మా ! పెద్దవారిలోపములు మేము చెప్పఁగూడదు. కంటిలోఁబుట్టుమచ్చ యదృష్టచిహ్నము కావునఁ జెప్పితిని.

ప—సరి. దీనికేమి ? ఆమె చక్కనిదనియే నీ యభిప్రాయము కాదా?

మా—ఆసంగతి నాకెట్లు తెలియునమ్మా?

ప—తెలియక పోవుటయేమి నీకుగము?

మా—ఆఁడుదాని చక్కఁదనము గ్రహించుశక్తి యంతో యింతో మగవానికున్నది కాని యాఁడుదానికి లేదు. ఒక యాఁడుది మఱియొక యాఁడుదానిని జూచునప్పుడు మొట్టమొదటఁ బరీక్షించునదేదనగా ! గాగరా యేమి పీటీపదో తొమ్మిది పీటీలదో- తొడుగుకొన్న జైకెది పాలపిట్టరంగో భరతపక్షిరంగో- పెట్టుకొన్న జూకాలలో నిముత్యములు గట్టివో గుల్లవో యంతే- ఈవిధము పరీక్షయైన తరువాత, రెండవపరీక్ష యేదో చెప్పనా ? నుదురురవంత యెత్తు. పెదవి కాసంతబెట్టు. గడ్డముక నూలువాసి పొడుగు. ఎడమచేతికి పుప్పిగోరు. ఇది

రెండవపరీక్ష. ఇంతటితోఁ బరీక్షకు భరతవాక్యము. అంతే కాని యాఁడుదానియవయవములచక్కఁదనము మఱియొక యాఁడుది గ్రహింపదు. గ్రహింపలేదు కూడను. మొత్తము మీఁద నాఁడుదానిసౌందర్య మాఁడుదానికి నచ్చదు. ఎవరిమట్టునకు వారే యప్సరసలని వారినమ్మకము. బుద్ధిగ్రహణ విషయమునఁ గవులలోఁ గూడ నిట్టి తెగులేయున్నదఁట. కాని నా కాసంగతి మట్టునకుఁ దెలియదు.

ప.—అటులైన నాసౌందర్యము నీకు నచ్చలేదన్న మాటయేనా ?

మా.—అబ్బే. బజారుమాట చెప్పినాను గాని కోటమాట చెప్పినానా? అమ్మా! మీసౌందర్యము నాకు నచ్చకపోవుట కూడనా ? ఎంతమాట ?

ప.—చూడు-రత్నప్రభది గుండ్రమొగమని జ్ఞప్తియున్నదా ?

మా.—ఆ- గుండ్రమొగమే.

ప.—మగవానికి గుండ్రమొగ మిష్టమా ? కోలమొగ మిష్టమా ?

మా.—మగవాఁ డనుచు నొక్కఁ డెవ్వఁడైనను న్నాఁడా అమ్మా! ఎంత మందిముండకొడుకులు గలసి మగజాతియైనదో- మొత్తముమీఁదఁ జెప్పుట్టవంటి మొగముగలవాని కవ్వాకాయవంటి మొగముగలయాఁడుదిష్టము. పండిటిదోసకాయవంటి మొగముగల యాఁడుదాని కత్తుపాత్రమువంటి మొగమున్నమగవానిపై నిష్టము. ఇదిదేశాచారముగా జరుగుచున్నపద్ధతి. కాని మఱియొకటి కాదమ్మా! ఇందులోను దెటుకులు తిరకాసు లెన్నో యుండవచ్చును. కొందఱు మగముండకొడుకుల కవసరమే సౌందర్యము కాని యంతకంటె లేనేలేదమ్మా! ఈమాటల కేమి కాని బైరాగిమాట నేమి చెప్పినావు?

వ—సరే. తీసికొనిరమ్ము. మూఁడునిముసములకంటె నే నెక్కువ సేపు కూరుచుండనని చెప్పుము.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

సౌందర్యరసగ్రాహణమున మాలిని చెప్పినమాటలు కొంత సత్యముగను కొంత యసత్యముగను గానిపించుచున్నవి. విజయనారాయణవర్మది కోలమొగము కావుననే రత్నప్రభగుండ్రముగ మాతని కంతయిష్టమైనది. అంతవఱకు సత్యమే కాని కోలమొగముగల నేను విజయనారాయణవర్మ నంతగాఢముగా వలచుట యేలసిద్ధించును? ఇచ్చట నాపరిపాటి యసత్యముగఁ గానఁబడుచున్నది. ఈవలపు నాకెందులకుఁ గలుగవలయునో, దీనివలన నేమిమూడఁదలఁచియున్నదో యేమియుఁ దెలియదు. నాతండ్రి నాకు నియమించినభర్త నిదివఱకుఁ జూడనైన లేదు. ఏమో ఒక్కసారి కాఁబోలును మాతండ్రి సభలో మంచపుఁ గన్నులతో నేమిచూచితినో యెవరిని జూచితినో జ్ఞప్తి యెంత మాత్రమును లేదు.

[నేపథ్యమున] సాధువర్యా! ఇటు. ఇటు.

బైరాగిని దీసికొని మాలినివచ్చుచున్నది. నిలువఁబడియే యట్టి మహనీయుని గౌరవించుట మంచిది. (నిలువఁబడును.)

[మురళీమనోహరుఁడు మాలినితోఁ బ్రవేశము.]

విరాగివతంసమా! నమస్కారము.

ము—(తనలో నదరిపడి యట్టె శాంతించి)

గీ. బగ్గుమనువెల్గు హృదినుండి । బ్రహ్మరంధ్ర
మంటి వెన్నముద్దలకోటు । లంబరమునఁ
జెవులలో హోరుగలుగఁ । జిమ్మివైచి
నట్లు లోకరెవ్వపాటులో । నమ్మె నహహ!

వ—విరాగివతంసమా! నమస్కరించితిని. ఉపవాసమునఁగాఁబోలు వాలుకమొండఁగ మాటలాడ లేకుండుచున్నారు. నీరసతచేఁ దూలుచున్నారు. మాలినీ! నీవుపోయి పరిమళభరితమైన చల్లని నీరుతెమ్ము.

ము—నారాయణ- వలదు. నారాయణ- వలదు.

వ—(తనలో) నేను నారాయణవర్మను వివాహముచేసికొన నిశ్చయించికొనియుండ నారాయణ వలదు నారాయణ వలదని యీతఁ డపశకునముగ నాశీర్వదించెనేమి? (ప్రకాశముగ) మీ రట్లు దయచేయుఁడు.

ము—(తనలో)

గీ. పెండ్లికూఁతును జూడఁగఁ । బెండ్లికొడుకు
వజ్రహారాలతోడుగుతో । వచ్చుఁగాని
బిచ్చగానిరూపంబున । వచ్చునొక్క
మగువఁగనునాన నన్నిట్లు । మార్చివైచె.

గీ. తనువుబంగారుచాయయుఁ । గనులనైల్య
మధరశోణిమ గాగరా । యాకువచ్చ
మణులజిలజిలతలకట్టు । మబ్బునందు
వేయియింద్రచాపము లుద్భవింపఁజేసె.

గీ. కపటసన్న్యాసినైనను । గావలసిన
యట్టియమనస్కతాసిద్ధి । యంతలోన
నయ్యె నాదుజన్మంబు కృతార్థమయ్యెఁ
జూడరానట్టివెల్గు నే । చూచినాఁడ.

వ—అయ్యా! ఒకపావుగడియసేపు శ్రమతీర్చుకొనుఁడు. పిమ్మట నే మాటలాడవచ్చును. మాలినీ! నీవు వీవనతో నాయనకు విసరుము. (మాలినిపోవును.)

ము—(తనలో) సన్యాసివేషముననున్నఁగాని నన్నీమె మూషదని నేనెట్లు సన్యాసివేషము వేయవలసివచ్చినది స్వార్థమునకై వేషధారణము తెలియుఁగఁ బ్రకృతిలో జరుగుచున్నదే కాని యొక్క నా తలనే పుట్టినదా ?

గీ. విటునిసర్వస్వము గ్రహింప । వెలవెలంది
స్వచ్ఛకులసతీపాత్రంబు । నభినయించు
విభునిభూషలు హరియించు । వేడ్క ద్రోహి
భక్తివిశ్వాసగీతము । లాపుచుండు.

జనులధనము గొల్లగదోఁచు । కొనగ దొంగ
పరమదేశభక్తుని రంగు । బూనుకొనును
ముద్దరాండ్రను గాఁగిటఁ । బొనువఁబోజుఁగు
కల్లజడలను దాల్చి భా । గవతముఁడు.

తరుణికొఱకేని కాటిలో । తాము పూని
కపటయతినామ తెరదాఁటి । కథ చువినుతు
తనుమనసులందు మాయబొం । తలను గప్పి
గజ్జెకట్టాట, జననైజ । గతియె నతము.

ధనమొ, కీర్తియొ రాష్ట్రమో । వనజముఖియొ
యేదో మరియేదో జనుఁడు కాం । క్షింపకుండఁ
దీరదందుకై మాయసిం । గారములను
దాల్చి తెయితెక్కలాడుట । తప్పదెపుడు.

పంక్తిబాహ్యులు నటులని । ప్రజలు తలఁతు
రిలను నటకుఁడుగాని వాఁ । డెవఁడు గలఁడు
జగతియే నాటకము సర్వ । జనులు నటకు
లవసరము బట్టి యాడుదు । రాటలన్ని.

[మాలిని వీవనతోఁ బ్రవేశించును.]

ము—రాజ్ఞీమణీ! మీదాసి నాకు విసరనక్కఱలేదు. నేను సుఖముగ నున్నాను. మీయాదరమునకు మిగుల సంతసించితిని. నే నిటకువచ్చినకారణమేదో సంక్షేపముగఁ జెప్పెదను. వారాణసిలో గంగాతీరమున నొకమఠము బైరాగులకొఱకుఁ గట్టించుటకు సంకల్పించుకొనియున్నాను. విశేషధనసాధ్యమైనపని యగుటచేతఁ జక్రవర్తినియొద్దకు వచ్చితిని. వలదనుచుండగా నింకవిసరెదవేల?

వ—మాలినీ! నీవు పో.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

అయ్యా! కాశీక్షేత్రమున నిదివఱ కనేకమఠము లున్నవి కాఁబోలు నేమి?

ము—ఎన్నియున్నను బైరాగు లిఱుకటపుబాధ నొందుచున్నారు.

వ—బైరాగులసంఖ్య వృద్ధియగుచున్నదా యేమి?

ము—అగుచుండుటలేదా?

గీ. దేహసౌఖ్యమే పరమావధిగ గణించు
జాతిగల దేశమందుఁ బాచకులు తొత్తు
లనృతవాదులు తుచ్ఛశాస్త్రార్థవిదులు
కర్మశాలలు నభివృద్ధిఁ గాంచురీతి.
భవవిముక్తియే యవధిగాఁ బరిగణించు
మనదు భరతఖండంబున దినదినంబు
భక్తవరులు బైరాగులు పరమదాత
లన్నశాలలు దేవాలయములు మించు.

వ—వీరందఱు నిజముగా బైరాగులనియే మీయభిప్రాయమా?

ము—వారు కాకపోవుట వారిది తప్పు. కాదని యనుకొనుట మనదీ తప్పు.

ప—ఈమాత్రపుఁ దప్పునకేమి? ఇతరులమాట యటుంపుఁడు. మీమాటయే యడుగుచున్నాను. యథార్థవిరాగత మీకుదయించుటచేతనే యిట్లయితిరా?

ము—(తనలో)

గీ. వేసినది దొంగవేసమై । వెలయుచుండఁ
గొంక కేవంకకూఁతనో । కూయవలయు
పూసినది హరితాళంపుఁ । బూఁతగాఁగ
బెదరి కేకుంటిగంతునో । వేయవలయు.

(ప్రకాశముగా) యథార్థమైన వైరాగ్యమునొందియే నే నిట్లయితిని.

ప—హేహేహే! పడుచువాఁడవు—ఆదిత్యతేజముగలవాఁడవు—ప్రభుకుటుంబములోనివాఁడువలెఁ గానఁబడుచున్నావు. మీకు బ్రపంచవైముఖ్య మెట్లు కలిగినదయ్యా!

ము—చక్రవర్తినీ! మనుజుని ప్రాయముకాని, తేజముకాని జన్మాధికత కాని, వైరాగ్యస్ఫురత్తికెన్నడైనఁ బ్రతిబంధకములగునా? ప్రపంచమాదేవపుట్టుటకేదో మహాకారణమావశ్యకమని యనుకొనుచున్నారా! కాదు. స్వల్పకారణ మందులకుఁ జాలును. కన్నుతిన్నగాఁ దెఱచిచూచినయెడలఁ గనఁబడునదంతయు రోఁతకాని మరియొకటియా? బాగుబాగని మనము కొనియాడువస్తువున్నదే- దానిని దిన్నగాఁబరీక్షింపక మన మట్లను కొనుచున్నాము. కాని దాని చాటున నేమున్నదో చూచిన యెడల నిఁక భవమందు వాంఛయుండునా? తెల్లవాఱినది మొదలు చూచినవస్తువులనే చూచి, యాడినమాటలనే యాడి, చేసినపనులనే చేసి, తలఁచినతలఁపులే తలఁచి, గిఱగిఱరంకులరాట్న

ములోఁ దిరుగుటకంటె విసుఁగు మరియొకటి యుండునా? ఈ విసుఁగువలనఁ గొందఱు సన్యసింతురు. కాక మరియొక్క సంగతి:

వ—ఇఁక నేసంగతియు నక్కఱలేదు. ఇట్టికొన వెఱ్ఱిప్రకృతులు సన్యసించినంతమాత్రమునఁ బ్రపంచవస్తువులలోనిరోఁత తగ్గినదా? దినచర్యలోని పునరావృత్తిదోషము తగ్గినదా? ఈరెంటిలో వారినుట్టునకైన నేది తగ్గినది? ఇఁక సన్యసించుటెందులకు? పడుచుసన్యాసుల శిక్షించుటకొరకు చట్టముండునెడల మీరిట్లు యుందురా? మీరే రాజ్యములోనివారో కావున సరిపోయెను గాని మీరు మా రాజ్యములోనివారైనయెడల మీరు సన్యసించుటకు నే నంగీకరించి యుందునా? జరిగినదేదో జరిగినది. ఆచింత యిప్పుడక్కఱలేదు. కాని మీరేయే విద్యలనభ్యసించినారు?

మ—విద్యలేవియు విశేషముగ నభ్యసించి యుండలేదు. ఒక్క జ్యోతిషమందు మాత్రము కొంతప్రవేశము కలుగఁజేసికొంటిని?

వ—అలాగా? మీరు మంచిసమయమునకే వచ్చితిరి. మాకోటలోఁ ద్వరలో నొకవివాహప్రధానముహూర్తము పెట్టవలసియున్నది. పెట్టుదురా?

మ—ప్రధానమా? ప్రధానము జరుగుటకేమి కాని, మీకు బహు మనస్తాపము, బంధువిరోధము కలుగుటకు సిద్ధముగనున్నవి.

వ—(తనలో) ఇంతవఱకు సరిగనే చెప్పినాఁడు. మనస్తాప మారంభమే యైనది. అది వృద్ధియగును గాఁబోలు. బంధువిరోధము నేను గణింపను. ఏమివచ్చినను సరియె. (ప్రకాశముగా) అయ్యా! ఈసంగతి మీ రెట్లు చెప్పఁగలిగితిరి?

ము—గ్రహబలాబలముల చేత—(తనలో) మొదటినుండియు నాపక్ష మవలంబించి పనిచేయుచున్న మాలినికీసారి విశేషధనమిచ్చి యన్ని సంగతులు తెలిసికొనుటవలన నాజ్యోతిషజ్ఞానమున కింత కాంతివచ్చినది.

ప—ఇంక నన్నుఁగూర్చి యేమైనఁ జెప్పఁగలరా? నాజన్మనక్షత్రము—

ము—అది నాకక్కఱలేదు. ముఖముచూచియే చెప్పఁగలను. (నిదానించి) మిమ్మొక రాజపుత్త్రుఁ డసాధారణముగా వలచియున్నాఁడు.

ప—అది యెందులకు? అది యెందులకు? ఆసంగతి యాతనిఁగూర్చినది కాని నన్నుఁగూర్చినది కాదే? ఆతఁడు నన్ను వలచెనా? అందులో నసాధారణముగనా? నన్నుఁ బ్రేమింపుమని యాతని నేను గోరితినా? చంద్రికళను వలచినయెడల నాతని కెంత ప్రయోజనమో నన్ను వలచినయెడలఁగూడ నంతె. ఆతనివల పాతనిలోఁ దెగటాఱవలసినదే. కాని యది యక్కఱకు వచ్చునా? రానిచ్చెదనా? నన్ను వలచినాఁడట అబ్బ! వలచుటకు నేనంత మీఁదమీఁద నున్నాననుకొనెను గాఁబోలు! తాను సామంతరాజనియు నేను జక్రవర్తినినియుఁ దానెఱుఁగఁడా? ఎంతభయభక్తులు లేని ప్రవర్తనము!

ము—(తనలో) ఈమాట లిదివఱకు మాలినివలన వినినవే కాదా? ఇప్పుడు తిరిగి నే నేల చింతింపవలయును? ఎప్పటికైన నీమె మనస్సు తిరిగి నన్నంగీకరించునా? నేను సంసారినే యగుదును. కాదేని దొంగసన్న్యాసమే నిజమైనసన్న్యాస మగును. (ప్రకాశముగా) మీరు చక్రవర్తిని యగుటచే నెన్నటికైన మిమ్ము సామంతరాజే వివాహమాడవలయును గాని మీతో సమానుఁడగు చక్రవర్తి యిఁక నొకఁడేఁడీ? పరదేశచక్రవర్తులతో

మనకు సంబంధములు లేవయ్యెను. అతనివల నసాధారణమైన దని యేలచెప్పితివనఁగ మీ రాతనివరింపకుండు నెడల నాతఁడు ప్రాణపరిత్యాగమైనఁ జేసికొనును. భవపరిత్యాగమైన జేసికొనును.

ప — ఇప్పుడు మీరు చెప్పినమాటలు జ్యోతిషపరిజ్ఞానమువలనఁ జెప్పిన మాటలు కానట్లగపడుచున్నది. నా మొగము చూచి యాతని చావు కాని, సన్యాసము కాని మీ రెట్లు చెప్పఁగలిగితిరయ్యా?

ము — గీ. అర్కుఁడని చంద్రుఁడని శుక్రుఁడని గ్రహంబు
లన్ని వేర్వేఱు నామంబు । లందియున్న
నన్నిరూపంబులను వెల్గుచున్నయట్టి
తేజ మొక్కటి యానుగాదే లతాంగి!
అబ్ధమని నదమని గంగయనుచు భిన్న
సంజ్ఞలే కాని యొక్కటే । జలముకాదె
కుండ గుడియను పైభేదముండుఁ గాని
యంతరాకాశ మొక్కటే । యగునుగాదె?
ప్రాణులన్నియు బహువిభిన్నాకృతులను
గర్మభేదంబులను బట్టి । కలిగియున్న
నన్నిప్రాణులలో నిండియున్న యాత్మ
తత్త్వమున నొక్కటే యంచుఁ । దలఁపవలయుఁ
దనదునాత్మఁ బరీక్షించుకొనిన యోగి
యెల్లవారల నాత్మల । నెఱిఁగియుండు
నన్ను నే నెఱుంగుటచేత । నిన్ను వలచు
వాని యాత్మ నెఱింగిన । వాఁడనైతి.

శ — అటులైన నితరులహృదయములన్నియు మీకుఁ బ్రత్యక్షము లేనా?

ము— తెలిసికొనఁ దలఁచినయెడలఁ గరతలామలకము లేకాని మే మట్లు చేయము.

ప— కాని యిది జ్యోతిషశాస్త్రప్రశ్నయా ?

ము— కాదు. మఱియొకటి

ప— ఏదియైన నాకేమి కాని నాహృదయమును బరిశీలించి చెప్పుఁడు.

ము— ఏదో భిక్షకై వచ్చినవాఁడను నేను మీరహస్యములు బైటఁ బెట్టుటేల ?

ప— మీ భిక్ష యందువలనఁ జెడునది కాదు. మీరు సరిగాఁ జెప్పినయెడల మీరనుకొన్నలాభముకంటె నెక్కువలాభము కలుగును.

ము— (నిదానించి) రాజ్ఞీమణీ! నేను జెప్పఁబోవునది సావధానముగ వినఁ బ్రార్థింతును. మిమ్ము వలచినవానిపై మీకుఁ బ్రేమము లేదు.

ప— ఔను. కళింగరాజపుత్త్రునిపై నాకుఁ బ్రేమ లేదు. ఆసంగతి నే నిదివఱ కనినమాటలవలననే తెలిసికొనఁదగినది. గొప్ప జోస్యమే చెప్పితిరి.

ము— అంతటితోఁ గాలేదు. ఇంకఁ జెప్పుచున్నాను. మీరు మఱియొక రాజపుత్త్రుని గాఢముగా వలచితిరి. కాని యాతఁడు మిమ్మపేక్షింపలేదు.

ప— ఆఁ. ఆఁ. నిజముగా నిది హృదయపరీక్షవలనఁ జెప్పినదే నా ? నిజముగా మీరు దైవజ్ఞులు. నేను చాల సంతసించితిని. కాని మీకుఁ జిన్నవయస్సగుటచేఁ గొంత యనాలోచితముగఁ జెప్పినారు. నా కవమానకరమైనమాటయైనప్పు డదిసందేహముతో సంకోచముతోఁ జెప్పఁదగినది. సౌందర్యవతినై చక్రవర్తినినైన నేనువలచినవాఁడు నన్నుఁ బ్రేమింపకపోవుటకంటెఁ

బరాభవము నాకున్నదా? ఆతఁడు నన్నపేక్షింపఁడని మీరు ధారాళముగా నే నేమనుకొందునో యనుసంశయమైన లేకుండఁ బలికినారు. నాయాశాభంగమునకై, నాపరాభవమునకై మీరు విచారింపకపోవుటయే కాక యుత్సాహమొందుచున్నట్లు గూడ మీముఖవైఖరిచేఁ దెలియుచున్నది. ఆతఁ డింతవఱకు నన్నుఁ బ్రేమింపకపోవచ్చును గాని యిఁకముందు నేను జేయఁదలఁచినప్రయత్నమువలనఁ బ్రేమించునేమో-ప్రేమింపఁ డని మీరెట్లు స్పష్టముగఁ జెప్పఁగలిగితిరి? ఇప్పటివఱకే హృదయపరీక్ష కాని ముందు హృదయమందుఁ గలుగఁబోవు మార్పుల నెట్లిప్పుడే పరీక్షింపఁగలిగితిరి? ఒకవేళ నన్నాతఁడు ప్రేమింపఁడనియే నిశ్చయపఱుపుఁడు- ఆమాటనంత విస్పష్టముగఁ జెప్పి నామనస్సును మీరు బాధింపవచ్చునా? మీకింతభయహీనత యెందువలన? నామనస్సునకు నొప్పికలిగినయెడల నేను జేయలేనిపని యేదైన నుండునా? నాబాధను దగ్గించుటకు మీవంటివారు నాకుఁ దోడ్పడుటకు బదులుగా బాధను వృద్ధిచేయుటకై ప్రయత్నించుట తగునా? సరే యిది యటుండనిండు. ఆతఁడు నన్ను బ్రేమించుట కేమియభ్యంతరము?

ము—ఆతఁడు మఱియొక కాంతను వలచినాఁడు.

శ—ఆ కాంత యాతని బ్రేమించినదా?

ము—ఆ.

శ—సరే! 'ఆ' యని యీమాత్రమంత నోరు తెఱచియంటిరే. ఆతనిపై నాప్రేమ యెక్కువయో నాప్రేమ యెక్కువయో బాగుగా నిదానించి చెప్పఁగలరా?

ము—రెండిటికి భేదము చెప్పుట కష్టము.

ప—కష్టము కావుననే మిమ్ముడుగవలసివచ్చినది. మీకున్నయాత్మ సాక్షాత్కారము నాకున్నయెడల నీసరికిఁ బ్రపంచము నల్లలాడించియుండును. ఆతనియెడల నామెప్రేమ యెక్కువయో? నాప్రేమ యెక్కువయో? మహాత్మా! ఇది ముఖ్యమైన యంశము. విచారించి బాగుగాఁ జెప్పవలయును.

ము—చెప్పుటకుఁ బ్రయత్నింతును. ప్రక్కగట్లనున్న ప్రబ్బిపూలు తమ మొగములను నీటిలోఁ జూచుకొనుచు నవ్వుకొనుచుఁ దలలూచుచుండఁ జల్లగ నిష్కల్మషముగఁ బచ్చని బీళ్లనడుమఁ బ్రవహించు పంటకాలువవలె యామెవలపున్నది ఎత్తైనకొండలనుండి ప్రచండధాటితోఁ బ్రబలవేగముతోఁ దలక్రిందుగా గ్రిందఁబడి ప్రవాహవేగమునఁ గూడఁ గొట్టుకొనివచ్చుచున్న చెట్లతో రాలతో భయంకరములైన సుడిగుండములను గలిగించుచు నాకాశమంతయుఁ గ్రమ్ముకొనిన తుంపరలమబ్బులందు శక్రధనుశ్శతమును గల్గించి, చల్లనయ్యును, దీక్ష్ణమైన యాకృతితో సుందరమయ్యును రౌద్రమైనరూపముతో వెలుగొందుమహాజలప్రపాతమువలె మీవలపున్నది.

ప—నాకీపాము మెలికమాటలు నచ్చవు. నాప్రేమయే యెక్కువయని ఘంటాపథముగాఁ జెప్పరెందుచేత? మరియొక్కసారి యడుగుచున్నాను. చెప్పరెందుచేత?

ము—ఒకటి యెక్కువయేమి? ఒకటి తక్కువయేమి? దాని నైజమది. దీనినైజమది. మనోమార్దవమును గలుగఁజేయు మర్దళధ్వనివలె నామెవలపున్నది. హృదయావేగమొనర్చు భేరీరవములె మీయనురాగ—

ప—అదిగో! తిరుగ నట్టి కప్పదాటుమాటలాడెద రేల? నాప్రేమయే యెక్కువయని స్పష్టముగాఁ జెప్పరు. అందువలన నసత్య

కథన దోషము మీకు లేదు. నే నూరక యడిగితిని గాని నాకంటె నామె హృదయము మీకు బాగుగా నెఱుఁగుదురా? మీ యాత్మదగ్ధనము నాయనుభవముకంటె నెక్కువది కాదు. ఆమెకు నాయందింత ప్రేమయే! నాకోఁ జదువుకొన్న యింతకు ఇది. మెత్తమెత్తని యొడలు, భయశీలములై సాధువులైన కన్నులుగల లేడ తెచ్చుకొన్నది. ఆఁ యని నేనన్నట్లు కన్నుఱ్ఱ చేయు నరికిఁ గన్నులనీరు తెప్పించుకొనదే! ఎక్కడఁ గాలఁబడుమన్న నక్కడఁ గూరుచుండునదే! ఏవస్తువైనఁ గావలయునని యెప్పుడైన నంకుపట్టు పట్టినదా? ఇయ్యవి యెడలఁ దాను దానిని సాధించి తెచ్చుకొనుదాఁకఁ దహతహలాడినదా? పట్టి జావ కడికుట్లదాని కనురాగము బలిష్ఠముగా నుండునని మీ రెట్లు నుకొంటిరయ్యా? దేహతత్త్వమునుబట్టియే యనురాగతత్త్వము గూడ నుండును. ఈమాట లేల? నాయనురాగమే యెక్కువ యని మీ రొప్పుకొంటిరి కాని. మఱియొకటి—

ము—మఱియొకటి చెప్పెదను.

వ—ఏదది?

ము—ఆతని కాతని కాంత యం దెక్కువ ప్రేమమో? కళింగ రాజ పుత్త్రినికి మీయం దెక్కువ ప్రేమమో మొలచినది మొల చినట్లు, పూచినది పూచినట్లు చెప్పెదను.

వ—ఆమాట మీ రనఁదగదు. నేను వినఁదగదు. తెలిసినదా?

ము—మీరు ప్రేమించినయాతఁడు మిమ్ముఁ దిరుగఁ బ్రేమింపకపో వుటచే మీకు మహాపరాధము కలిగెనని మీరిదివఱ కిబ్బంది పడితిరే! మిమ్ముఁ బ్రేమించిన కళింగరాజపుత్త్రిని మీరు ప్రేమింపక యిట్లు పరాభవించుట మీకు బాగుగానున్నదా? మీమనస్సువంటిదేకదా యాతనిమనస్సుకూడను—

ప—మాలినీ! ఈయనను నాయనగారిపూజామందిరమున విడియింపుము.

మా—చిత్తము. మహాత్మా! దయచేయుడు.

ము—రాజ్ఞీమణీ సెలవు.

ప—సరే.

(మాలిని మురళీమనోహరుఁడు నిష్క్రమింతురు.)

స్ఫటికశాలలో విజయనారాయణవర్మ యున్నాఁడు. ఎల్లుండియో యావలెల్లుండియో నాకోర్కెకడ్డుగనున్న రత్నప్రభను దీసికొని యామెతండ్రి వచ్చును. ఇంతలో నాకస్మికముగ నీబైరాగి యెవఁడో వచ్చినాఁడు. ఇటుపైని విజయనారాయణవర్మతోఁ దిరుగ మాటలాడి రత్నప్రభతో మాటలాడవలయునో, రత్నప్రభతో మాటలాడినపిమ్మటనే విజయనారాయణవర్మతో మాటలాడవలయునో, వీరిద్దఱికంటె ముందుగ నామెతండ్రితో మాటలాడవలయునో యీనడుమ నెప్పు డెప్పుడు బైరాగితో మాటలాడవలయునో యేమియుఁ దెలియకుండ నున్నది. ఎదుట దట్టమైన మంచున్నప్పుడు కన్నెంత నిష్ప్రయోజనమో నాయూహయంత నిష్ప్రయోజనముగనున్నది. కథనంతను ముందు కుదుర్చుకొని యంకవిభజన మొనర్పకుండ మొండిత్రోపుగ నాటకమారంభించుకవివలె నే నీప్రయత్నమున దిగితిని. ముందంకమేదో యాతనికిఁ దెలియదు. నాకుఁ దెలియదు. తుదకెట్లో యతనిగ్రంథము పూర్తియగును. నాప్రయత్నము పూర్తియగును. ఎట్లో స్తుతులో అతనికి సుఖమో దుఃఖమో నాకు—

(నేపథ్యమున) సెలవుప్రకారము బైరాగిని బసలో దింపితిని.

ప—మాలినీ! ఇటురా.

[మాలిని ప్రవేశించును.]

నాకుఁ దలనొచ్చుచున్నది. సాయంకాలము కావచ్చుచున్నది. ఉద్యానవనద్వారము తెఱచియుంపుము. అటకు వచ్చెదను.

మా—చిత్తము. (పోఁబోవును.)

వ—చూడు ఉద్యానవనమున నూరక కూరుచుండునెడలఁ దలనొప్పి తగ్గదు. కొంతవ్యాయామ మావశ్యకమేమో విజయనారాయణవర్మ నాతోఁ గుండబంతియాటకు వచ్చునేమో కనుగొందువా?

మా—చిత్తము.

(పోఁబోవును.)

వ—చూడు మాలినీ! అక్కడనున్నావు కాదా? అతనితోఁ జెప్పవలదు. నామూలమున నాతనికి శ్రమ యెందులకు? మేనమామ కూఁతుతోఁ బ్రధానమగునని యాతఁడు సంతోషముతో నున్నాఁడు కాఁబోలు నేమి?

మా—భోజనమైనపిమ్మట నాతనిని జూడలేదమ్మా.

వ—మంచిపని చేసితివి. చూడకపోవుటయే నా యిష్టము చూడు. సంగీతము వినుటవలనఁ దలనొప్పి సర్దుకొనునేమో?

మా—ఆస్థానగాయనీమణిని బిలిపింతునా?

వ—పోనిమ్ము. పాడునప్పుడు దాని మొగముచూచిన మఱింత తలనొప్పి వచ్చునేమో. ఏమియువలదు. అభ్యంగన మొనర్చుకొందును. అన్నియు సిద్ధపఱుపుము.

మా—చిత్తము.

(మాలినిపోవును.)

వ—మాలినీ! ఇటురా?

[మాలిని ప్రవేశించును]

ఉన్న వేడిమి తలలోఁగాదు. మనస్సులో నున్నట్లున్నదే. అభ్యంగన మెందులకు? నిద్రకు మందు సిద్ధపఱుపుమని యాస్థానవైద్యునితోఁ జెప్పుము. ఈరాత్రి నేను భుజింపను. ఇప్పుడే పండుకొందును. పడకగదికి దారిచూపుము. మాలినీ! రత్నప్రభ మూఁడు నాల్గుదినములలో వచ్చును. సంగీతములు కావు. నాటకములు కావు. సరసములైన సమస్తవినోదములు నామె గౌరవార్థమేర్పఱుపవలయునని నే నాజ్ఞాపించినట్లు మంత్రితో వెంటనే చెప్పుము. నాకుఁ బరాకు హెచ్చుగనున్నది. నడు.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

పద్మిని

తృతీయాంకము.

ప్రదేశము—పద్మినియంతఃపురము.

[ప్రవేశము—పద్మిని, రత్నప్రభ.]

ర—అక్కా! నాకొఱ కిన్ని వేడుకలు చేయింపవలయునా? ఇన్ని యుత్సవములు చేయింపవలయునా? నేనేమి క్రొత్తదాననా?

ప—క్రొత్తదాననైనయెడల నీకొఱ కేమియుఁ జేయింపకయేపోవుదును. ప్రాఁతదాననగుటచేతనే యందులోఁ జిన్ననాఁటిదాననగుటచేతనే నీరాకకు నే నింతసంతోష మొందుచున్నాను. నావలెనే నాప్రజలుకూడ సంతోషింపవలయునని యాజ్ఞాపించినాను. నిన్నుఁజూచి యెంతకాలమైనదో చెప్పు. ఈలోపల నొక్కలేఖయైన వ్రాసితివా? నాక్షేమ మెప్పుడైనఁ గనుగొంటివా? నాప్రాణము లన్నియు నీపైఁ బెట్టుకొంటినిగదా! నీకింత దయలే దెందుచేత? తుదకు నేను వార్తనంపినకాని వచ్చితివే కావే!

ర—అక్కా! అన్నిలోపములను మన్నింపవలయునని విధేయురాలనై మ్రొక్కుకొంటిని గాదా! అన్నిలోపములు తీఱునట్లిప్పుడు చేతులుకట్టుకొని వచ్చితినిగాదా?

ప—వచ్చితివమ్మా! నా కెంతసంతోషముగా నున్నదనుకొన్నావు! కాని యిక్కడనుండి నిన్ను నేను బొమ్మనియనువఱకుఁ బో నని నామీఁద నొట్టుపెట్టుకొనవలయును.

ర—నీవు పెండ్లిచేసి కంపువఱకుఁ బోవనని ప్రమాణము చేయుచున్నాను. అక్కా! ఇట్లాదరించువా రెవరమ్మా! మాతల్లి కాలధర్మమునొందినది. నీవే నాకింక తల్లివి. సోదరివికూడను.

ప—చెల్లెలా! నాకుమాత్ర మెవరున్నారు. తల్లిదండ్రులు లేనే లేరు. తోడంతకంటె లేదుగదా? నాకు నీవు, నీకు నేను చెల్లెలా! పూచినగులాబి మొక్కలాగున నీవెంతకన్నులపండువుగా నున్నావే. కోక కచ్చపోసి కట్టుకొనలేకపోయితివా? రైకచేతు లంతపొడుగుగాఁ బెట్టుకొంటివేమే? అంతపై కొంగలాగుకొని పోకుండ నంతక్రిందికి సాగిపోకుండ నారైకచేతు లెట్లున్నవో చూడు. జిగినీలోనినడిమిరాయిమాత్రము చాల బాగుగా నున్నదే. నాకంటె రెండేడ్లు చిన్నదానవైనను నీవెంతగోవగా నెదిగినావే! మొదటినుండియు మెత్తయొడలిదానవు. నీవేలాగుననుందువో యని నామనస్సులో నే నెన్నిబొమ్మలుగీచికొన్నాననుకొన్నావు? నీవు పొడుగెదిగిపోవుదువేమోయని నే నెంతయో జడిసినానుసుమా! నీగుండ్రముగమునకుఁ బొట్టిగా గుమ్మటములాగున గుదించిన ట్లుండుటయే సొగసమ్మా? మొత్తముమీఁదఁ గన్నులనిండుగఁ జప్పుజప్పునఁ దోటకూర కాడలాగున బాగుగ నెదిగినావే.

ర—అక్కా! నీవుమాత్రము బాగుగా నెదుగలేదా?

ప—ఎదుగనక్కఱలేదు. వట్టి కట్టిపడి. ఒడలుఁగట్టిపడియే. మనస్సున గట్టిపడియే.

ర—కొండఱకుఁ గాపురముచేయుచుండగా నొడలువచ్చునమ్మా! అక్కా! కళింగరాజపుత్త్రునిమాట స్థిరపఱచితివా?

ప—నాకంటెఁ జిన్నదానవయ్యును ముందుగా నీబావను స్థిరపఱచుకొని నీవు కోరుచుంటివి. కాని యింద నట్లుస్థిరపఱచుకొనఁ

గలరా? యింటిలో మగఁడు—మేనయత్తకొడుకు. ఎప్పటి కప్పు డే చాటునుండియో చూచిచూడనట్లు రవంత చూచుకొనవచ్చు ను. ఆడియాడనట్లు రవంతమాటలు కలుపవచ్చును. చేసిచేయ నట్లు కాసంత యుపచారములు సేయువచ్చును. నీసుఖము నీసంతోషము, నీయుత్సాహము నాకెందులకు వచ్చునమ్మా! అనఁగనఁగ నొకరాజఁట. ఆరాజేదోసముద్రతీరమందలి యొకపల్లె కధికారియఁట. ఆతని కొకకొడుకఁట. ఆతని మొగ ము కోఁతిమొగమో కొండముచ్చుమొగమో తెలియదఁట. ఆతఁడు మైనపుదిమ్మయో రాతిబొమ్మయో యంతకంటెఁ దె లియదఁట. ఆతఁడు భోగాలపేధి భోగయ్యయో ఆడారిదద్ద య్యయో మొదలే తెలియదఁట. ఆతని నోటఁ బల్లేరుకాయయో తలలో మట్టిముద్దయో మనసులో దుష్టపురుగో హృదయ ములో నిసుకదిబ్బయో బొత్తిగాఁదెలియదఁట. ఆతని జేసికొన వలసినదని తండ్రిగారి యాజ్ఞయఁట. చక్రవర్తిని యతనినింకఁ జెట్టఁబట్టి సింహాసనముపైఁ బెట్టలేదని యూరియమ్మలక్కలు బుగ్గలు నొక్కుకొందురఁట. నాబ్రదు కిట్లున్నది. ఏమఁడు గుదువు!

ర—నీవు చక్రవర్తినివగుటచే నందఱు నీయాజ్ఞకు బద్ధులుకారా! కళింగరాజునకు వార్తనంపి పెండ్లికొడుకును బిలిపించి యాతని విద్యాబుద్ధులు స్వరూపస్వభావాదులు పరీక్షించుటకై కోట లోఁ గొన్నిదినములు పెట్టుకొనరాదా?

వ—నాల్గుదినము లింటియొద్దఁ గట్టివైచికొని పాలుచూచుకొని పరి వ్యక్షించుకొనుట కిదియేమిబట్టబేరమా? నాపెండ్లిమాట క్షేమికాని ముందు నీప్రథానపుసంగతి నిశ్చయింపవలసియు న్నదికాదా?

ర—అక్కా! మీకు మాయందున్న యభిమానమునకై మేము మిక్కిలి సంతసించుచున్నాము. ఏనాటిపరశాల, ఏనాటిచిన్నతనము, ఏనాటిచదువు. మాప్రధానమునకై మీరింత యాత్ర పడుచున్నారు. నాయందలి మీ ప్రేమకు హద్దున్నదా?

ప—నీమీఁద నాకు, నామీఁద నీకుఁ బ్రేమలున్ననేమి లేకున్ననేమి? మీకిద్దఱకన్యోన్యానురాగ మున్నదిగదా! ఆసంగతియే యిప్పుడు కావలసినది.

ర—(సిగ్గు నటించును.)

ప—సిగ్గుపడుట కాదు. ఆఁడుదానికేమి మగవానికేమి యిదే మహావసరము. బహుజాగరూకతగఁ బ్రవర్తింపవలసిన సమయము. ఎత్తునుండి దిగునప్పుడు కాలుజాఱినయెడలఁ గూడఁ దీసికొనవచ్చును. విషము ప్రమాదమున మ్రింగిననైన వాంతిచేసికొని తనువు నిలుపుకొనవచ్చును. కాని దుర్భ్రాంతిచే మగనిని స్థిరపఱచుకొన్నయెడలమాత్ర మిఁకఁ గూడిరాదు. నాలుక అంపముచేఁ గోయించుకొనవచ్చును. కన్నులలోఁ జీలుకొట్టించుకొనవచ్చును. అగ్నిజ్వాలను గౌఁగిలించుకొనవచ్చును. కాని నచ్చని పతితో మాటలాడలేము. అతని జూడలేము. అంత దూరముననైన నిలువఁబడలేము.

ర—అక్కా! అట్టిచిక్కన్నటికిఁగూడ రాదు. ఆధైర్య మున్నది.

ప—చెల్లెలా! నీమనస్సు నీవెఱుఁగకుండఁ జెప్పుచున్నావని నాకు భయముగానున్నది. బాల్యమునుండి మనమెవనితోఁ బెరిగి తిరిగి యాడుకొంటిమో యాతనిపై మనకుఁ బత్యనురాగ ముండదు సుమా! అదివట్టిచనవుసుమా? సంతతమైన పరిచయమునకంటె నదియెక్కువది కాదు. అదిమైత్రికాని మఱియొకటి కాదుసుమా! దానినినీవు భర్త్రనురాగమని భ్రమించుచున్నావని నేనాఁడో

శనపడుచున్నాను. ఎదుటఁబడినప్పు డుప్పొంగిపోవుట, రవంత కనుచాటైనయెడఁ గ్రుంగిపోవుట, యొక్కచోఁ గూరుచుండ మని, యొక్కచో నాడుకొందమని, యొక్కచోఁ బాడుకొందమని సంతతము దేవులాడుచుండుట యనునవి మైత్రికిఁ బత్యనురాగమునకు సమానధర్మములే. అయినను దానికి దీని కెంతయో భేదమున్నది. మైత్రిలో మానుషికతేజముమాత్రమే యున్నది. పత్యనురాగములోఁ బ్రధానముగ దైవతేజమున్నది. దానిలో నెంతకలసియున్నను విభిన్నత్వమున్నది. దీనిలో నెంత దూరముననున్నసరే యేకత్వమున్నది. దానిలో నైహిక గంధమే కాని దీనిలో నాముష్మికసౌరభముఁగూడ నున్నది.

శ—అక్కా! నే నేమి చిన్నదాననా? నా కిన్ని చెప్పవలయునా? భగవంతునికటాక్షమున మే మత్యంతసుఖులమై యుండఁ గలము.

ఈ—(తనలో) అబ్బ! ఆలాగేమి? నిన్నాతనితో సుఖపడనిచ్చెదనా? నీభర్త నాబాహుబంధమందైన నుండవలయును. పరమపదమందైన నుండవలయును. నాసంకల్ప మంతే. (ప్రకాశముగా) చెల్లెలా! నేను నీ కింతదూరము చెప్పుట కేదో కారణమున్నదని గ్రహింపకున్నావు. నీ వెఱుఁగని యంశ మేదో నే నెఱుఁగుదునని నీవు తెలిసికొనఁజాలనప్పుడు నే నేమిచేయఁగలను? నీ యిష్టము.

శ—అదేమక్కా! అట్లనుచున్నావేల?

ఈ—ఏమియు లేదు చెల్లెలా! నీకుఁ బ్రధానదినమున నెట్టి చీర కావలయునే? చూడు నిమ్మపండువంటి నీతనుకాంతి కూదాపట్టుచీర బాగుగా నుండునేమో? కాక నాచుకంకుపట్టుచీర బాగుగా

నుండునేమో? దీపాలకాంతి నాకు వచ్చునిర్ధం గెంతకో భావంతముగ నుండు ననుకొన్నావు. నామట్టునకు నాకు—

ర—అక్కా! ఈమాటల కేమికాని యదేదో చెప్పవా?

ప—ఏమున్నది చెల్లెలా! మగజాతివలపు మెల్లకంటిచూపు నొక్కటే తీరు. అది యొకతెపై నున్నట్లగపడుటయే కాని మరియొకతెపై నుండును.

ర—(నవ్వుచు) ఇంతేకద!

ప—నేను జెప్పినది నీవు గణింపనేలేదా? మీఁదుమిక్కిలి పరిహాసించుచున్నావా? నీవు పరిహాసించుటకు నే నంతప్రకృతివిరుద్ధముగ మాటలాడితినా? మగవాఁడు స్వభావమునఁ జంచలుఁడగునా కాదా? ఒక్కమాట. గాలి యిప్పు డిటువీచుచున్న దిం రవంత పైకిఁ బొమ్ము. క్రిందనిటువీచుచుండఁగనే యదియచ్చట మరియొకవైపున వీచుచుండును. మరిరవంతపైకిఁ బోయినయెడలనది వేఱొకవైపు వీచును. ఏవైపువీచుటకూడఁ గాసింతసేపే. అటులే మగవానిమనస్సునకుఁగూడ నన్నియరలు, నన్నియంతరువు, లన్నియవలోకనము లున్నవి. మగవానివలపునమ్మినయెడల నింకనడుగనా? కొఱవిదయ్యపువెల్తురును బట్టి పోయిన నెంతదుర్గతియో మగవానివలపునమ్మి యనుసరించిన యాఁడుదాని కంతదుర్గతి.

ర—అమ్మా! నమ్మక మన మేమిచేయవలసినది?

ప—ఇదిగో! బుద్ధిలేక, పరిశీలనలేక, దూరదృష్టిలేక కట్టుకొన్నవారి సంగతి చూచుచున్నాముకాదా? మగఁడు వీధిలోఁ దూసీఁగ, పెండ్లా మింటిలోఁ బేడపురుగు. మగఁడు పణ్యవీధిలో వసంతకోకిల, పెండ్లాముపంచపాళిలో బోదురుకప్ప. వానిమెడలోఁ బూలదండ. దీనినెత్తిపై నీళ్ళకుండ. వాడుకస్సు. ఇదిబుస్సు.

ప్రపంచమునను్న నన్నికష్టములకుఁగూడ నసందర్భవివాహములే మూలము. మగజాతి నెన్నఁడు నమ్మఁదగదు.

ర—మగజాతియెట్టిదైన మనకేమక్కా! మనమగలు బుద్ధిగలిగియున్న మనకుఁ జాలదా?

క—మనమగలా? నాకు మగఁ డేఁడి? ఇఁక నీమగనిసంగతియా? ఆ తఁడుమాత్రము లోకాతీతుఁడా యేమి? చెల్లెలా! ఏటిమాటలు! కోడిమాంసము కాకచేయునవి చెప్పినవ్వాడు నీయింటికోడి మాంసముమాత్రము మేహశాంతికాఁబోలు నేమి?

ర—అక్కా! స్పష్టముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నామగఁ డిప్పటివఱకు నాయందే పంచప్రాణములను బెట్టుకొనియున్నాఁడు. ఇఁక ముం దెట్లుండునో యని సందేహించు టెందులకు?

క—ముందఱిసందేహ మక్కఱలేదు. ఇప్పటివఱకు నీమగఁడు నీయందే లగ్నచిత్తుఁడైయున్నాఁడా?

ర—ఆఁ.

క—హాహాహా! (నవ్వును)

ర—అక్కా! అట్లు నవ్వెద వేల?

క—నీనమ్మకమునకు సంతోషించుచున్నాను.

ర—కాదు. నా తెలివితక్కువకుఁ బరిహాసించుచున్నట్లు నాకుఁదోఁచుచున్నది. అభినందనపునవ్వేదో యధిక్షేపణపునవ్వేదో నేను దెలియలేనా? అక్కా! ఎందులకు నవ్వితివో చెప్పవా?

క—నీపైఁ బ్రేమచేఁ జెప్పవలయుననియే యున్నది. నీనమ్మకముచూడ నాకు భయము వైచుచున్నది. నీవు రవంతసందేహావతివేయైన మొదల నీసరికిఁ జెప్పియుండనా?

ర—అక్కా! నాకుఁ గష్టముగ నున్నది. చెప్పవా?

ప—నీకష్టముకంటె సహస్రగుణము లధికమైనకష్టము నే నొందుచున్నానని నీ వెఱుఁగుదువా? అయ్యయ్యో! మి మ్మొక్కడకు రప్పించితినే. మీకుఁ బ్రధాన మొసఁగుటకు నిశ్చయించితినే. మీతండ్రినిగూడ రమ్మంటినే. అయ్యయ్యో! పెద్దలచే నిశ్చితమైన పెండ్లి. పీటలమీఁదఁ బెండ్లియే నామహాప్రారబ్ధముచలనఁ గాక నే నెందుల కిందునఁ జిక్కుకొంటిని? ఏమైననరే చెప్పకుండనుండుటయే మంచిదేమోయని యొకవంక నిశ్చయపఱచుకొందమన్న—

ర—అక్కా! నాబ్రదుకునకుఁ బ్రధానమైన రహస్యమును నీ వెఱిఁగి యుండియుఁ గప్పిపుచ్చి న న్నిట్లు వదలివేయుదువా? నాపై నీకు దయ లేదా?

ప—దయలేదా యనుమాట యనుటకు నీకు నోరెట్లు వచ్చినదే. మాతండ్రి నిన్ను నాకంటె నెక్కువగాటముగఁ గౌఁగిలించుకొని లాలింపలేదా? నీకంటె నేను రెండేండ్లు పెద్దదాననగుటచే నిన్ను నేనెత్తుకొని మోయలేదా? అయ్యయ్యో! ఒక్కచోఁ గుడిచితిమే- ఒక్కచోఁ బాదుకొంటిమే- ఒక్కచో నాడుకొంటిమే- ఒక్కచోఁ జదువుకొంటిమే- నీ కెనిమిదవయేట జ్వరమురాఁగ నీ ప్రక్కయొద్దఁ గన్నీరొత్తుకొనుచు నేను గూలఁబడి యుండలేదా? నీ వేడివేడిపెదవులను నేను ముద్దుఁగొనలేదా? నీ కాళు లొత్తలేదా? చక్రవర్తిపుత్త్రిక కేవలప్రేమచేతనే కదా నీకిట్టి దాసిపనిచేసినది! నీకుఁ గలిగిన జబ్బు నాకేల గలిగించితివి కావోయి భగవంతుఁడాయని నేను ప్రార్థించిన ప్రార్థన నీ వెఱుఁగవు. కాని నేనెఱుఁగనా? భగవంతుఁ డెఱుఁగఁడా? ఇప్పుడు నీపై నాకు దయ లేదా యని యడుగుచుంటివా?

ర—అక్కా! కడుపులోనిమంటచే బుద్ధిలేక, యిటులంటిని. క్షమింపుము. సర్వవిధముల నాయెడల దయాస్వరూపురాలవై ప్రవర్తించితివి. కావున నిప్పుడుకూడ నాదయయే కనఁబఱచి—

స—అయ్యయ్యో! ఆదయయే నన్నిట్లు బాధించుచున్నది. ఆదయయే నా కిప్పుడు కంఠపాశమైనది. హరి హరీ! రత్నప్రభా! నీవు నాకెంత ప్రేమాస్పదురాల వైతివి? నీవు నాకెంత ప్రాణాధికవైతివే! ఊరిలోని యంద అమ్మలక్కలవంటిదాన వే నీవైన యెడల నీ సౌఖ్యముకొఱకు నేనింత దేవులాడియుందునా? నీ బాధయే నాబాధయనుకొని యింతకొట్టుకొని శోకయుందును గదా! వెఱ్ఱిప్రేమ యెన్నఁడు తగదు తగదు. ప్రేమయేమో మెత్తనిదని యనుకొందుము. కాని బాధపెట్టుటలో శత్రుత్వముకంటెఁ బ్రేమయే యెక్కువ గట్టిదమ్మా!

ర—నాకుఁ గావలసినమాట చెప్పక మఱియేదో చెప్పుచున్నావు. నాకు దడయెత్తుచున్నది. గుండెలలో బరువెక్కుచున్నది. అమ్మా వేగ చెప్పుము?

స—చెప్పినందువలన నాకేమి పాపమో యని లోన నేనెంత చింతించుచున్నానో నీ వెఱుఁగుదువా? నీచింతయే హెచ్చని నీవనుకొనుచున్నావు.

ర—చెప్పినందువలన నీకుఁ బాపములేదు. సరేకదా నాబాధ తగ్గించుటచే నీకుఁ బుణ్యముకూడ సిద్ధించును.

స—(తనలో) ఓభగవంతుఁడా! రత్నప్రభ నాతేండ్ల బ్రిదుకెక్కడ భగ్నమగునో, యను భయముచేత నామెయందలి యవ్యాజమైన ప్రేమ ప్రేరణచేయుచుండ, సత్యవాక్యమందలి గౌరవముచేత, సప్రియమైన సత్య మామె చెవిని వైచుచున్నాను. తండ్రీ! ఈపాపమునకు నాకు శిక్షలేకుండఁ గటాక్షింపుము.

శిక్షింపఁదలఁచితివేని- నీవు నాకిచ్చు నరకబాధనైన సహింతు
ను గాని నాచెల్లెలిదుఃఖమును నేను జూడలేను. పరమేశ్వరా!
నీ యిష్టానుసార మాచరింపుము. (ప్రకాశముగ) రత్నప్రభా!
నీ కీభర్తతగఁడు. నీ వాతనిని వదలుకొనుము.

ర—(తనలో) భగవంతుఁడా! ఎంతకాలపుటనుబంధ మెంతలోఁ
దెంపనున్నావు. నీదయచేతనే మాకన్యోన్యానురాగము కలి
గినదని సంతసించితిని. నీ దయచేతనే యది యిప్పుడు దగ్ధమై
పోవలసినదా? కానీ! తలయొగ్గితిని. (ప్రకాశముగా) అమ్మా!
నా కాతఁడు తగఁడని చెప్పితివి. నీవింతదనుక నాడిన మాట
లను బట్టియే యాసంగతి యిదివఱకే గ్రహించితిని. ఆతనిదో
షమేదో యది నాకుఁ గావలయును.

ప—అది నీకక్కఱలేదు. నాకు నక్కఱలేదు. ఇతరులకునక్కఱలేదు.-
నీవు స్థిరచిత్తవు. నీతత్త్వమున కాతఁడు పనికిరాఁడు. సత్యమున
కసత్యమునకుముడివేయవచ్చునా? వైరాగ్యములకు లాంపట్య
మున కదుకునా? వేదాంతవిద్యకుఁ గొక్కోకమునకు లంకె వే
యవచ్చునా?

ర—తగదు. నిజమే తగదు. ఆతఁ డసత్యవాదియుఁ జంచలుఁడు నెట్లు
య్యెనో నాకుఁ దెలియవలదా?

ప—నీకేల తెలియవలయును?

ర—ఆతనిఁ జేసికొందునని మాతండ్రితోఁ జెప్పియుంటిని. ఇప్పు డాత
నిని నిరాకరించుటకు మాతండ్రితో హేతువు చెప్పనక్కఱ
లేదా? మాతండ్రిమాట యటుంపుము. నామనస్సాతనిని గురు
వుగ, భర్తగ, దైవముగ, భావించుకొనుచున్నది. నామనస్సు
నైన సమాధానపఱచుటకు నాకుఁ దగినకారణ ముండవలదా?

ప—నీ మనస్సాతనినుండి యింకఁ దిరిగి పోనేలేదా?

ర—తిరిగిపోయినది. కాని—

వ—ఇఁకఁ గాని యెందులకు? భ్రమరము పద్మలతను వదలిపోయినది. అది తంగేడుపూవుమీఁద వ్రాలిననేమి? ఉమ్మెత్తపూవుమీఁద వ్రాలిననేమి?

ర—ఆః. ఆఁ. నన్ను విడిచి పరస్త్రీ ననుసరించెనా? ఆ! ఎంతమాట! ఎంతమాట! కాని—ఆపరస్త్రీ యాతనిని నావలెఁ బ్రేమించినదేనా?

వ—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! ఆసంగతి మన కెందులకే—అది యాతనిని ముద్దిడుకొనునో మూఁతిమీఁదఁ బొడుచునో! ఆగొడవతో మన కేమి సంబంధము.

ర—(ఉస్సురనుచు) నిజమే. మనకు సంబంధము లేదు. మనస్సు చెదరిపోవుటచేత నేదో యంటిని. కాని—కాని—యాపరస్త్రీ యాతని నమ్మునా? "పురిటిబిడ్డకడనుండి మేనమామకూఁతును జేసికొందునని చెప్పి మామగారి కాళులంటి బాసచేసి యిన్నిసంవత్సరము లింటిలోఁ గూరుచుండి మనుగుడుపుఁ బెండ్లికొడుకువలె నారగించి, బలసి తీఱఁ బ్రధానపువేళ మేనమామకూఁతును మోసగించి వదలిపెట్టి నన్నుఁ బ్రేమించితినని పలుకుచుఁ గులుకుచు నాయొద్దకు వచ్చితివా మూర్ఖా! విశ్వాసద్రోహీ" యని యాపరస్త్రీ యాతనిమూఁతిమీఁద రోఁకలిపుచ్చుకొని పొడువవలసిన దండువా కాదా?

వ—చెల్లెలా! ఆగొడవతో మనకు సంబంధము లేదని నేను జెప్పఁగ నానని నీ వంటివి కాదా! తిరుగ నామాటయే పట్టుకొని ప్రసంగింతువేల?

ర—అన్నమాట నిజమే. ఇఁక నాసంగతి తలపెట్టను. కాని యొక్క—

సంగతి మాత్రము చెప్పుము. అది యెవతెయో మాత్రము చెప్పుము. నీ కాళులుపట్టుకొందును.

ప—చెప్పెదను. కాని నీవు రహస్యముగ నుంతువా?

ర—ప్రమాణము చేయుమన్నఁ జేసెదను.

ప—నీమాటయే నాకుఁ బ్రమాణము. నీయోగ్యతకు హద్దు లేదని నే నెఱుఁగనా?

ర—రహస్యముగ నుంతును.

ప—నీతండ్రితోనైనఁ జెప్పఁదగదు సుమా?

ర—చెప్పను. చెప్పను.

ప—నారాయణవర్మ యిటనే యున్నాఁడు. నీ వాతని యెదుటఁబడి తుచ్ఛుఁడా! మోసకాఁడా! యని తిట్టవుకదా!

ర—ఆతని మొగమింకఁ జూచుటకూడనా?

ప—అటులైన విను- ఆపరస్త్రీ యెవతెయో చెప్పనా?

ర—చెప్పుము.

ప—నీబలాత్కారమున దైవముఖమును జూచి చెప్పుచున్నానుజుమా!

ర—చెప్పుము.

ప—ఆపరస్త్రీ నేనే—

ర—ఆఁ. ఆఁ. నిజముగనే- నిజముగనే- అక్కా! ఇట్టి సమయమునఁ బరిహాసమాడుట తగునా?

ప—నేనేవో నారాజ్యకష్టములఁ గూర్చి ముచ్చటించుచుండఁగా నాతఁడు నన్ను వలచెననియుఁ బెండ్లిచేసికొని రాజకీయవ్యాహారమున సహాయుఁడుగా నిటనేయుందుననియుఁ గంఠోక్తిగాఁ బలికినాఁడు.

ర—ఆహా! ఎంత యొడలు తెలియనితనము— ఎంత నిర్భయము— చక్రవర్తినివే! మహాధికారిణివే! తానెక్కడ? తన బ్రదుకే

క్కడ? తనస్థితి యెక్కడ? తన కిదియేమి పోగాలము? బ్రదికి బాగుపడఁదలఁచుకొనలేదు కాఁబోలు?

వ—అతని నిర్భయత్వమును నేనంత గణింపలేదు. నిజముగా గాటమైనవలపునకున్న నిర్భయత్వము. దేనికిని లేదు. బందిపోటు దొంగకు భయమున్నది. అసత్యవాదికి భయమున్నది. ఆహవశూరునకు భయమున్నది. పిశాచావిష్టునకు భయమున్నది. కాని, యనురాగవశునకు భయము లేదు. చక్రవర్తిని నిట్లడిగినాఁడేయని యంటివి- చక్రవర్తిని నైనందుల కితరులకంటె నెక్కువ ధనమున్నది. ఎక్కువ భూమియున్నది. ఎక్కువ యధికారమున్నది. ఎక్కువ బాధయున్నది. ఎక్కువ యేడుపున్నది. కాని మగనియొద్దఁ బండుకొనునవసరమునఁ జక్రవర్తిని యెంతయో చచ్చుముష్టిదికూడ నంతయే కాదా? అతఁడాదృష్టినే చూచినాఁడు. ధనమున్నప్పుడులాభమనినష్టమని దేవులాటః సిగ్గున్నప్పుడు పైవారని తనవారని భేదగ్రాహణము- భయమున్నప్పుడు హెచ్చువారని క్రిందివారని వ్యత్యాసజ్ఞానము. అంతేకాదా? నేనందులకంతగణింపలేదు. కాని యాతనికి సర్వసామాన్యమైనకన్నె లేకపోయెనేయని నేను వింతపడితిని. ఒకవస్తువును వదలి వేఱొకవస్తువును స్వీకరించునప్పుడు రెండవది మొదటిదానికంటె గుణోత్తరమై యుండవలయును గాదా? చీమపంచదారపలుకునువదలిగోదుమగింజను జేరునా? పాలకుండనువదలి గంజిముంతకుటి నపేక్షించు పిల్లికిఁ గన్నున్నదనవచ్చునా? గులాబిపూవువాసనచేఁజొక్కిన తుమ్మెద మొల్లగన్నేరు జేరుటకిచ్చగింపఁ వలసినదా? అయ్యయ్యో! కోకిలయేదో చెముడుకాకియేదో పశువులపిల్లవానికైనఁ దెలియునే-సీతాఫలపుష్ప మేదో- సకలఫలచంపక మేదో—

ర—అక్కా! యెందులకీమాటలు.

ప—మాటవచ్చినదికావునఁ జెప్పవలసివచ్చినది. నిజము నేనుదాఁచిన యెడల లోకము దాఁచునా? నీసౌందర్యమునకు నాస్తుతి కావలసివచ్చిన దనుకొంటివా? నేనొకతెను స్తుతించుదాననేయనుకొంటివా? నాలోప మేదో నేను గుండపగులఁగొట్టినట్లు చెప్పుదానను. ఎదుటిగుణమేదో సరిగా గ్రహించి యున్నదున్నట్లు చెప్పుదానను. ఎల్లపుడు సత్యమే పలుకుదును. సత్యమునే ధ్యానింతును. సత్యమునే యారాధింతును. సత్యమే నాదైవము. ప్రపంచమంతయు సత్యమందే నిల్చియున్నదని నాదృఢవిశ్వాసము. అందుచేఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు నాకంటె ననేకగుణములు సౌందర్యవతివి. కొందఱకుఁ గన్ను సొగగా విశాలముగా బాగుగనేయుండును- ముక్కు ప్రత్యేకముగాఁ బరీక్షించునెడల సూటిగాఁ దగుమాత్రమైన యెత్తుగాఁ జివర రవంత మొనగల వంపుకలిగి బాగుగనేయుండును. గడ్డముమట్టునకుఁ బ్రత్యేకముగాఁ జూచినయెడల నదియు మలచినట్లు రవంత గుంటకలిగి బాగుగనేయుండును. కాని యివియన్నియుఁగలపి చూచినయెడల నదియేమికర్మమోకాని తీర్థమునకుఁ దీర్థము- ప్రసాదమునకుఁ బ్రసాదముగాఁగొందఱకుండును. కళకట్టనిదే. ఏ చెవికాచెవి బాగుగానున్నను రెండును సమానముగ వ్రాలక, యొకటివ్రాలి యొకటి యెత్తిపెట్టుకొని యున్నయెడలఁ గుక్కమొగము చక్కగ నుండునా? కంటిసొగతో ముక్కుసూటితనముకలసి గడ్డపుగుండ్రతనముతో మేళవించి గప్పుమని యనిర్వర్ణ్యమైన కాంతిపుట్టినప్పుడుకదా సౌందర్యము- తాంబూలరక్తియెట్టిదో, స్వరసంఘాత మాధుర్యమెట్టిదో, మనస్సుల కలయికవలన మైత్రియెట్టిదో సౌందర్యమట్టిది. అట్టిది

నీలో నున్నది. నీకున్న యవయవములు నాకు మాత్రము లేవా? కాని యిక్కడఁ గూడిక యే లేదు. ఉన్న రవంత కూడికలోఁ గావలసినంత యపస్వరము వెలితియు నున్నవి. ఇదికాక—

ర—అక్కా! నన్ను క్షమింపుము. నీవే నాకంటె సర్వవిధముల సౌందర్యవతివి. కాని నన్నుఁ బ్రస్తుతాంశమునుండి యెంతదూరమో తీసికొనిపోయితివి. నాదృష్టిమాత్ర మచ్చటనే యున్నది. సరే కాని యాతఁడు నిన్ను వివాహము చేసికొందుననప్పుడు నీవేమంటివో రవంత చెప్పవా?

ఉ—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! ఈమాత్రపురుషుఁడు దొరకినాఁడని యుప్పొంగిపోయి యొప్పుకొంటి ననుకొనుచున్నావా?

ర—అమ్మా! నేనంత తుచ్ఛురాలనా? మొగము వాఁచునట్లు తిట్టనే తిట్టితివో తలపగులునట్లు కఱ్ఱతీసికొని వేసితివో తెలియఁగోరి యడిగితిని.

ఉ—ఏమి చేసితినో నేను జెప్పుట యెందులకు? రేపటెల్లుంట నీకుఁ దెలియక పోవునా?

ర—అమ్మా! రేపటిదాఁక నే నిక్కడ నుండు టెందులకు? ప్రధానమేదో భగ్నమైనదికదా! మగఁడు ముద్దాయైనాఁడుకదా! బ్రదుకు పరశురామ ప్రీతియైనదికదా! ఇఁక నే నిక్కడ నెందులకు?

ఉ.—ఎందులకో చెప్పెదను వినుము. నన్నాడిన మాటలకుఁ గాదుసుమా నిన్నాతఁడు పరిత్యజించినందుల కాతనిని గారాగృహమునుంచినాను కోటలోఁ దిరుగవచ్చునే కాని దాటిపోఁగూడదు. కాని యాతఁడట్లు బద్ధుఁడైనట్లెఱుఁగఁడు.

ర—అమ్మా! దేవతలు మెచ్చఁదగినపని చేసితివి! నామనస్సు కొంత సంతుష్టి నందినది.

ప—అతనికిఁ గఠినముగఁజెప్పి బుద్ధితెప్పించి యాతనిచేఁ దిరుగ నీకాళులు పట్టించెదనో లేదో చూడు. అందుకొఱకు నీవిక్కడ నుండవలయును.

ర—నామనస్సు విరిగిపోయినది. ఇంక నాతనితో ననుబంధమా? మేము మేనత్త మేనమామబిడ్డలమై యేపాపముననో పుట్టినందుల కాతఁడు చచ్చినయెడల నాకుఁ బక్షిణి- నేనుజచ్చినయెడల నతనికిఁ బక్షిణి- ఇంతకంటె మాకిఁక నేదియు లేదు.

ప—సరి. ఈమాటలకేమి? నీవుండకతప్పదు.

ర—అక్కా! క్షమింపుము. నేనుండను. మాతండ్రితోఁబోవుదును.

ప—మీతండ్రికిదివఱకే సెలవిచ్చి పంపినాను. అదిగాక నీవు వెంటనే వెడలినయెడల మీతండ్రికి సందేహము కలుగదా? పాడైనదేదో చక్కఁబఱచుకొనవలయును గాని, తొందరపడుట తగునా? అదిగాక చెల్లెలా? నేను నిన్నుఁ బంపించువఱకు నీవిక్కడ నుందునని బాసచేసితివి కాదా? నీ విప్పుడు మాటతప్పుదువా?

ర—బాసచేసితిని- అందుచే నటులే- యుండెదను- కాని నన్ను శీఘ్రముగఁ బంపవలయునని మాత్రము ప్రార్థింతును.

ప—సరే! నీవు పూజాశాలయొద్దకుఁబోయి యక్కడనున్న జ్యోతిషికునిఁ జూడుము. ఆతఁడు దివ్యజ్ఞాని- ఆతఁడేమైన మంచిమాటలుఁ జెప్పును. రవంతసేపు వినుము.

ర—నే నాతనిఁజూడ నంగీకరింతునా?

ప—అక్కే! ఆతఁడు సన్న్యాసి. నే నాతనితో మాటలాడలేదా? నీవు పిల్లవు. నీకు సందేహమెందులకమ్మా? చూడు నీవు త్వరగఁ బొమ్ము- ఆతఁడు నీహృదయమును గనిపట్టును గావున నాతనితోఁ బ్రత్యేకముగ నీసంగతులేవియుఁ జెప్పనక్కఱలేదు.

ర—అటులే-

(రత్నప్రభ నిష్క్రమించును.)

వ—ఈమె కాతనికిఁ బూర్తిగాఁ జెడినది. ఆతనికిఁగూడ నీమెతోఁ బూర్తిగా జెడునట్లు చూడవలయును. అందుకొఱకే యామె నిట నుండుమని చెప్పవలసివచ్చినది- మాలినీ!

[మాలిని ప్రవేశించును.]

నీవు వెంటనేపోయి శారదానిలయములోనున్న రత్నప్రభతండ్రి నెవ్వరు చూడకుండ నీతోటలోనుండి పాణిద్వారమున నిటకుఁ దీసికొనిరమ్ము- అయ్యో! అట్లు మొద్దులాగున నిలువఁబడెదవేమి?

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

మాలినీ! ఇటురా! (మాలిని ప్రవేశము) నీవిటు వచ్చుచుండగా రత్నప్రభను జూచితివా?

మా—చూచితిని.

వ—తనతండ్రి తన గ్రామమునకు వెళ్ళినాఁడాయని నిన్నామె యడుగలేదుకద!

మా—లేదు.

వ—ఈవేళ నెప్పుడైన నిన్నామె యడిగినయెడల నుదయమందే రాణిగారు సెలవిచ్చి పంపినారని చెప్పవలయునుజుమా ?

మా—ఆమె నన్నేల యడుగునమ్మా?

వ—ఆమెదాసి జబ్బుచేఁ గదలలేకుండ నున్నది. కావున నిన్నడుగునేమో లే- సరే నీ విఁకఁ బొమ్ము. చూడు మాలినీ! యోగి యొద్దకుఁ దన భవిష్యద్వృత్తాంతమును దెలిసికొనుటకు రత్నప్రభ వెళ్ళెదనని చెప్పినదిలే. ఆమె నక్కడకుఁ దప్పకుండఁ

బొమ్మని చెప్పుము- ఆమె యేమియడుగునో - నీవామెతో మాత్ర ముండవలదు. (మాలిని నిష్క్రమించును.)

అట్టివెల్తురు, అట్టిచీఁకటి, ఇట్టినవ్వు, అట్టియేడుపు, ఇట్టియాకాశగమనము, అట్టియధఃపతనము, ఇట్టికౌఁగిలింత, అట్టిగొంతుకోఁత, ఇట్టియమృతము, అట్టివిసము, రాగమున కివి లక్షణములు. సముద్రపుఁబోటుకంటె రాగ మెక్కువదూకుడుగలది. పాటులో సముద్రము రవంత మెల్లగజంకునేమోకాని, రాగపుఁదీఁతయొక్కక్షణమే. రాగ మెంతగాఢమో యంతవేగముగ నశించును. చెడఁగొట్టువారిలో నున్నది. కాని దానిలోఁ బటుత్వము లేదు. వీరికిఁ బూర్తిగాఁ జెడినపిమ్మట నాకేమైన లాభించునేమో? చూడవలెను. లాభింపదా? పోనీ వారికి లేదు. నాకు లేదు. కాని వారికి లేకపోవుటయే నాకున్నదానిగా భావించి నేను గొంత సంతోషింతును. ఎవరిదో దగ్గు వినఁబడుచున్నది. మాలినీ! గోపాలవర్మగారు దయచేసినారా?

[నేపథ్యమున] వచ్చినారమ్మా! [మాలిని ప్ర.]

ప—తనపుత్త్రికవంటిదాననైన నన్నుఁ జూచుట కాతనికి సందేహమెందులకు? నీవు నాప్రాణమిత్త్రమైన రత్నప్రభను గంటిఱెప్ప వలెఁ గనిపట్టి యుండుము. (అపవారించి) రత్నప్రభయొద్దకుఁ గాని యోగియొద్దకుఁ గాని నీవు పోయినయెడల నీగొంతు కోసెదను. పో. వర్మ నిక్కడికి రమ్మని చెప్పుము.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

[గోపాలవర్మ ప్రవేశించును.]

ప—రావయ్యా! ఈయుదయముననే నీగ్రామమునకుఁ బోవుటకు నాసెలవుకొఱకు వార్తనంపితివి కాదా? నీవు వెళ్ళితివని యనుకొంటిని జుమా!

గో—నే నట్టివార్త పంపనే లేదమ్మా!

వ—అలాగా! నీవు సెలవుకోరిన శ్లైవ్వరో చెప్పినారయ్యా! పోనీ! నీవుంటివి. ఆనందముగ నున్నది. చూడు వర్మా! నారాయణవర్మను జేసికొనుటకు నీపుత్త్రిక కిష్టమున్నదని నీతో నామె చెప్పినదా?

గో—ఁ చెప్పినదమ్మా.

వ—బాగుగా జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని మఱిచెప్పుము.

గో—అమ్మా! ఎంతపెద్దవాఁడనైన నీసంగతియే మఱచిపోదునా. నాతో నెన్నిమారులో చెప్పినది.

వ—నీపిల్లను మేనల్లున కిచ్చుటయందు నీవు దృఢసంకల్పుఁడవైయుండుటచేత నీమనస్సునకుఁ గష్టముగా నుండునని యట్లుచెప్పియుండునా? రవంత యాలోచించి మరిచెప్పుము.

గో—తల్లి యీనడుమను బరలోకగతురాలైనది. కాని యామె యున్నప్పు డామెతోఁగూడ నెన్నిమారులో చెప్పినది.

వ—వయసురానప్పుడు వచ్చియు రానప్పు డామెచెప్పిన మాటలకు లెక్కయేమి?

గో—ఇప్పుడు తనకిష్టముకాదని చెప్పినదా అమ్మా?

వ—కంఠోక్తిగాఁ జెప్పినది. చూడువర్మా! నాకు రత్నప్రభ బహిప్ప్రాణమని నీవెఱుఁగుదువా?

గో—ఎఱుఁగ కేమమ్మా.

వ—నీతోడను నీభార్యతోడను జెప్పని యీరహస్యమును నాతోఁ జెప్పుటచే నాయందామె కెంతవిశ్వాసమున్నదో స్పష్టమైనదా? నేనామె హృదయమును మార్చెదను. ఆమె నిక్కడఁ గొన్నిదినము లుంచుకొని ప్రధానము జరిగించి మరిపంపెదను.

నీవు సందేహింపవలదు. ఆమెను నీతో నిప్పుడు పంపఁదలఁచుకొనలేదు.

గో—అక్కఱలేదమ్మా! మీ కిష్టమైనంతకాల ముంచుకొనవచ్చును. మీ రెటులైన నీశుభకార్యమును జేయించి నన్నుఁ గృతార్థుని జేసి మాపెద్దలను దరింపఁజేయవలయును. నాకొక్క తెయే బిడ్డ. దీనిని దల్లి దండ్రులు లేని మేనల్లుని నొకవిధముగాఁ బెంచుకొంటిని. ఇద్దఱును నాకు రెండుకనులు. (కనులొత్తుకొనును)

ప—అబ్బ! నాకే గుండె చెదఱిపోవుచున్నది. నీవిబ్బందిపడుట వింతయా? ఊరకుండుము. ఆబాధ్యత నంతయు నాపై విడిచిపెట్టి పొమ్ము.

గో—చిత్తము. (నిష్క్రమింపఁబోవును.)

ప—వర్మా! నీవెట్లు వచ్చితివో యటులే నీబసకుఁబోయి మీగ్రామమునకు వెంటనే పొమ్ము. చూడు నీకూఁతునుజూచి యామెతోఁజెప్పి మరి పోయెదవా యేమి?

గో—చూచియే పోయెదనమ్మా.

(నిష్క్రమింపఁబోవును.)

ప—వర్మా—ఇప్పుడు—తిరిగిచూచి—ఆమెతోఁ జెప్పవలసిన విశేషాంశము లేమైన—నున్నవా?

గో—ఏమియు లేవమ్మా.

ప—నేనెందుల కింతతొట్రుపాటు పడుచుంటినో చెప్పెదను విను. నేను జెప్పినమాటలవలన నీమనస్సు చెడినది. చెడినమనస్సు నీముఖముమీఁద స్పష్టముగా గనఁబడుచున్నది. నేను దిరుగఁ జెప్పిన ధైర్యపుమాటలవలన రవంత వెలవెల తగ్గినదేమో కాని చిత్తాందోళనము స్పష్టముగాఁ గన్నులలోఁ బుగ్గలలోఁ జిత్రింపఁబడియున్నది. ఇఁక నీపుత్రికస్థితిని విను. ఇంత కాలము

తల్లిదండ్రులతో నసత్యము చెప్పి మోసగించితినిగదా యని చింతచే సిగ్గుచే జివికి చివికి పోవుచున్నది. ఇట్టి మనస్థితు లతో మీరు సమావేశమగుట తగదని నాకుఁ దోఁచుచు న్నది. ఆమెను జూడ నీకు నవంతరోసము వచ్చునో, నిన్నుఁ జూచి యామె యేమనునో? నా కానన్ని వేశము స్మరించు కొనగ గుండె దడదడ లాడుచున్నది. అదిగాక తన రహస్యము నీతో వెంటనే చెప్పితినని యామెకు దోఁచినయెడల నామె కిఁక నాయొద్ద నుండునా? అది తగ్గినయెడల నేను మీ కార్యము చేయఁగలనా? నా కీపదేశాయిలు కలుగుట చేత నే నింతయలజడినొందుచున్నాను. నా తెలివితక్కువ యూహయేదో నేను జెప్పితిని. నీవు పెద్దవాఁడవు. నీ చెప్పు చేఁతలలో నుండవలసినదానను గానా! నీ కేది బాగుగా నుండునో యది చేయుము.

గో—అమ్మా! మీరు చెప్పినమాటలు నాకు బాగుగా నచ్చినవి. నేను నాపిల్లను జూడకుండ వెంటనే పోవుదును.

ప—నీవు నావలన విన్నమాటలు విననట్లే యుండవలయును జుమా!

గో—అమ్మా! ఎంతమాట! నాకు సెలవు.

ప—నేను నీకు రమ్మని వార్తనంపుదును. అప్పుడు రావలయును. నీ పిల్లకేమియు లోపము లేకుండ నేను సంరక్షింతును. నీయొద్ద నున్నట్టే యుండును.

గో—అంతకంటె సర్వవిధముల నెక్కువుగా నుండునమ్మా.

ప—సరే—పొమ్మా.

(గోపాలవర్మ నిష్క్రమించును.)

ము—సలిపందను మోసగించుటయైనది కద! ఇఁక నారాయణవర్మను జూడవలసియున్నది.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది తృతీయాంకము.

పద్మిని

చతుర్థాంకము

ప్రదేశము — కోటలో నారాయణవర్మగది వెలుపల.

[ప్రవేశము — నారాయణవర్మ — పద్మిని.]

నా — ఎందుల కీయాలస్యము? త్వరగఁ జెప్ప వేఁడుకొనుచున్నాను.

ప — ఏమున్నది? మగవానికి బుద్ధిలేదు. ఇంగితజ్ఞానములేదు. అంటులో స్త్రీహృదయమును గ్రహించుటకు శక్తియే సున్న. తానెవతె నైన వలచినయెడల నది తన్నుఁగూడ వలచెనని నమ్మియుండును. అది రవంత నవ్వినయెడలఁ దనసరసతకై మెచ్చెనని యనుకొనును. అది నాలుఁగంట రవంతచూచినయెడలఁ దన సౌందర్య మనుభవించుటకని నమ్మును. అది కాసంత సాలోచనముగ నున్నయెడలఁ దన్నుఁ జిత్తమున ధ్యానించుచున్నదని భ్రమించును. అదియొక నిశ్వాసమును విడువగఁ దనకై లోపలఁగుమిలిపోవుచున్నదని తన్ను బహుమానించుకొనును. చిత్రవిచిత్రలీలావిలాసములు సహజముగ సరసిజాక్షులనుండి వెలువడును. అవి యన్నియు నీకొఱకే యని నీవు భ్రమింపవచ్చునా? గులాబిపూవు నీకొఱకే వికసించి పరిమళించుచున్నదా? ఇంద్రధనుస్సు నీమొగమునకు మంగళపుటారతియిచ్చుటకే యనుకొనుచున్నావా? కోకిల నీకొఱకే పాడుచున్నదా? చంద్రకళనుండి వెడలువెన్నెలకు నాఁడుదాని మందహాసమునకుఁ బరమార్థమున భేద మేమున్నది? బ్రహ్మజాతి

వజ్రపు జిలజిలకుఁ బడతికంటి మిలమిలకుఁ బ్రకృతితత్త్వమున భేదమేమున్నది? సృష్టియంతయుఁ దనకొఱకా? ఆఁడుది ప్రత్యేకము తనప్రక్కలోనికా? మగవానియంత స్వార్థలోలుఁడు, నహంభావదూషితుఁడు మఱియొకఁ డున్నాఁడా?

నా—చక్రవర్తినీ! ఇంతదూర మెందులకు? ఆమె నన్నంగీకరింప లేదా యేమి?

చ—ఉండు. ఉండు. చెప్పుచుండగా నడుమనడుమను దొందరపడి యడ్డువచ్చెద వెందులకు? నీ స్వరూపస్వభావములు గని నేను మెచ్చినదాననే యగుదును గాక. నీ యందుఁ బరిపూర్ణప్రేమ మున్నదాననే యగుదును గాక. నేను నిన్ను మహోన్నతస్థితి లోనికిఁ దెచ్చుటకు సంకల్పించుకొనినదాననే యగుదును గాక. చక్రవర్తిని మాటలాడుచుండగ నీవు నిర్భయముగ నుప న్యసించుటతగునా?

నా—రాజ్ఞీమణీ! క్షమింపుము. మనసులోని యాందోళనము చే నట్లొనర్చితిని క్షమింపుము. ఆమె నన్ను వలచియుండనే లేదా?

చ—అమె నిన్ను వలచినదని త్రికరణశుద్ధిగా వలచినదని నీవు నాతోఁ జెప్పుటచేత నామెనా యిబ్బందిపెట్టితిని. నీమాటలనునమ్మి యామె నేలయడిగితినాయని నేనా యిబ్బందిపడవలసి వచ్చినది. నిన్నుఁ బ్రేమించిన దెవతెయో ప్రేమింపని దెవతెయో యీమాత్రమైనఁ దెలిసికొనలేకపోయితి వేల? ఎదుటఁబడినప్పు డెల్ల గన్నెరచేసికొనిచూచుచు మాటలాడుటకుఁ బ్రయత్నించినప్పుడెల్ల ముసిముసినవ్వులతోఁ బ్రక్కకొత్తిగిల్లుచు కణుగుమిణుగులేక మెత్తమెత్తగనున్న యాఁడుది నిన్ను వలచినట్లా? ఎదుటబడి హుంకరించి మాటలాడి నిర్లక్ష్యముగఁ బ్రవర్తించుచున్నయాఁడుది నిన్నుఁ బ్రే

మింపనట్లా? ప్రేమతత్త్వనిర్ణయమున కింతకంటె మంచి సాధ
నము నీకుఁ దెలియదు కాఁబోలు నేమి?

నా—(తనలో) ఈమె నన్నువలచుచున్న దేమో యని మొదటరవంత
సందేహించి యాసందేహము తప్పని వదలుకొంటిని. ఈమె
మాటలు తిరుగ నాసందేహమును గలిగించుటయే కాక బలపఱు
చుచున్నట్లున్నవి. నన్నుఁ జేపట్టవలయు ననువాంఛ చే నీమె
యే నాప్రియురాలిమనస్సు చెడఁగొట్టినదేమో? అయ్యొ
య్యో! ఆప్రేమ చెడఁగొట్టినను బోవునది కాదే! ఏమో దుర
దృష్టదినములలోఁ బోఁగూడనిదొకటియుండునా? మహామారి
యింటఁ బ్రవేశించి నాశనము చేయునప్పు డొక్కప్రాణి మైన
మిగులవచ్చును. భూకంపముచే గ్రామము దిగుకొనిపోయి
నప్పు డొక్కపుట్టయైన మిగులవచ్చును. ప్రబలమైన దురదృ
ష్టము వచ్చినప్పుడు పోకుండ మిగులునదేదియు లేదు. పంచభూ
తములకంటెఁ బ్రకృతిశక్తులకంటె భాగ్యహీనతయే బలవత్తర
మైనది అట్టిచో రత్నప్రభ వలపుపోయిన దనగ నాశ్చర్య
మేమి?

ప—నారాయణవర్మా! ఏమి యోజించుచున్నావు?

నా—రత్నప్రభకు నాపైనున్న యనురాగము పోవుటకుఁ దగినంత
కారణ మీదినమునఁ గ్రొత్తగా నాకస్మికముగా నేమి కలిగిన
దోయని యోజించుచున్నాను.

ప—పోవుటా? పోయినదని యెవరు చెప్పినారు? ఉన్నప్పుడు కదా
పోవుట?

నా—అయ్యయ్యో! లేనే లేదా?

ప—లేదని చెప్పవలసివచ్చినందులకు విచారించుచున్నాను. నేను
మొదట నీతోఁ జెప్పలేదా? నీస్థితిగతులఁ బట్టి నీయందామెకు

సహజముగ నుండునది జాలికాని వలపుకాదని చెప్పలేదా? నా మాటనీవు విశ్వసించితివా? ఆఁడుదాననయ్యును నీకంటె నేనే యెక్కువ ప్రకృతిజ్ఞానముకలదాన నని స్పష్టపడినదా?

నా—(తనలో) లేనేలేదేమో? ఉన్నయెడల నొక్కపూటలో నేపోవునా? రాజ్యము పోయినను దల్లిదండ్రులుపోయినను బరతంత్రుఁడనై పరాన్నభోజనైనను రత్నప్రభా! నీవెప్పటికైన నాదానవగుదు వను నాశతోఁ గష్టములన్నింటిని సహించి యుంటిని. ప్రాణప్రియా! ఒక్కనీయాధారముననే బ్రదికియుంటినని నీవెఱుఁగవా? తరంగము లుబికియుబికి యెగిరియెగిరి మింటిపైనురుగుమియుచుండ, గాలి భయంకరారావముతో సముద్రము నాచెంత నీచెంత వాయించుచుండ మొండితనమున బ్రదుకఁదలఁచి బారెడు బాడిదెకట్ట నాశ్రయించి సముద్రము నుదాఁటుచుంటిని. ఆకట్టకూడ జారిపోవలసినదా? ఊరుచేర్చిను సుఖమిచ్చునని నమ్ముకొన్న యెదుటిదీపము కొఱవిదయ్యమేయయ్యెనా?

ర—నారాయణవర్మా! దీర్ఘాలోచనచేయుచున్నావే.

నా—నాపై నామె కనురాగము లేనేలేదా?

ర—అదేపనిగ నడిగెదవెందులకు? లేదని నాచే నెన్నిమారులనిపింతువయ్యా! ఒక్క లేదుకంటె మూఁడు లేదుల కెక్కువ బలమున్నదా? అట్లైన లేదు, లేదు, లేదు. లేకపోయినంతమాత్రమున నేమిపుట్టిమునిఁగిపోయెను? నీకుఁ బెండ్లికాదేమోయని విచారింతువా? ఏదో యూరుపేరులేని రూపము గుణములేని కాం కినక్కవచ్చునేమో యని సంకోచింతువా? ఇదియెందులకు వదలిపోయినదో? దానినెత్తిమీఁద నెగిరిపోవునదే నీకువచ్చునేమో? నీవెంత భాగ్యవంతుఁడవు కావలసియున్నదో? నీవెంత

రాష్ట్రాధిపతిని కాఁదగి యున్నావో? వెనుకటియాశములనిఁకఁ దలపెట్టకుము.

నా—(తనలో) ఈమెయే నాకొంపతీసినది! రత్నప్రభతో నేమిమాటలుచెప్పి యామెమనస్సు చెడఁగొట్టినదో. ఆమె నాకొక్కసారియైనఁ గానఁబడలేదు. సరేకదా దాసిచే వార్తనైనఁ బంపలేదు. ఆమెను దండ్రిని వెనుకకు బంపివైచినదేమో? (ప్రకాశముగా) చక్రవర్తినీ! రత్నప్రభ యిప్పు డెచ్చటనున్నది?

ప—ఇక్కడనే యున్నది. ఇంటికిఁ బోయెదనని తొందరపడినను బంపలేదు. మేనత్తకొడుకును జేసికొందునని యింతకాలము బాసచేసి యిప్పుడిట్లొనర్చుట యిహమునకుఁ బరమునకుఁ గూడ లోపమని బోధించుచున్నాను. ఇఁక రెండుమూఁడుదినములు నయమున భయమున బోధింపఁదలచినాను.

నా—(తనలో) ఆహా! తిరుగ నీమె యిట్లనుచున్నదేల? ఈమె చెడగొట్టలేదు కాఁబోలు!

ప—నారాయణవర్మా! నీవు విచారింపకుము. మిమ్ముల నిద్దఱను నేను గలుప సమకట్టితిని. నాప్రయత్నము సాగకపోవునా? ఎటువచ్చినను నామెమనస్సన్యాక్రాంతమయ్యెనేమో యని సందేహముగానున్నది.

నా—(తనలో) ఆఁ. ఆఁ. అన్యాక్రాంతముకూడనయ్యెనా? ఆయన్యుడెవఁడో? నన్నుగాదని నాస్థానమున నిలువఁబడిన యన్యుఁడెవఁడు? ఇంతయప్పటినుండియు గలసియుంటిమే. వివాహ మనగ నేమో రవంత తెలిసినప్పటినుండియు నన్నుఁదక్క నామె యితరులను జూడనే లేదే. నామాటలుతక్క నితరులమాటలు వినలేదే. నాతోఁదక్క నితరురులతో మాటలాడనే లేదే. ఇప్పుడామె కొంత కాలమునుండి యూడిపడిన యన్యుఁ డెవ్వఁడు?

[వెనుకప్రక్కఁ గొంతదూరమున రత్నప్రభ ప్రవేశించును.]

రత్న—అయ్యా! అయ్యా! (వెనుకనున్న గదితలుపు తట్టుచున్నది.)

[మురళీమనోహరుఁడు తలుపుతీసికొని ప్రవేశించును.]

రత్న—స్వామీ! నమస్కారము.

ము—కల్యాణమస్తు. అమ్మా! మీరెవ్వరు?

రత్న—నేను గోపాలవర్మ పుత్త్రికను. మీరు మహానుభావు లని ద్రి కాలవేదులరని మిమ్ముఁ జక్రవర్తిని యాజ్ఞపై జూడవచ్చితిని.

ము—అమ్మా! దాసియైన లేకుండ నొక్కతెవే వచ్చితివేల?

ర—నాదాసికి జబ్బుగానున్నది.

ము—అమ్మా! ఇటఁ గూరుచుండుము. సంధ్యాసమయము కావున రవంతసేపు ధ్యానించుకొందును.

ర—అటులే.

ము—ఏమి నారాయణవర్మా! మాటలాడకుండ నున్నావు.

నా—ఆమె మనస్సన్యాకాంతమైనదని చెప్పితిరికాదా? ఆయన్యుఁ డెవ్వఁడో మీతో నామెచెప్పినా?

ము—అయినదని చెప్పితినా? నాకట్టిసందేహ మున్నదనియేకాదా చెప్పితిని. నేను జెప్పనిమాటలుకూడ నేలచెప్పెదవు? నీకల్పా శక్తిఁజూచెను నాసత్యవాక్యములపైఁ బ్రయోగింతువా? నన్నుఁ దుదకు మిథ్యావాదినిని జేయుటకా?

నా—క్షమింపుము.

ము—(తనలో) అయ్యయ్యో! ఈమె నిచ్చటి కాచక్రవర్తిని యేల పంపెనో తెలియదు. మాలిని నాయొద్దకువచ్చి తిరుగ నేమి యుఁ జెప్పియుండలేదు. ఇప్పు డీమె యేమడుగునో (ప్రకాశ ముగా) నీవు గోపాలవర్మ పుత్త్రికవా? సంతోషమే. నీప్రథా

నముకే ముహూర్తము పెట్టుమని చక్రవర్తిని నాకాజ్ఞాపించి నదిసుమా!

ర—నేనిప్పుడాముహూర్తమునుగూర్చి రాలేదమ్మా! ఆప్రయత్న మంతయు భగ్నమైనదని యిప్పుడే తెలిసినది.

ము—చక్రవర్తిని చెప్పినదా యేమి?

ర—ఔను.

ము—(తనలో) చెప్పినదే యామె కాదు. చెడఁగొట్టినదికూడ నామెయే. ఆహాహా! తామరతంపరగ బ్రతుకుచున్న తీఁగను ద్రెంపివైచినదే- పండుకోసికొనఁగఁ జాచిన చేతిని దెగనఱికినదే- నోటికెత్తు పానకలశమును బడ ద్రోచినదే. ఎంతపనిచేసినది! నారాయణవర్మను దానే చేసికొనుట కెంతపనిచేసినదో! నారాయణవర్మకు రత్నప్రభతోఁ జెడినది కాని తనకు నారాయణవర్మతో నమకునా? నే నడుకనిచ్చెదనా? అట్లగు నెడల నాబ్రదుకేమి కావలసినది? (ప్రకాశముగా) సరే; అమ్మా! నీవిప్పుడిచ్చటికేలవచ్చితివి? నీ భవిష్యత్తును దెలిసికొనుటకే నా?

ర—ఔను.

ము—అట్లైన నాలోచించి చెప్పెదను.

ప—(వెనుకకుఁజూచి నారాయణవర్మకుఁ గనఁబడునట్లుగా నాలుక కఱచుకొని ముక్కుపై వ్రేలువైచికొని తలవంచుకొనును.)

నా—చక్రవర్తినీ! మీరట్లు పరితాప మొందుచున్నారేల? మీరట్లు నాలుక నేలకఱచుకొనినారు?

ప—ఏమియులేదు- ఏమియులేదు- ఇది మనము మాటలాడుకొనఁ దగినస్థలముకాదు. ఉ. ఉఁ. త్వరగ- త్వరగ రమ్ము- (నడచుట నభినయించును.)

వా—చక్రవర్తినీ! ఏమంత సంభ్రమపడుచున్నారు ?

చ—ఆసంగతి నీవడుగవలదు. నీతో మాటలాడుటకు నేనిక్కడ కేల రావలయును? నేనున్నచోటికిఁ బిలిపించినయెడల నీవు రాకుందువా? నేను మొదట నట్లేచేయవలయునని యనుకొంటిని. పనికిమాలినబుద్ధి మారిపోవనా?

వా—అది మీయిల్లయి యిది కాకపోయినదా? అంతయు మీదే. కాని యిప్పుడు మీరంత పశ్చాత్తాపపడుట కేమియావశ్యకత కలిగినది?

చ—ఏదో కలిగినది. కలుగలేదు. ఆసంగతితో నీకుఁ బనిలేదు. కాని రమ్ము. త్వరగఁ బోవుదము.

వా—మీరంత పట్టుదలగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నేను మీయాజ్ఞకు బద్ధుఁడను. మీరు దయచేయుఁడు. మీవెనుకనే వచ్చెదను.

చ—నీవు ముందు నడచినఁగాని నేనొప్పుకొనను. వెనుకఁ జూడకుండ నడచెదనని నాకుఁ బ్రమాణము చేసినఁగాని నేనొప్పుకొనను.

వా—(వెనుకఁజూచును.) ఆఁ. ఆఁ. (తెల్లబోయి నిలువఁబడును.) ఆతఁడెవఁడో ఆతనియొద్ద రత్నప్రభ కూరుచుండియున్నదే. సంధ్యాసమయమగుటచే బాగుగాఁ గానఁబడకుండనున్నది. ఆమె రత్నప్రభయన్నమాట సత్యమే. ఆతఁడెవఁడో. ఇందుకొఱకే కాఁబోలు మేనత్తకొడుకును విడిచిపెట్టినది. హా.

చ—(తనలో) పరపురుషునితో మాటలాడుచుండగ రత్నప్రభ నీతనికిఁ జూపించితినిగదా! ఇప్పుడైన నీమెయం దాతనికి బూర్ణమైన రోఁత కలుగకుండునా? ఆమెయందు రోఁత పుట్టినతరువాత నాయందుఁ బ్రేమ మేలకలుగదు? ఏల కలుగకపోవునో చూ

చెనను (ప్రకాశముగా) రమ్మి. నారాయణవర్మా! మరియొక చోటికిఁ బోవుదము.

నా—ఇఁక మఱియొకచోటి కెందులకు? కణకణలాడునిప్పులు నా కంటఁ బడినవి కాదా? ఇఁక మరియొకచోటి కెందులకు?

ప—నీవల్లెల చూడవలయును? అవిధేయుఁడా చూడవలదని నీకుఁ జెప్పలేదా? ఆఁడువారి కనేకరహస్యము లుండును. అందులో మగఁడని యనుకొనువానియందు విశ్వాసము లేనప్పుడు మఱి కొన్ని రహస్యములుండును. అవియన్నియుఁ బనిలేక కనిపట్టి గుబ్బెటలు పడుచుండుట మగవానికి లక్షణమా? పాపము- పెండ్లియాడ. పిల్లకు రవంతసేపు ఆకస్వరూపము బాగుగా నుండుటచేత నాతనిమీఁద మనసుండును. మరి రవంతసేపటికింకొకస్వరూపముమీఁద మనసుండును. ఆతనితో మాటలాడినంతమాత్రమున నితనిపై మనసు లేదనవచ్చునా? ఇతనితో మాటలాడినంతమాత్రమున నతనిపై మనసు లేదనవచ్చునా? పదునాలుగేండ్లపడుచునకు సౌందర్యగ్రహణశక్తి చూలెంతరాలిరుచివలె సర్వదా చంచలముగ నుండునుగాదా? ప్రపంచజ్ఞానసంపన్నుఁడవైన నీవెఱుఁగవా? మొదట నీమీఁద రవంత యుండెనే యనుకో- ఇప్పుడు మఱియొక్కనిమీఁదికి మనస్సుపోవుటచేత నీమీఁద లేదు లేదనికూడఁ జెప్పనేజెప్పినది. ఆమె దాఁచిన దేమియులేదే! తిరుగ నీమీఁది కామెమనస్సు రాఁగూడదా? రాకపోయినయెడల నే నూరకుండుదాననే యనుకొంటివా? రెండుమూఁడు దినములలోఁ బ్రధానముచేయింతునో లేదో నాశక్తిచూడు. ఆమాత్రముపట్టుదల పంతము లేనిదాననుగానయ్యా-

గా—ఇఁక రత్నప్రభను నాకుఁ గూర్చుటకుందు మీరేమియు శ్రమతీసికొనవలదు. ఆమె నన్నిఁక నపేక్షింపనక్కఱలేదు. అందునుగూర్చి యెట్లు జరుగవలయునో జరుగును గాని నాస్థానమందు నిల్చుటకు సాహసించిన యీతఁ డెవఁడు?

వ—అతనిని గొట్టెదవా యేమి? మంచి సరసముగానున్నది. నీవిప్పుడుద్రేకముచే నాతనినిఁ గొట్టుటకు ముందుగు వైచునరికి నిన్ను నక్షత్రములలోని కెగురఁగొట్టింతునో లేదో నా చమత్కారము. అట్టి యాలోచనముమాత్రము మెప్పుడు చేయవలదుసుమా! నాస్థానమున నిల్చుటకు సాహసించిన యాతఁ డెవఁడనియంటివి కాదా! నీకున్నది మేనత్తకొడుకు స్థానమే కాదా? అది యిప్పుడుకూడ నుండనేయున్నది. అంతకంటె నీకు వేఱు స్థానము లేనే లేదే. లేనిది పోవుట యెట్లు? "సాహసించిన" యని యంటివి. ఆతనికి నీ భయమేమి? అతనిమాట యటుండనీ. రత్నప్రభకు నీయందు భయముండవలసినపని యేమున్నది? ఆమె నీ భార్య కాదే! కాపురము చేయుచు సాహసించిన భార్యలను భర్త లేమి చేయుచున్నారు. కనుచాటునఁ బ్రపంచము సుఖముగా దొరలిపోవును గాని పరీక్షకుఁ బ్రపంచమాఁగఁగలదా? మనకుఁ గన్నులు తఱచుగా మూసికొనుట కీయఁబడినవి. కాని తెఱచుటకుఁ గాదే చూచినచోఁ జెల్లఁ దప్పుండి తీఱినది. చూడకుండనున్నచోటమాత్రమే తప్పులేదు. అందుచే లేనిపోని ప్రయత్నములువలదు.

నా—అమ్మా! ఆతఁ డెవఁడో తెలిసికొనఁగోరి యడిగితిని.

వ—నీ మేనమామ కూతున కంతదగ్గఱ వాఁ డెవఁడో నీకుఁ దెలియఁదగినది. ఆమెకుఁ దెలియఁదగినది. అంతే కాని నాకెట్లు తెలియును? ఆతఁడు మీతో వచ్చినవాఁడని నేననుకొనుచున్నాను.

నా—నాతో నెవ్వఁడురా లేదు. మీకోటలోనివాఁడేయని నేనను కొనుచున్నాను.

ప—మా కోటలో నిట్టివాఁడున్నయెడల డొక్క చీల్పించి రాలుకొట్టింపకుందునా? సరి. రత్నప్రభయే నీకుఁ దెలియకుండఁ దీసి కొనివచ్చినదని యనుకొనవలయునని తోఁచుచున్నది.

ము—రత్నప్రభా! నీకు జాతకమున్నదా?

ర—ఉన్నదేమో నేనెఱుఁగను.

ము—నీచేయి చూపించెదవా?

ర—ఆఁ (కుడిచేయినిచ్చును.)

ము—అమ్మా! నీవు నాకు సోదరివి. నీకింకఁ బెండ్లికాకపోవుటచే నీ చేతిని స్పృశింతును. (చేయిచూచును.)

నా—(తనలో) ఆహాహా! నాకర్హమైన యామె దక్షిణకరమునే స్పృశించితివా? ఎంత కాలమునుండి యున్నయాశ యిట్లు వృథాచేసితివిరా తుచ్ఛుఁడా! కాని నీవామెను దక్కించుకొనునప్పటిమాటకదా! ఇంత నమ్మఁదగినయనుబంధమే మాయమైనప్పుడు ప్రపంచమున నింక నమ్మదగినదేదైనానుండునా?

ప—నారాయణవర్మా! రత్నప్రభ కాతనికి స్నేహమున్నదని నీవిదివఱకు రవంత సందేహింపనైనలేదా?

నా—నాకు సందేహలేశమైన నున్నయెడల నేను బ్రధానమునకై యేల సిద్ధపడియుందును?

ప—ప్రధానమున కభ్యంతరముండదులే. ఈతఁడెవఁడో యిచ్చటకు వచ్చి ప్రధానమునుగూర్చి నేను జేసికొన్నయేర్పాటునకు భంగమొనర్చుచున్నాఁడు. ఈతనిని నేను శిక్షింతును. ఆమెను నీవు క్షమింపుము. పెండ్లికాకుంటచే నామె మనస్సు పరిపరి

విధములఁ బ్రాఁకును. ఇట్టివారే పెండ్లియైనపిమ్మట మహాపతివ్రతలగుదురు. అందుచే—

ము—(రత్నప్రభ రెండవచేతినిగూడఁ జూచును.)

నా—నాకు రత్నప్రభ యక్కఱలేదు.

వ—ఎందుచేత? పట్టిపిల్లదియైన యామె వలపు నీయందునుండి తప్పినట్లు కనఁబడినంతమాత్రమున నీవల నామెయందుండి తప్పిపోవునెడల నీకు నామెకు భేదమేమున్నది? ఆమె తప్పుచేసినట్లు నీకుఁదోఁచినపుడు దిద్దుబాటుచేసి మఱల్చుకొనుట బుద్ధిమంతుని లక్షణముకాదా? నీమీఁదలేక యామెకన్యునిమీఁదనే యున్నదని నిశ్చయపఱుపుము- సముద్రమువంక వృధగఁబోవుచున్ననది కట్టుకట్టఁగట్టి మనము దానిమహాఫలమందుచున్నామా లేదా? ఇంతకు మించినదేదియు లేదే? అందుచే నా మాటవినుము. అట్లువెనుకకుజూడకు.

నా—(వెనుకకుఁజూచి) (తనలో) అయ్యయ్యో! ఈదుర్మార్గుఁడామె రెండుచేతు లొక్కసారి పట్టుకొనినాఁడే! అనునయించుచున్నాఁడు కాఁబోలు. అప్పళించుచున్నాఁడు కాఁబోలు. నన్నుఁ బూర్తిగాఁ జిత్తమునుండి బహిష్కరింపుమని ప్రార్థించుచున్నాఁడు కాఁబోలు.

ము—అమ్మా! నీకేమియుఁ గష్టములు లేవు. నీవు తలఁచుకొన్నభర్తతోడనే నీకు వివాహము త్వరలోనగును.

ర—నాయనా! నాభర్తమన స్సన్యాసకాంతమైనదని నేనుస్పష్టముగా వింటిని. ఆతనితో నాకింకఁ గుదురదు. నాకు సన్యాసినీయోగమున్నదేమో పరిశీలించి చెప్పుము.

ము—పదుగురు పిల్లలఁగనఁదలఁచినయిల్లాలికి సన్యాసినీయోగమెట్లు చెప్పుదును? నీభర్తమన స్సన్యాసనితావశము కాలేదు. కాదు-

ర—పొరపాటు పడుచున్నారు. అతఁడు-అతఁడు—

ము—నీయభిప్రాయము నాకు తెలిసినది. అది యసత్యము. అట్లుకాకుండ నేను బూటకాపుందును. నీకు సోదరులు లేరని వింటిని. నేనే సోదరుఁడను. నారాయణవర్మతో నిన్నుఁగూర్చెడువాఁడను నేను. అతనిమనస్సు నీమీఁదనే యున్నది. అమ్మా! ఈ రెండుచేతులును దల్లిపాదములవలెఁ గన్నుల కద్దుకొందును.

నా—(తనలో) ఆమె రెండుచేతులను ముద్దిడుకొనుచున్నాఁడే? ఇఁక నేమున్నది? ఇఁకఁజూడదగినదేదియు లేదు. రత్నప్రభచావో యీచండాలునిచావో, నాచావో, యీమూఁడునో యిక్కడఁ ద్వరలో జరుగవలసియున్నది. పెండ్లియింకఁ గాలేదని యుపేక్షించుట బుద్ధిహీనత- గౌరవహీనత- మాతండ్రిసంకల్పించినప్పుడేయైనది- దానితండ్రి దానిని నాకీయఁదలఁచి తన యింటఁ బెట్టుకొన్నప్పుడే యైనది. మేమొకరినొకరు రవంతజ్ఞానమురాఁగఁ జూచుకొనినప్పుడే యైనది ఇంతకాలమునుండి మేము ప్రక్కప్రక్క భార్యాభర్తలమై ప్రవర్తించుచున్నాము. ఈదుర్మార్గురాలు భర్తృద్రోహ మాచరించినది. అందులకుఁ దగిన ఫలమొందవలసియున్నది.

ప—నారాయణవర్మా! తీవ్రముగఁ గ్రూరముగ నాలోచించుచున్నావేమి? నామాటవినుము. ఎవ్వరినిగూడ నేమియుఁ జేయఁగూడదు. అనఁగూడదు. నీవెవరిరాష్ట్రములో నున్నావో, యెవరి యింటిలోనున్నావో బాగుగా యోజించుకొనుము. నీవుతీర్పవలసిన పగ నేనుదీర్తును. రత్నప్రభ నీకక్కఱలేదని స్పష్టముగాఁజెప్పితివి-నీపక్షమున నేనున్నాను. నీయిష్టమునకు వ్యతిరేకముగా నామెను గ్రహింపుమని నిన్ను నేను నిర్బంధింపను. నీకు మామగారిరాజ్యము పోవునని సందేహమక్కఱలేదు-

నారాజ్యములో సగము, నాసర్వస్వములోసగము నీకిచ్చెదను. నిన్ను నాతో సమానప్రతిపత్తిగలవానిఁగఁజేసెదను. వెనుకటి సంగతులేమియుఁ దలపెట్టుకొనకుము. ప్రాప్తిలేనివస్తువు చేయిదాటిఁపోక తప్పదు- పోయినదేదో శాశ్వతముగాఁ బోయినదే? ఇఁక ముందు రాఁదగినదేదో చూచుకొనవలయును. నీవేమియు నింక మాటలాడకుము. నిన్ను సింహాసనముమీఁదఁ గూరుచుండఁ బెట్టినిమొదల నేను జక్రవర్తినినిగాను—నీకింక మామగారు లేరు. అతనిరాజ్యము లేదు. రత్నప్రభ లేదు. నీకున్నది నేను. నాకున్నదినీవు- రత్నప్రభనీమొదలఁ జేసిన ద్రోహమునకుఁ బ్రతీకారముగా నేనెంతయైన సంకల్పించుకొని యుంటిని. కర్తృత్వము నీయందేమియు నుంచుకొనవలదు అన్నిటికి నేనున్నాను. ఆపాపపుణ్యము లన్నియు నావి. ఏమిమాటాడవు?

నా—మీరేమంటిరో నేను వినలేదు. క్షమింపవలయును.

మ—(తనలో) ఇంత యేమ్పులో నా గాన మీతని చెవికెక్కదు. ఈ పాట మరియొకపుడు పాడవలయును- రత్నప్రభకు నీతనికున్న పూర్వానురాగమును స్వార్థలోలతచే నేను జెడఁగొట్టితి నన్న సందేహ మీతనిమనస్సునకుఁ దగులకుండుటకై యిన్ని పాటులు పడవలసి వచ్చినది. ఇప్పుడే నేను దొందరపడఁగూడదు-

ర—నాభర్త నన్నేవలచియుండెనా? నా కాతనితో వివాహమగునా?

ము—మరియొకసారి చెప్పుచున్నాను. చక్రవర్తిని కెటులున్నను నాతనికిఁ జక్రవర్తినిపై లేదు. ఆతని కామెతోఁ బొసఁగదు. అందుకు మఱియొకఁడు సిద్ధపడియున్నాఁడు. నీకు నారాయణవర్మ తప్పదు. నే నిటులంటినని చక్రవర్తిని కే మాత్రమును దెలియఁదగదు. తెలిసినదా?

ర—(తనలో) చక్రవర్తిని మరియొకలాగునఁ జెప్పిన దెందువలననో. ఇదంతయు నా కెందులకు? (ప్రకాశముగా) నా కింతయే

చాలును. మీ రమోఘ వాక్సంపన్నులు గావున నిర్విచారముగ నుండెదను.

ము—సరే—నీవు నీభర్త నీదినమునఁ జూడవలదు.

ర—చిత్తము.

ము—సరే—నీ విఁకఁబొమ్ము. (ఇద్దఱు లేతురు.)

నా—(తనలో) ఇద్దఱు లేచినారు; కలసి యాగదిలోనికిఁ బోవుదు రేమో? అట్లే పోవునెడల జీవములతోఁ దిరుగ రాకుండఁ జేయవలయును. ఆతఁడు గదిలోనికిఁ బోవుచున్నాఁడు. ఈమె మరియొక వంకకుఁ బోవుచున్నది.

(రత్న, ముర, అట్లు చేయుదురు.)

ప—నారాయణవర్మా! వారు పోయినారు. వారిమాటలు మనకు వినఁబడనట్లే మనమాటలు వారికి వినఁబడవు. కాని వారు మనకుఁ గనఁబడినారు. మన మీచాటున నుంటచే మనము వారికిఁ గనఁబడము. ఇప్పటివఱకేమియుఁ దొందర లేకుండ జరిగినది. ముందుగూడ నటులే జరుపుకొనవలయును. సరే మనము పోవుదము రమ్ము.

నా—నేను నాబసలోనికిఁ బోవుదును. త్వరలో నాకు సెలవొసఁగు నెడల నేయూరైనఁబోయి జీవింతును.

ప—నీసెలవునకుఁ దొందరయేమియు లేదు. నీకు నేను సెలవీయఁ దలచుకొనలేదు. ఇప్పటికి నీవే నాకు సెలవిమ్ము. నేనుబోయెదను.

(పద్మిని నిష్క్రమించును)

నా—ఈగదిలోకేగిన పాపాత్ముని ముందుజంపెదను. ఇప్పటికింక గడియరాత్రియైనఁ గాలేదు. నిశామధ్యసమయమున నిటకు ఖడ్గపాణినై వచ్చెదను. ఇప్పటికి బసకుఁబోవుదును.

(నారా! నిష్క్రమించును.)

ఇది చతుర్థాంకము.

పద్మిని

పంచమాంకము.

ప్రదేశము—మురళీమనోహరుని గది.

[ప్రవేశము—మురళీమనోహరుఁడు.]

—సర్వతంత్రస్వతంత్రురాలును సర్వాధికారసంపన్నయు నగు నామె నెట్లుదక్కించుకొనఁగలనో? తెలియకున్నది. ఆమెచూ పెంతసేపు నాతనియందే యున్నది. అతని జేరుట కడ్డువచ్చుచున్న కొండలను ఛేదించుచున్నది. వనములను గాల్చుచున్నది. నాకుఁగూడఁ జక్రవర్తినియందే చూపున్నది. ఆమెను జేరుటకు నే నేమిచేయుచున్నాను? యోగివేషధారినై జపమాలత్రిప్పుకొనుచు నామెయింటనే కూరుచుండియున్నాను. ఏమిచేయుటకును దోఁపకుండనున్నది. ఎట్లుపోవుటకును దారి కానఁబడకుండ నున్నది. ఆమెకు నారాయణవర్మపై వలపు మితిమీఱి పోవుచున్నది. అది చెడఁగొట్టుటకు నావశముకాకుండ నున్నది. చెడఁగొట్టినయెడలమాత్ర మామె నన్నువలచు నెట్లు? చక్రవర్తిని యెట్టిచిక్కునఁబడికొట్టుకొనుచున్నదో నేను నట్టిచిక్కుననే బడి కొట్టుకొనుచున్నాను. ఆమె స్థానబలిమికలది కావున నామె కృతార్థురాలు కావచ్చునేమో కాని నడుమునఁ గావిగుడ్డయుఁ జేత నానపకాయబుఱ్ఱయుఁగల నే నేమిచేయఁగలను. కాని నేను నిర్వహింపఁగల నను మొండిధైర్యముమాత్రము మనస్సును విడిపోలేదు. ధైర్యమే దైవకటాక్షమునకు

గుఱు తని నమ్మియున్నాను. ముందు రత్నప్రభతో నారాయణవర్మను గలుపుటకంటెఁ గర్తవ్యము లేదు. అది యెంత శీఘ్రముగ నగునో యంతమంచిది. నేను నాకార్య మెట్లునిర్వహించుకొనఁగలుగుదు నను యోజనతోడనే రేయింబవళ్ళు నిద్రాహారములు లేకుండ దొరలించుచున్నాను. నడు మీడ్చుకొనిపోవుచున్నది. తల నొచ్చుచున్నది. రవంత విశ్రమింతును. నారాయణ నారాయణ. (పండుకొనును.)

[నారాయణవర్మ ప్రవేశించును.]

నా.—ఒక్కఁడను. నా కెవ్వఁడును లేఁడు. ఏమైననేమి? ఈగదిలోఁ ప్రవేశించిన దుర్మార్గుని జంపుటకు నిశ్చయించుకొంటిని. గది తలుపులు తెఱచియేయున్నవి. అదిగో అక్కడ నిద్రించుచున్నాఁడు. అప్పుడు నేను జూచుచుండగనే యీగదిలోఁబ్రవేశించి నాఁడు. వాఁడే వీఁడనుట నిస్సందేహము. నిదురఁబోవుచున్న వానిని జంపుట కాతరత కాదా? మేలుకొనవచ్చువఱకు వేచి యుందునా? ఇంకదగ్గఱగాఁ బోయిచూచెదను. ఆహా! ఇదేమి విరాగివలెనున్నాఁడే. తనభార్యయే తన కక్కఱకు రానప్పుడు నాభార్య తనకేందులకో? స్వభార్యాతిరస్కారము పరభార్యాస్వీకరణమునకా? ఆహా! మనుజప్రకృతి యెంతభ్రష్టమైపోయినది!

సతతదేశ భక్త్యుపన్యాసంబునోట
సజ్జనుఁ డిచ్చుబహుధన మంతయింట
వలపలికరాగ్రమున యతీశ్వరుల యష్టి
సవ్యకరమున నీవిమోక్షణము కాదె?

చీ. ప్రపంచభ్రష్టతాపరీక్ష నా కేందులకు? నాబ్రదుకుకంటె భ్రష్టమైన దిఁకేమున్నది? నాభ్రష్టత కీపాంథపరివ్రాజకాధముఁడే

కారణము. వీనిని జంపవలయును. సంచారియగు వాఁడు వ్యభి
చరించి నప్పుడే వానిని జంపవలసియుండునుగదా! సన్యాసియై
పరకాంతను దడవిన యీదొంగముండకొడుకును జంపుటకం
టె శిక్షయేమున్నది? ఇట్టివానిని జంపుట లోకోపకారముకంటె
భిన్నమా? (గదిలోఁ బ్రవేశించి నకిలించుచున్నాఁడు) నకిలిం
చినను లేవకుండనున్నాఁడు. లే బైరాగీ లే.

—(లేచి) మీ రెవరయ్యా?

—నే నెవఁడనైన నీకేమి?

—నన్నెందులకుఁ బిలిచితిరి?

—ఇందులకు. (బాకుతోఁబొడుచును. బాకు భుజమునకు గీచికొని
పోవును)

—హరిహరీ! దుర్మార్గుఁడా బైరాగినిజంపవచ్చితివా? ఏదీబాకు?
(ప్రక్కకింద వెదకును)

మధ్యమున]—రావే త్వరగ రావే. అల్లరి యగుచున్నది.

—అదేమి చక్రవర్తిని దాసితోఁ ద్వరగవచ్చుచున్నది.

[పద్మిని, మాలిని ప్రవేశింతురు.]

—ఆఁగుఁడు. అంతటితో నాఁగుఁడు. చక్రవర్తినికోట యనుకొం
టివా? గుడిసెప్రేటుకొంప యనుకొంటివా? సన్యాసివర్యా!
నీయంగిరక్తముతోఁదడసినది. వర్మా! నీ వతనిని బొడిచితివా?

—ఔనమ్మా! పొడిచితిని.

—ఏల?

—అతఁడు నాకు మహాపకార మొనర్చినాఁడు.

—(తనలో) ఈతఁడు మొదటరత్నప్రభను జంపునేమో నాపీకపద
లునని యనుకొంటిని. ఆమెను జంపక యీనిర్భాగ్యుఁ డీతనిఁ
బొడిచినాఁడు. నేను వచ్చులోపలనే కార్యము చిందినది.

(ప్రకాశముగా) ఈసన్యాసి నీ కేమియపకార మొనర్చినాఁడు? (సన్యాసి బలహీనుఁడై కన్నులు మూయుచుఁ దలవ్రాల్చుచున్నాఁడు.) మాలినీ! ఆతనిఁ బట్టుకొని దీసికొనిపోయి మన శస్త్రవైద్యున కప్పఁజెప్పుము.

(మాలిని, మురళీమనోహరుఁడు నిష్క్రమింతురు.)

ప.—నారాయణవర్మా! నీ కింతతొందర యేల? ఆతని నేమియు నీవు చేయవలదని చెప్పలేదా? నాకోటలోనున్న యాతని శిక్షించుటకు నీ కెట్లధికారము కలిగినది?

నా.—నాభార్యను హరించుట కాతని కెట్లధికారము కలిగెనో యాతని శిక్షించుటకు నా కట్లధికారము కలిగినది. మీకోట యనుమాట సత్యమే కాని యాతని శిక్షించుటకు మీరు నా కధికార మిచ్చువఱకుఁ గాఁగఁదగిన పరిస్థితి కాదు. కావున నేనట్లొనర్చితిని. నరహత్యకై మీరు నన్ను శిక్షించునెడల మహాసంతోషము. చచ్చుట కింతకంటెఁ దగినసమయము నాకుండదు. కానిండు.

ప.—నీభార్య కాకస్మికముగఁ గలిగిన రవంత ఛిన్నతనపుదుర్బుద్ధిని మరలించి యామెను నీతోఁ గూర్చి మిమ్మొకయింటివారుగఁ జేసి మీమామగారి రాజ్య మీయవలయునని నే నెంచి యందుకొఱకుఁ బాటుపడుచుండఁగ దుడుకుదుడుకునఁ బోయి యాతనిఁ బొడిచి నీవు చచ్చుటకు సిద్ధపడెదవా? నీకు మతి యున్నదా లేదా?

నా.—చక్రవర్తినీ! మీరు నాకొఱ కింతశ్రమపడవలదు. ఇదివఱకుఁ బడినదానికే నేను కృతజ్ఞుఁడనై యున్నాను. ఆమె నా కక్కఱలేదు. అక్కఱలేదు. ఇంతకాలము నమ్మించి నా కింత యపకార మొనర్చినదాని నింక—(తలపంకించుచున్నాఁడు.)

ప—తప్పే చేసినది. చేయులేదని నేనంటినా? అనుటకు నాకు నోరు వచ్చునా? తప్పుచేసినది కావుననే క్షమింపుమంటిని.

నా—చక్రవర్తినీ! క్షమింపుము. నమస్కరించుచున్నాను. ఆమె నా కక్కఱలేదు.

ప—అక్కఱలేదా?

నా—అక్కఱలేదు.

ప—నా మొగము చూచి చెప్పుము. నిజముగా నక్కఱలేదా? నా మొగమువంక జూడవేమి?

నా—(చూచి) అక్కఱలేదు.

ప—పోనీ! అక్కఱలేనియెడల బలాత్కార మెవరు చేయుదురు? పోనీ నీయందిష్టమున్నదానినే జేసికో. నీయందుఁ బంచప్రాణములు పెట్టుకొన్నదానినే చేసికో. మాట లాడవేమి?

నా—నే నెవ్వరినిగూడఁ జేసికొనను.

ప—సన్యసింతువా? ఇదిగో చూచితివి కాదా? సన్యాసిసౌఖ్య మెట్లున్నదో? కాషాయాంబరధారివై కనబడినవారి నెల్లఁ దమ ముట్టకంటె గృహస్థాశ్రమముననే గుడుగుడుగుంచము లాడుట మంచిదికాదా? ఆహా! కాలకృత్యములను దీర్చుకొనుటకుఁ గాళికాలయమేగా నిపనికిరాదా? ఓహో! నీవుసన్యసించుట! సన్యాసినియమమును నిర్వహించుట! అడుగనక్కఱలేదు? అంటఁగూడని మేనమామకూతురై మురిసిమురిసి కాళ్లఁజేతులనెగ దిగఁబ్రాకులాడి పాకులాడి తోఁటకూరయాకులోని పురుగునువలె నామె నిన్నంటకుండ దులిపివైవ నింతగా మొత్తుకొని మొత్తుకొని యాకస్మికముగ సర్వసంగపరిత్యాగివై సన్యాసివయ్యెదవా? సిగ్గక్కఱలేదా? పూర్వోత్తరసందర్భమక్కఱలేదా? మామకూఁతురు నీకంటిలోమట్టిఁగొట్టి నీయెదుటనే పైవా

నీ ప్రక్క జేరి నీ త్రాడు త్రెంపగ నీవు జన్నిదములఁ ద్రెంపుకొని సన్యసింతువా? ఒక్క వికిలినవ్వు వెంబరగొట్టుడాఁడుది నిన్నుఁ బరాభవించి నీకొంపతీసి నీగొంతుకోసి నీబ్రతుకు వల్లకాడు చేయుటకు సమర్థురాలైనప్పుడు నీవెంతవాఁడవో? ఇదిగో నేను జేసిన దాసరయ్య వీఁడే యని నిన్నుఁ దన ప్రియునకుఁ జూపి కిలకిలనవ్వి కెవ్వుననార్చుటకు దాని కవకాశ మీయవచ్చునా? ఇట్టిసమయమున మనస్సు బింకపఱచుకొని దాని నెత్తిమీఁద నెగిరిపోవుదానిని గట్టుకొన్నయెడల దాని మొగముమీఁదఁ జెప్పునఁగొట్టినట్లుండునే. స్వతంత్రుఁడవైన నీవు జేలపడి డీలుపడి గోలుమనెద వెందులకు? త్రొక్కు మఱియొకదారిత్రొక్కు. బుద్ధిమంతుడవుకావా? నీయదృష్టమునకు నీవే కర్తవు. నీవు చక్రవర్తివగుట నీచేతిలో నున్నది. మహావకాశము నీపుణ్యమున సిద్ధించినది. ఇది దాఁటిపోనీకు. పోనిచ్చినయెడల బ్రదుకంతయు నధ్వాన్నమే. అవమానమే. అపాయకరమే. నీవు త్రాసుముంటిపై నున్నావు. ఇటుజోగిన పరమసుఖమైన బ్రదుకు. అటుజోగిన భయంకరమైన చావు. యోజించుకో!

నా—నన్నుఁ జంపుదునని మీరు బెదరింప నక్కఱలేదు. చావునకు నేను సిద్ధముగనే యున్నాను. నేనెవ్వనినిగూడ వరింపను. వరింపలేను.

ప—తిరిగి యెవ్వతెనైన వరింపకుండుట నీతియనుకొన్నావు కాఁబోలు. ఇంత నీతిమంతుఁడనని యనుకొనుచుంటివికదా! నీనీతి యంతయు గోఁతిలోఁ బడునట్లు సన్యాసి నేల చంపఁదలచితివి?

నా—నేను సంకల్పించుకొన్న మహాసుఖమంతయు నొక్కసారి కూలిపోవగఁ దాత్కాలికోన్మాద మెత్తి యట్లు చేసియుందును.

ప—పిచ్చిచేఁ జేసితినని చెప్పినవానికిఁ బిచ్చియెక్కెడిది?

నా—అమ్మా! ఎందుల కీమాటలు ?

ప—ఆఁ ఆఁ నాతో మాటలాడుటయే నీకంత రోఁతగా నున్నదా ?
సరే. ఎవ రక్కడ ?
[నేపథ్యమున] చిత్తము.
నీవు పోయి కారాధిపతి నిటకుఁ దీసికొనిరమ్ము.
[నేపథ్యమున] చిత్తము.

ప—నర్మా! నీవు చక్రవర్తిని కవిధేయుఁడవుగఁ బ్రవర్తించితివని యెఱుఁగుదువా ?

నా—ఎఱుఁగుదును.

ప—చక్రవర్తినియెడల ద్రోహ మొనర్చితివని యెఱుఁగుదువా ?

నా—నేను మీయెడల ద్రోహినిగాను.

ప—నాయతిథివైన నీవొక సన్యాసితోఁ గూటమిచేసి నన్నుఁ జంపనెంచితివి కాదా ? అతఁ డందుల కంగీకరింపకపోవుటచేత నే కాదా నీ వాతనిఁ జంపఁబూనితివి ?

నా—హరిహరీ! ఇదియొక్క క్రొత్తకల్పనయా ? నన్నుఁ జంపుటయే మీ యభీష్టమగునెడల నటులే కానిండు. నరహత్యదోషము నకు మరణదండనమున్నదే కదా ? రాజద్రోహ నేరముకూడ నాపైఁ గట్టుటెందుల కమ్మా-మీ రెంత గొప్పవారైనను నన్ను రెండుమారులు చంపఁగలరా ?

ప—నీ బాకుపోటువలన సన్యాసి చావకుండునెడల ?
(కారాధిపతి ప్రవేశించును.)
కారాధిపతీ! ఈతఁడు నరఘాతుకుఁడు- రాజద్రోహి- ఈతని నురిశిక్షనొందువారి కొట్టులో నుంపుము.

కా—చిత్తము.

(నారాయణవర్మతోఁ గారాధిపతి నిష్క్రమించును.)

ప—ఛీ! నపుంసకుఁడా! లజ్జాముండకొడుకా! రాతిబొమ్మా! నీబ్రదుకు మండిపోను. నీకు పురుషజన్మమిచ్చిన బ్రహ్మగాని నీదాడ నాదాడ వాయింపవలసినదిరా! ఆఁడుదానను. అందుపైఁ బడుచుదానను- అందుపై సౌందర్యవతిని. దానిపైని జక్రవర్తినిని. మగఁడో మగఁడోయని యీ మీసాలముత్తయిదువుకై దేవులాడుగతి కలిగినదే! ఎన్ని యిచ్చకములాడినను నెన్ని మోహనములు పన్నినను నెన్ని తర్జనభర్జనము లొనర్చినను నీమంచుగడ్డముండకొడుకు కరిగినాఁడు కాఁడే! ఎంతబట్టబయలై పాడైపోయితిని! ఇప్పు డేమిచేయవలసినది. తెలివితక్కువయైన యీయాఁడుదిప్పుడేడ్చును. నే నట్టు లేడ్వను- కాని నామాయరాజ్యమంతయు వ్యాపింపకుండనే చప్పున నెవ్వనినైనఁ బెండ్లి చేసికొందును. నేనీసారిమగనికొఱకుఁ బ్రయత్నింపను. ప్రప్రథమమున నెవఁడు నన్నువరించి యడుగునో మారుమాట చెప్పకుండ నాతనిని బెండ్లి చేసికొందును. వాఁ డెవఁడైననరే. నాయందు గాఢానురాగమున్న వాఁడైనఁ జాలును. మాలినీ- త్వరగ వచ్చుచుంటివేల?

[మాలిని ప్రవేశించును.]

మా—అమ్మా! సన్యాసి బ్రదుకుట దుర్ఘటమని వైద్యుఁడు చెప్పినాఁడు.

ప—ఆఁ ఆఁ! అదేమే-చచ్చిపోవునటే. అయ్యయ్యో! మహావ్యక్తియే.

మా—మరణమునకు మహావ్యక్తియేమమ్మా! మాపిన్నమ్మ చచ్చిపోలేదా అమ్మా!

ప—నీపిన్నమ్మ మహావ్యక్తియా? నీపిన్నమ్మయంత పనికిమాలిన ముండ ప్రపంచమున నున్నదా? మగనిని గడతేర్చినది. కన్న కొడుకునకు విషముపెట్టినది. నీమగనితోఁ గాపురము చెడఁ గొట్టుటకుఁ బ్రయత్నించినది. ఇదికాక—

మా—ఇట్టి కాపురములు చెడఁగొట్టుట కీకలికాలములో నెందఱు ప్రయత్నించుటలేదమ్మా! అక్కఱవచ్చినప్పు డంద ఱన్నియాట లాడినవారే.

ప—(తనలో) దీనిగొంతుగోయ! గుండెలలో బాకుపోటుగఁ బొడిచినది! మోసకత్తెయైనరాణిని దాసికూడ నిరసించునుగదా! ఫో! ఎంత మోసముచేసిననైన నింతయైన ఫలించినదా? మోసముచేసితినన్న యప్రతిష్ఠయే మిగిలెను గాని యెంతకంటెఫలమేమియు లేకపోయెనే? ఫలము లేదుసరికదా! పైఁబైవారిచేత నందులోఁ బడుచుకొని బ్రదుకుముండలచేతఁగూడఁ దిట్లా. నేను రత్నప్రభానారాయణవర్మలయెడల మహాద్రోహ మొనర్చితిని. నారాయణవర్మ సన్యాసిని బొడుచుటలోఁ దప్పేమున్నది? యథార్థ మాలోచింపగ సన్యాసినిబొడిచినది నేనుగాని నారాయణవర్మకాఁడే! సన్యాసి చచ్చునెడల నరహత్య నాదికాని నారాయణవర్మదికాదే! ఇందులకు నారాయణవర్మ కురిశిక్ష యెందులకు? ఆనరహత్యకూడ నానెత్తిని గట్టుకొనుటకేనా? పండువంటి రత్నప్రభ కాపురము పరశురామ ప్రీతియైనదికదా! ఎన్నియేడ్పులేడ్చినను నాకు మగఁడు లభింపలేదుగదా! ఇంటి కతిథియైవచ్చిన సన్యాసి నామూలమునఁ జచ్చుటకు సిద్ధముగ నున్నాఁడుకదా! ఇంత సంసారఘాతుకత, యింత జీవనాశనము నేను జేసిన మోసమునకేనా ఫలము! ఏకష్టమువచ్చినను సహించుకొనుటకుఁ బ్రయత్నింతు.

నుగాని యీఁక నెవ్వరిని గస్తపెట్టను. బుద్ధివచ్చినది. (ప్రకాశముగా) నీవేమంటివో నేను వినలేదుకాని, సన్యాసి బ్రదుకఁడని యే వైద్యుఁడుచెప్పెనా?

మా—ఔనమ్మా.

ప—అయ్యయ్యో! ఆతఁడెవరో- ఎక్కడఁబుట్టినాఁడో- తలిదండ్రులెవరో- ఎక్కడఁ బెరిగినాఁడో- యెక్కడవిద్య నేర్చినాఁడో- ఎక్కడ నాతనిబంధులు మిత్రులున్నారో. అయ్యయ్యో తుదకు మనకోటలోఁ జచ్చిపోవునఁటే!

మా—కోటయావలి కీడ్చివేయుమని సెలవా అమ్మా!

ప—ఛీ! నోరుమూసికో! నేనంతదుర్మార్గురాలననినీయభిప్రాయమా? నేనంత పాషాణహృదయననని నీయభిప్రాయమా? నేనంత పాపాత్మురాలనని నీయభిప్రాయమా! మంచిచెడ్డల గుర్తెఱుఁగకుండ మాటలాడెదవా? నే నాతని నడువీథిలోఁ బాఱవేయుమందునా? నేనాతనియం దెంతో గౌరవము భక్తియుఁ గలిగియుందునని నీవెఱుఁగవా? ఆతనియందేమో యివి యకారణముగ వృద్ధియగుచున్నవని నేను నీతో నిదివఱకుఁ జెప్పియుండలేదా? అసందర్భప్రలాపినీ! పో- అవలికిఁ బో.

(మాలిని పోఁబోవును.)

ఏమే- ఆతఁడు బ్రదుకఁడన్నమాటలు చెప్పుటకేనా వచ్చితివి? అంతకంటెఁ జెప్పవలసినమాట లేవియు లేవా?

మా—లేకేమమ్మా?

ప—ఆమాటలు చెప్పకుండఁ బోయెదవేమి?

మా—చెప్పుటకే వచ్చితినమ్మా- చెప్పనిచ్చినయెడలఁ జెప్పకుందునా?

ప—నీయంతనీవే యిటకు వచ్చితివా? నిన్ను వైద్యుఁడు పంపగవచ్చితివా?

మా—అమ్మా! సన్యాసి పంపగవచ్చినాను.

ప—ఆతఁ డేమనెనో త్వరగఁ జెప్పుము.

మా—ప్రాణావసానసమయమున మీతోఁ గొన్నిమాటలు చెప్పవలయునఁట. మిమ్ముఁ దనయొద్దకు రమ్మని కోరినాఁడు.

ప—నేను రావలయుననియే యనుకొనుచున్నాను. వచ్చుచున్నానని నీవు ముందుగఁబోయి చెప్పుము. కాలుసేతులు గడిగించికొని పట్టుబట్టలు కట్టుకొని భగవంతుని దర్శనమునకు వచ్చునట్లు వచ్చెదనని చెప్పుము. పొమ్ము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పద్మిని

షష్ఠాంకము.

ప్రదేశము: కోటలో నొకగది.

[ప్రవేశము: రోగశయ్యపై మురళీమనోహరుఁడు, మాలిని ప్రవేశింతురు]

ముర—ఇంకను రాలేదేమి?

మా—ఇంకను రాలేదేమని యెన్నిసారులడిగితివయ్యా! ఇంత తొందరపడుదు వేల?

ము—తొందరకాక నాకు శాంతియెట్లువచ్చును? నేను గోటలోఁ జేరినది మొదలు కోట గగ్గోలుగానున్నది. నామనస్సంతకంటె గగ్గోలుగానున్నది. రత్నప్రభ మనస్సన్యాక్రాంత మైనదని నారాయణవర్మతోఁజెప్పి నారాయణవర్మమనస్సన్యాక్రాంత మైనదని రత్నప్రభతోఁజెప్పి వారిద్దఱకుఁ జెడఁగొట్టినదికదా! రత్నప్రభయవస్థఁజూడ నాకు మిక్కిలి జాలియగుచున్నది. నేను దనకేదో మహోపకార మొనర్చితినని నారాయణవర్మ స్పష్టముగఁ బలుకనే పలికినాఁడుగదా! ఈయుపకార మేమున్నది? నేను రత్నప్రభను వశపఱచుకొంటినని యాతనికిఁ బద్మిని నచ్చజెప్పకపోయినయెడల నాతఁ డట్లేలపలుకును? నన్నేలపొడుచును? రత్నప్రభ బ్రదుకా చెడినది. నారాయణవర్మ బ్రదుకా చెడినది. మరణదండన మొందువారికొట్టులో నారాయణవర్మ పెట్టఁబడినాఁడని వినియేయున్నాము. ఆతని

నామె చంపునేమో! అతఁడు చచ్చునెడల రత్నప్రభ చచ్చు
ను. ఈతంత్రమున బుద్ధిపూర్వకముగ నేమూలనో చిక్కు
కొనియున్న నా కీమహాపాతకములో భాగము రాకతప్పదు.
అదిగాక చక్రవర్తిని నట్టి పాపమునుండి తొలగించుట మన
విధి- ఏమి మాలిసీ.

మా—కానయ్యా కాదన్నవా రెవ్వరు? కాని యీమాటలన్నియు
ఇదివఱకుఁ బదిసారులైన ననుకొన్నవే కదా? తిరుగ నెందులకు?

ము—నిజమే కాని పద్మిని మొగమును బాగుగాఁ బరిశీలించితివి కాదా?

మా—ఆ.

ము—ఆమెకు నెంత పశ్చాత్తాపము కలిగినట్లు కనఁబడినది?

మా—కలిగినట్లే నాకుఁ దోఁచినది.

ము—నీకుఁ దోఁచుటయే నాకుఁ జాలును. పశ్చాత్తాపమే కలిగిన
యెడల నా పవిత్రదంపతు లిద్దఱు బ్రదికినవారే- నా పుణ్య
వశమున నేను నొక యింటివాఁడను గావచ్చును. నేను బ్రదు
కననియే స్పష్టముగాఁ జెప్పితివి కాదా? నీ యభిప్రాయ
మదియైనట్లు చెప్పితివా? వైద్యుని యభిప్రాయమైనట్లు
చెప్పితివా?

మా—నాయభిప్రాయమైనట్లు చెప్పినయెడల లక్ష్యము చేయదేమో
యని వైద్యుని యభిప్రాయమనియే చెప్పితిని.

ము—మాలిసీ! వైద్యుని బిలిపించి పద్మిని యడుగునెడల "నేమియు
భయములేదు. అతఁడు బ్రదుకునని వైద్యుఁడు చెప్పునుగదా?
అందుపై నామె యిచ్చటకు రాదేమో?

మా—నే నంతస్పష్టముగాఁ జెప్పినప్పుడు వైద్యు నేల పిలిపించును?
మిమ్ముఁ జూచుటకు రావలయునని తొందరపడుచునే యున్నది.
అదిగాక పట్టుబట్టలు కట్టుకొని భగవంతుని జూచుటకు వచ్చి

నన్ను వత్తునని చెప్పుమని కూడఁ జెప్పెనని చెప్పలేదా ? లేని పోని సందేహము లివన్నియు నేల ?

ము—ప్రయత్నకాల మందెంత ధైర్యమున్నను ఫలకాలమందు సందేహము మెండుగనుండుట నరునిప్రకృతి కాదా ?

(పద్మిని ప్రవేశించును.)

ప—మహాత్మా! నమస్కారములు.

ము—నీ కతిశీఘ్రముగఁ గల్యాణము కావలయునని దీవించుచున్నాను.

ప—నా కల్యాణము మాట కేమి? మీరు బ్రదికియుండుటకంటె నాకు వేఱు కల్యాణమున్నదా ? మాలినీ! నీవు వైద్యునింటికిఁ బోయి యాతనిఁ దీసికొనిరా.

మా—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

ప—సన్న్యాసివర్యా! నేను మహాపాపాత్మురాలనైతిని. నాకు మీ యొద్ద దాఁపఱికము లేదు. స్పష్టముగ మీతో నాపాపములను జెప్పి మీ యవసానకాలమున క్షమాపణతోడి మీ యాశీర్వాదమునొంది పరిపరి విధములఁ బాడైన మనస్సును బాగు చేసికొన వచ్చితిని.

ము—నీవు చెప్పవలసిన యంశములేవో నిస్సంశయముగఁ జెప్ప వచ్చును.

ప—అవసానసమయమున నాతండ్రి నాకు భర్తను స్థిరపఱిచినాఁడు. ఆతని నేను జూడలేదు. నా కాతనియం దిష్టములేదని గ్రహించి యాతనికి మూఁతివంకర యని ముక్కువంకర యని చూచివచ్చి నదాసులు చెప్పగా దాసిదానికంటికే యాఁగనివాఁడు నాకం టి కెట్లాఁగునని నే నతనిని దలపెట్టుటకూడ మానివైచితిని. ఒక్కమాలినిమాత్ర మాతనిఁ గూర్చి యనుకూలముగఁ జెప్ప

చుండెడిది ? అందుచేత దానిపై నాకుఁ గోపము. నాతండ్రి కిట్లు నే నవిధేయురాల నైతిని. ఇది నా ప్రథమదోషము. నారాయణవర్మను నేను గాఢముగా వలచితిని. ఆతని జేసికొనఁదలఁచి రత్నప్రభతో మాయమాటలు చెప్పి యామె కాతనియందు రోఁతను గలిగించితిని. నారాయణవర్మతోఁ గూడ నట్టే చెప్పి, యతనికి దానియం దసహ్యతను గలిగించితిని. సన్న్యాసివర్యా! రత్నప్రభకు నీకు సంబంధమున్నదని నారాయణవర్మతోఁ జెప్పితిని. సంధ్యాసమయమున నీ గదియొద్దకుఁ దన భవిష్యత్తును దెలిసికొనుటకై పోవునట్లు ప్రోత్సహించినది నేనే. నీ వామె చేయిపట్టుకొని చూచి, మాటలాడుచుండగా, నేను నారాయణవర్మకు మిమ్మిద్దఱను జూపితిని. ఆతఁ డప్పుడే తీవరపడెను కాని నే నాఁపితిని. ఆరాత్రియే యాతఁడు నిన్ను రత్నప్రభనుగూడఁ జంపునని యెంచితిని. ఆమె నాతఁడు చంపుట నా కిష్టమే. ఆమె యారీతిగ నాదారినుండి తొలఁగింపఁబడినప్పుడు నన్నాతఁడు వివాహముచేసికొను ననునాశ నాకప్పటికుండెను. కాని యాతఁడు నిన్ను జంపుట నాకెంత మాత్రము నమ్మతి కాదు. నీకేమి యాపదకలుగునో యని యాఁదోళనపడుచు నీ గదియొద్దకు వచ్చితిని. నేనొక్కనిముస మాలస్యముగా వచ్చుటచేత, నీకుఁ గాఁదగనిపని నేఁడో యది యైనది. ఈనరహత్యాదోషము నాతలపై నున్నది.

ము—నారాయణవర్మను, రత్నప్రభను నింకనైన సుఖముగనుండ నిచ్చెదవా ?

ప—నారాయణవర్మమాట నేనెట్లు చెప్పఁగలను? నీవు మరణించు నెడల నాతని కఠినశిక్ష విధింపవలసి వచ్చునుగాదా ?

ము—నా హత్యాదోషము నీతలపై నున్నదని చెప్పినప్పు డాతనికి శిక్షయేల ?

ప—నేను బ్రత్యుత్తరము చెప్పలేని ప్రశ్నమడుగుట నీకు ధర్మమా? చూడు నీతో మరియొక ముఖ్యమైనమాట చెప్పవలసి యున్నది. నేను మోసములన్నియు వదలుకొంటిని. ఇఁక నెన్నడును మోసముచేయనని శపథ మొనర్చుకొంటిని. నా మోసమువలనఁ జెడినవారినిరక్షింపనిశ్చయించుకొంటిని. నీమన స్సునంతుష్టి నొందినదా ?

ము—ఆ- మహాసంతోషము- నీవు నారాయణవర్మను రత్నప్రభను సుఖపెట్టఁగలవు కాని, నీ మోసముచేఁ జెడిన నన్నెట్లు సుఖ పెట్టఁగలవు ?

ప—అందులకు నేనేమి చేయుఁగలను? ఈవిచారము నాహృదయము ను దహించుచునే యున్నది. నిన్ను బ్రదికించువా డెవఁడైన నున్న యెడల నారాజ్య మాతని కిచ్చెదను. నీవు బ్రదుకవల యునని భగవంతుని బ్రార్థించియే యిటకు వచ్చితిని.

ము—నేను బ్రదుకుట యెందులకు ?

ప—నేను బ్రదుకుటకొఱకు.

ము—(తనలో) ఆహా ! ఎట్టి మహావాక్యము వింటిని. (ప్రకా) నీదయ వలన బ్రదుకవలయును గాని యితర సాధనమేమియు నాకు లేదు. నీమూలమున నిట్టిదశకు రావలసి వచ్చిన నాయవసాన వాంఛ నీవు విననలదా ?

ప—అయ్యయ్యో ! నాదయ పరిపూర్ణముగా నున్నది. నీ కోరిక తీర్చుటకంటె నాకుఁ గావలసినదేది? నేనేమి చేయఁగలనో చెప్పుము.

ము—చేయఁగలిగినది చేయుదువా ?

వ——సందేహ మేమి ?

ము——నన్నుఁ బెండ్లాడుము.

వ——(తెల్లఁబోయి) అయ్యయ్యో! సన్యాసిని బెండ్లియాడుట యెట్లు?

ము——ఎట్లో తరువాతఁ జెప్పెదను. నీ కిష్టమున్నదా ?

వ——ఇష్టమున్నదే యనుకో- సన్యాసికి వివాహాధికార మెక్కడ నున్నదో ముందు చెప్పవేమి ?

ము——రేపో యెల్లుండియో మరణింతునేమో అటులైన నీకు మహా కష్టము సంభవించును గదా ?

వ——దానికేమి ? నా కట్టిగతియున్నఁ దప్పునా ? నేను దప్పించుకొనఁ గలనా ? ఒకఁడు తప్పింపఁగలఁడా ? కాని ముం దిది చెప్పవేమి ? సన్యాసికిఁ బెండ్లియాడుట కధికార మెక్కడిది ?

ము——సన్యాసికి లేక పోవచ్చును.

వ——ఆ! నీవు సన్యాసివి కావా ?

ము——కాకపోవుటఁ బట్టియే యట్లు కోరితిని.

వ——సన్యాసిరూపముననున్న నీవు సన్యాసివే కావా ?

ము——కిరీటాంగదధారియైన నటుఁడు నలుఁడగునా ? నవరాలగడ్డము చెవులకుఁ దగిలించికొనిన పాత్రిధారి పారాశర్యమౌని యగునా ?

వ——అలాగా సన్యాసివేషధారివై నీ వెందులకు వచ్చితివి ?

ము——ఎందులకా ? ఎందులకా ? నీకొఱకు; నాకన్నులకుఁ జంద్రికళయైన నీకొఱకు- నాప్రాణమునకుఁ బ్రాణమైన నీకొఱకు- నామనస్సున కధిష్ఠాన దేవతవైన నీకొఱకు ఇట్టి నీకొఱకు- ఇంతకంటె నెక్కువయైన నీకొఱకు——

వ——ఇఁకఁ జాలునయ్యా! నీ వెవఁడవు?

ము—నే నెవఁడనా? నీదర్శన మెటు లబ్బునో యని రేయుంబవళ్ళు తపించినవాఁడను. నీమూర్తి నే పూజించుచు సేవించుచు ధ్యానించుచు దినములు దొరలించుచున్నవాఁడను. నాకోరిక నెర వేఱదుగదా యను చింతచేత రెండుమారులు ప్రాణత్యాగమునకు సిద్ధపడియు నిట్టి మహానందానుభవమునకై బ్రదికి యున్నవాఁడను.

ప—ఈ మాటలన్నియుఁ జెప్పుమని నేనంటినా? మీరు బ్రాహ్మణులా. క్షత్రియులా? మీతలిదండ్రు లెవ్వరు? నీచరిత్ర రవంత చెప్పుమని నే ననఁగ నీగొడవయంతయు నెందులకు?

ము—నేను క్షత్రియుఁడను. మీ సామంతరాజపుత్త్రుఁడను.

ప—ఆఁ అటులా! (ప్రక్క మొగము చేసికొని వెనుకకుఁబోవును.)

ము—సిగ్గుపడనక్కఱలేదు. నేను గ్రొత్తవాఁడనుగాను. మన మిఁక నెప్పుడో దంపతులము కానక్కఱలేదు. మీతండ్రిగారు తమ యవసానకాలమున మనల భార్యాభర్తలగఁ గూర్చియే కైలాసమున కేగినారు. ఆయనయాత్మశాంతికొఱకు మన మింతటి నుండి భర్తృభార్యాధర్మమును నిర్వహించుకొనుటయే యవశిష్టము.

ప—నీ విట్లు వేషధారివై వచ్చి నన్ను మోసగింతువా?

ము—పద్మినీ! మోసముమాట నింకఁ దలపెట్టకుము. నీమోసముకంటె నామోస మెక్కువది కాదు. నామోసము ఫలించినది. నీది ఫలింపలేదు. దైవకటాక్షముచే నామోసము ఫలించిన దనుచున్నాను. కాని నాప్రయోజకత్వముచే ఫలించినదని యెన్న డనువాఁడనుగాను. మనము దేవుని దాసులము. మనము భార్యాభర్తల మగుట దేవునియాజ్ఞ. ఆయాజ్ఞయే మీ తండ్రి

గారి ముఖమునుండి వెడలినది. ఆయాజ్ఞ చెల్లించుట కదను
వచ్చినది.

వ—(తనలో) అయ్యయ్యో! నేను నారాయణవర్మను గట్టుకొనుట
కుఁ బడినపాటులన్నియు నాభర్తకానున్న యీతనికి నేనే
చెప్పితినే. ఎంతబుద్ధిహీనురాలనైతిని. నాకింక నాతనియందే
దృష్టియుండునని యీతఁడు నాయెడలఁ దప్పు టూహము కలి
గియుండునేమో? నా కీతనితోఁ గాపురము సరిపడునో లేదో.
మోస మొనర్చి యెంత యాశాభంగమునకు నగుబాటునకు
నవిశ్వాసమునకుఁ బాపమునకుఁ బాత్రైతినో. నాకర్మము.
ఇతనిని జేసికొమ్మనియే దేవుని యాజ్ఞయైనప్పు డేమిచేయఁ
గలను? మొట్టమొదట నన్నుఁ గోరినవానిని జేసికొందునని
శపథమొనర్చితిని. ఇఁక నాలోచనము సందేహము నేల? తిరు
గుబాటేల? దేవునిశక్తి యెట్లీడ్చుకొనిపోవునో. యట్లేపోవు
దును. పోకతప్పునా? ఇదిగో చేసిన ప్రయత్న మిన్నివిధము
ల భగ్నమైనది. ఇన్నికొంపలు తీయుటకు సిద్ధమైనది. ఇందఱి
ప్రాణముల కపాయదశ తెచ్చినది ఇంతపాపమునకు హేతు
వైనది. చచ్చినంతదెబ్బ తలకుఁ దగిలినది. బుద్ధి పూర్తిగ
వచ్చినది.

ము—నీ వెంతమాత్రమును సందేహింపకుము. పడుచుపిల్లలగు మగ
వారికేమి యాఁడువారికేమి వివాహకాలము వచ్చునప్పుడు
వారిని జేసికొనవలయుననియు, వీరిని జేసికొనవలయుననియు
నూహము లందఱకుఁ గలుగును. అది సహజము. దానికై
నీవు చింతింపవలదు.

వ—ఆమాట లిఁక నక్కఱలేదు. నీవు బ్రదుకుట దుర్ఘటమని వైద్యుఁ-
డు చెప్పెనా?

ము—చెప్పలేను. నిన్నుఁ జూచుటకు నేనే యట్లసత్యవార్తను మాలి నిచే నీకుఁ బంపితిని. బాకు మొనగీఁచికొని పోయినది కాని యెంతమాత్రము భయములేదు. ఇదిగో చూడుము.

మా—(ప్రవేశించి) వైద్యుఁ డెక్కడ వెదకినను గానఁబడలేదు.

ప—మాలినీ! వచ్చితివా- వైద్యుఁ డక్కఱలేదు. (అప) ఇతఁడు దొంగసన్యాసి- మురళీమనోహరుఁడు. నాతండ్రి నాకేర్పఱచిన పెండ్లికొడు కితఁడే నఁటే.

మా—(అప) ఆలాగా! అమ్మా! పెద్దరాజుగారు సంకల్పసిద్ధులు.

ప—(అప) చక్కనివాఁడు కాఁడని యెక్కడవంకరయని యిక్కడ వంకరయని యెవరో చెప్పినారు కాదఁటే. నిక్షేపములాగునఁ నున్నాఁడు. నీవు గూడఁ జక్కఁగఁ గానఁబడుచున్నాఁడు కాఁడఁటే.

మా—(అప) నాకుఁ గనఁబడుట యెందులకు? మీ రితని జేసికొ నుట కంగీకరించినారా అమ్మా!

ప—నా యంగీకారమేమిటే. భగవంతుని యాజ్ఞయే. అదిగాక తండ్రి గారిమాటకు విరుద్ధముగ నడచుట తప్పుకాదఁటే.

మా—(అప) ఎవరియాజ్ఞయైనను బ్రాణముమీఁదికి వచ్చినవానిని జేసికొనుట తగునా?

ప—(అప) ఆసంగతికూడఁ గనుగొంటిని. అదియు దొంగమాటయే నఁటే!

మా—(అప) ఆలాగా! అమ్మా! ఇఁకఁ గావలసినదేమి?

ప—(అప) కావలసినది లేకేమి? మావలె నారాయణవర్మయు రత్నప్రభయు దంపతులై సుఖించినఁ గాని నాకు సంతోష ముండునా? సంతోషము మాటయటుంపుము ప్రాణవిముక్తి

యుండునా ? వారిద్ద ఱొకరినొకరు చంపుకొను నంతవైర ముతో నున్నారు. ఏమి చేయవలయును.

మా—(అప) అమ్మా! వారితో మీరే మాటలాడవలయును.

ప—(అప) నేను వారియెదుటఁ, జేసిన ద్రోహమొప్పుకొనుటకు నాకుఁ జిన్నతనముగ నుండునే ! అదిగాక పరపురుషునితో నేను మాటలాడుదునఁటే.

మా—(అప) అటులైన సన్యాసిచేఁ జెప్పింపవలయును.

ప—(అప) సన్యాసియందువేమి ? తప్పుకాదా? సంసారియే—చక్రవర్తియే—నీవే నాభర్తతో మాటలాడుము. నా కతనితో నీ యెదుట మాటలాడుట సిగ్గుగా నున్నదే.

మా—(అప) నేను ద్వరగఁ బోవలసినదని నీ యభిప్రాయమా అమ్మా.

ప—(అప) ఛీ ! ఆఁగుము నేనుగూడ నిప్పుడే వచ్చెదను.

మా—అయ్యా ! రత్నప్రభకు నారాయణవర్మకు దురదృష్టముచే వలనఁ గలిగిన యభిప్రాయభేదములను సరిచేయుమని చక్రవర్తిని మీతో సెలవిమ్మనినారు.

ప—నీ మొగము చక్రవర్తినియందువేమి ? సెలవిమ్మనినారేమి ? గొప్పవారితో విధేయతగ మాటలాడుట యెఱుఁగవా ?

మం—అది యేమియుఁ దప్పు చెప్పలేదు. నే నెప్పటికిఁ గూడ మీకు సామంతరాజునే. మీయాజ్ఞ శిరమునధరింపవలసినవాఁడనే-మాలినీ ! ఎవరినైనఁ బిలువుము.

మా—ఎవరక్కడ ?

[నేపథ్యమున] అమ్మా.

ప—నీవు కారాగృహాధిపతియొద్దకుఁ బోయి నారాయణవర్మ నిటకుఁ బంపుమని నేను జెప్పినట్లు చెప్పుము. వచ్చునప్పుడు రత్నప్రభనుగూడఁ దీసికొనిరమ్ము.

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

ప—మాలినీ- వారు వచ్చునప్పుడు మే మిక్కడ నుండవచ్చునేమో యనుగుదు.

ము—అభ్యంతరమేమి ? మాలినీ ! రవంత నాకుఁ జేయూఁతనిమ్ము.

మా—ఎందులకయ్యా- లేచెదరా యేమి ?

ము—చక్రవర్తిని యటఁ గూరుచుండగ నేను మంచముపైఁ బండుకొనుట తప్పుకాదా ?

మా—చక్రవర్తినిగూడ మీతో మంచముపైఁ బండుకొనవలసిదని మీ యభిప్రాయమా ?

ప—చీ ! దాడపైఁ గొట్టెదను.

(నారాయణవర్మయు రత్నప్రభయుఁ బ్రవేశింతురు.)

ము—నారాయణవర్మా ! అకారణముగ నేను నీవలన శిక్షితుఁడనై యిటఁబడియున్నాను. నేచుబవితు్రిఁడను. నాకాపాయమునైన నీవు గారవింపవైతివి. మీ కిద్దఱకుఁ బ్రారబ్ధవశమునఁ గొన్ని దురభిప్రాయములు కలిగినవి. ఎవరిదారిని వా రుండవచ్చును. మీ రత్యంత సన్నిహితబంధువులు, నా కపకార మొనర్చిన వారికైన నుపకార మొనర్చుట సన్న్యాసినైన నావిధి- నారాయణవర్మా! తల్లీ రత్నప్రభా ! మీ రిటు రండు. మీ యిద్దఱ చెవులలో సర్వకష్ట తారకమైన మంత్ర ముపదేశింతును.

(నారాయణవర్మ- రత్నప్రభ సందేహించి యూరకుందురు.)

ప—రత్నప్రభా ! అటుపొమ్ము. నారాయణవర్మతో మాలినీ ! నా యాజ్ఞ యని చెప్పుము.

నారాయణవర్మ చెవిలోను రత్నప్రభ చెవిలోను మురళీమనోహరుఁడు)
గుసగుసలాడును.)

నా—ఆహా! ఎంతటి మంత్రిరాజ ముపదేశించితివయ్యా! నాజన్మము
తరించినది. రత్నప్రభా! క్షమింపవలయును.

ర—నారాయణవర్మనేమి, రత్నప్రభనేమి క్షమింపవలయునని కోర
వలసిన దానను నేను.

నా—అమ్మా! కృతార్థులమైతిమి మహానంద మొసఁగినారు.

ర—(కౌగిలించుకొని) రత్నప్రభా! మన కందఱకు భగవంతుఁడు
మహానంద మిచ్చినాఁడు.

ము—నారాయణవర్మా! నాకు రవంత యూఁతనిమ్ము నేనులేచి
నాప్రియురాలి జేరెదను.

నా—(అట్లొనర్చును)

ము—ఈరెండు వివాహములకుఁ బ్రధానోత్సవములకు తోనికిఁ బోద
మురండు.

నా—ఔను— ఇఁక నిక్కడఁ గావలసిన దేమున్నది.

ము—గీ. ధరణి యీతిబాధలు లేక తనరు గాక
ప్రజల యన్యోన్యవైరముల్ పాయుఁగాక
కవిత రాజపోషణమునఁ గ్రాలుగాక
నీతిపాలనమున రాజు నెగడుగాక.

అంద—తథాస్తు.

ఇందుతో సర్వము సంపూర్ణము.

